๘๐๘.๔

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาค ๑๐

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนาดุรนต์
ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส
๒๔๗๙

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

ทะเบียน

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา

ทะเบียน

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

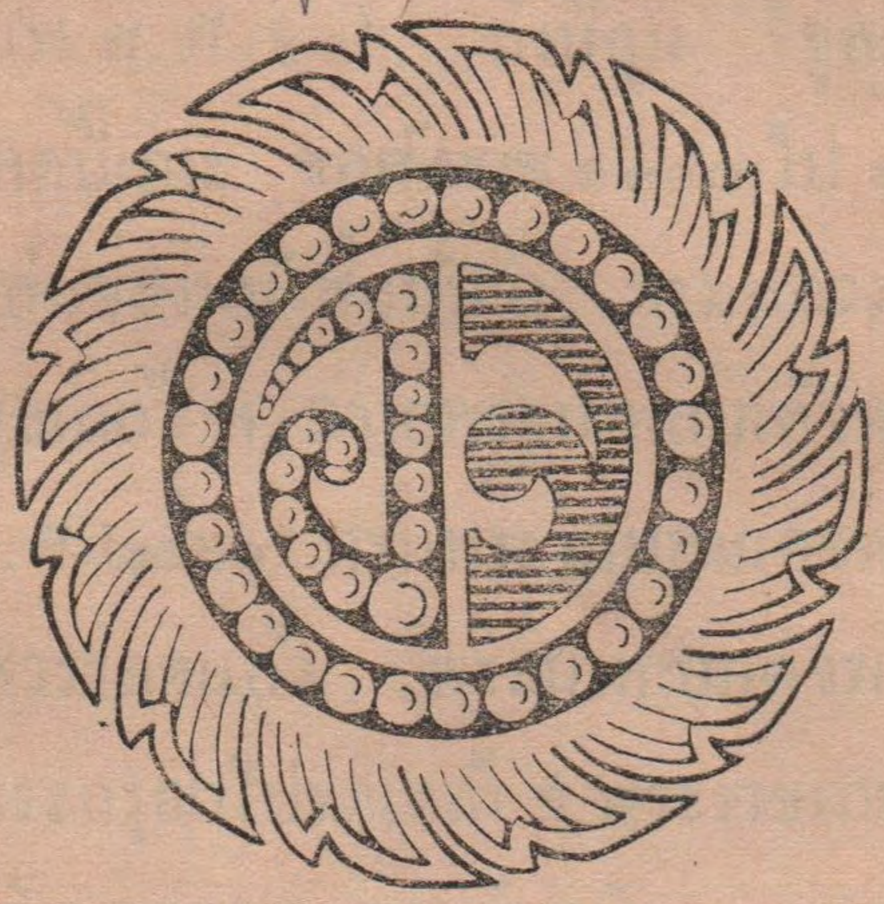
หอสมุดแห่งชาติ
21 ม.ค. 2533
กรมศิลปากร

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาค ๑๐

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2396 - 2453.

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

๒๔๗๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

เลขหมู่ หนังสือทะเบียน

เลขหมู่ 959.3057
ก 657 ๗๐

เลขทะเบียน ส.33 ม.16336

คำอธิบาย

หนังสือนี้เดิมอยู่ในหอพระสมุดหลวง ต้นฉะบับเป็นอักษรพิมพ์ดีด มี ๑๐ เล่ม กำหนดเล่มละ ๑ ปี คือตั้งแต่ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๓๙ (พ.ศ.๒๔๒๐) ถึงปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๘ (พ.ศ.๒๔๓๐) ขาดปีเถาะ จุลศักราช ๑๒๔๐ ไป ๑ ปี ปรากฏในบานแผนกบางเล่มของหนังสือนั้นว่า กรมหลวงปราจิณกิติบดีตรัสสั่งให้คัดขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๐ ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหอพระสมุดหลวงมาเป็นสมบัติของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งได้เปลี่ยนมาเป็น หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ในบัดนี้ หนังสือนี้จึงได้ตกมาเป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติด้วย เห็นได้ว่าหนังสือเรื่องนี้ต้องเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างแน่นอน

ที่ว่า “ต้องเป็นพระราชนิพนธ์” ก็เพราะปรากฏในภาคต้น ๆ ที่หอสมุด ฯ ได้จัดให้พิมพ์มาแล้วนั้น ได้ทรงไว้เป็นคำสามัญไม่มีราชาศัพท์เลย จนถึงหน้า ๑๙ ในภาคที่ ๕ ต่อแต่นั้นไปเข้า

ใจว่ารับสั่งให้ผู้อื่นจดจึงใช้ราชาศัพท์ เช่น “เสด็จพระราชดำเนิน” “ทรงพระราชนิพนธ์” เหล่านี้เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีสำนวนพอเป็นเครื่องสังเกตได้ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ คือตรัสสั่งให้อาลักษณ์หรือผู้หนึ่งผู้ใดจด เช่นตรัสเล่าว่า “บ่ายไปศาลเจ้าและข้ามไปดูงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำกลับ” ผู้จดก็เติมราชาศัพท์ลงไปว่า “บ่ายเสด็จไปศาลเจ้าและข้ามไปทอดพระเนตรงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำเสด็จกลับ (หน้า ๑๔ ภาค ๗) แต่ที่ยังสังเกตได้อยู่ว่าเป็นพระราชนิพนธ์นั้น ก็เพราะมีคำบางคำหรือโดยมากที่ผู้รับรับสั่งให้จดลืมเปลี่ยนหรือเติมราชาศัพท์ลงไปให้สมบูรณ์ เช่น “องค์มนุษย์ถวายเรื่องพระพุทธรัตน์” คำว่า “องค์มนุษย์” คือ “พระองค์เจ้ามนุษยนาคมาณพ” ซึ่งเป็นพระนามเดิมของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และเช่นคำว่า “ถ้าสมเด็จกรมพระ ฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์” คำว่า “ฉัน” เป็นคำแทนพระนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ตรัสหมายพระองค์เองและผู้รับรับสั่งให้จดลืมเปลี่ยน แต่คำว่า “พระองค์” เป็นคำที่ผู้รับรับสั่งได้เปลี่ยนแล้ว ซึ่งความจริง ถ้าทรงจดลงเองก็คงจะเป็นว่า “ถ้าสมเด็จกรมพระ ฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในฉัน” หรือถ้าผู้รับรับสั่งจะไม่ลืมเปลี่ยน ก็คงจะเป็นว่า “ถ้าสมเด็จกรมพระ พระองค์ก็

ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์"
ดังนี้เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ในตอนหลังๆมา ตรัสสั่งให้ผู้อื่นจด
แต่ยังคงถือเป็นพระราชนิพนธ์อยู่

หนังสือนี้ ถ้าได้อ่านแต่ฉะเพาะวันหนึ่งๆ จะเห็นได้ว่า ไม่
ค่อยได้เรื่องราวอะไรนัก เพราะพูดถึงเรื่องโน้นนิดเรื่องนี้หน่อย
ข้อความไม่ติดต่อกัน แต่ถ้าอ่านไปหลายๆวัน จะเห็นว่าล้วนมี
ข้อความติดต่อเกี่ยวโยงถึงกันตลอด ย่อมอำนวยประโยชน์ให้
แก่นักอ่านหลายจำพวก โดยฉะเพาะ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์อัน
ยิ่งใหญ่จากหนังสือนี้มี ๒ จำพวก คือ

จำพวกที่ ๑ · นักประวัติศาสตร์ จะมองเห็นคุณค่าของ
หนังสือนี้อย่างแท้จริง เมื่อเขียนพงศาวดารประเทศสยามยุคนี้
เพราะพระราชกิจรายวันวันละเล็กละน้อยนี้ เป็นต้นเหตุให้รู้ถึง
เรื่องใหญ่ๆเช่น การออกพระราชบัญญัติ กฎหมาย หรือราชการ
แผ่นดินอื่นๆ อันปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นนั้น ยิ่ง
กว่านั้น ในปีใดถ้าไม่มีการออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา เช่น
ในปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๔๒ และปีมะเมีย จุลศักราช ๑๒๔๔
ก็ไม่อาจทราบได้ว่าใน ๒ ปีนั้นได้มีราชการงานเมืองอะไรบ้าง ถึง
แม้อาจค้นได้ในหนังสืออื่น เช่นหนังสือราชการตามกระทรวง
ต่างๆเป็นต้น ก็ต้องค้นหาได้ด้วยความลำบากยิ่ง ทั้งอาจไม่ได้
เรื่องราวตลอดและเป็นหลักฐานพอ แต่อาจค้นหาได้ในหนังสือนี้

จำพวกที่ ๒ นักศึกษาทางการเมือง เมื่อได้อ่านหนังสือนี้แล้ว จะมองเห็นรัฐประสาสโนบายทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับต่างประเทศและเป็นการภายใน ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำสยามประเทศหลีกลัดเกาะแก่งและมรสุมแห่งการเมืองมาด้วยความยากลำบากเพียงไร สมควรเป็นทิฏฐานุคติของนักการเมืองในชั้นหลังได้เป็นอย่างดี

หวังใจว่า หนังสือนี้จะเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้รับไปอ่านเป็นอันมาก

กองศิลปวิทยาการ

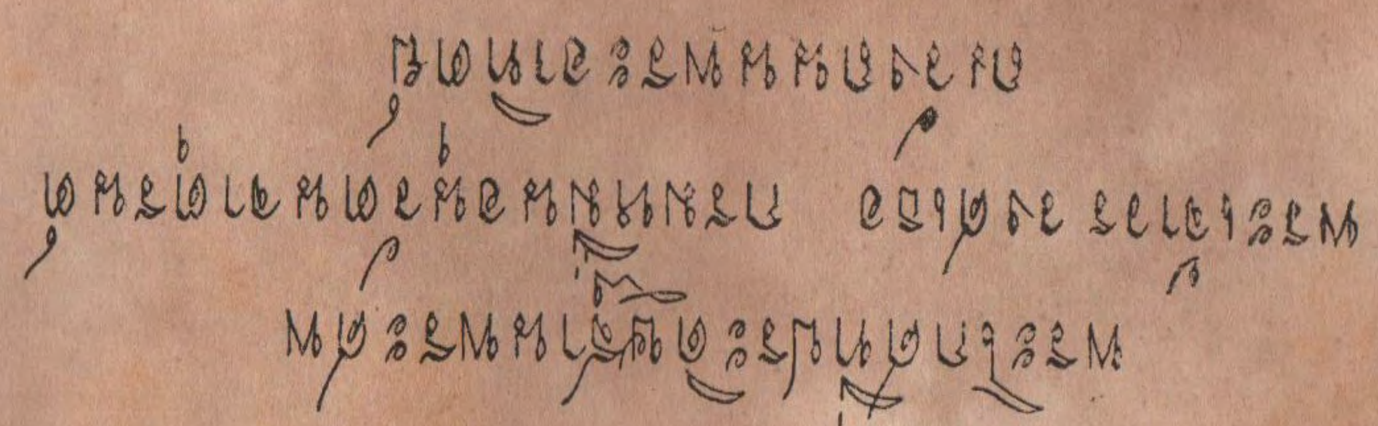
กรมศิลปากร ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘

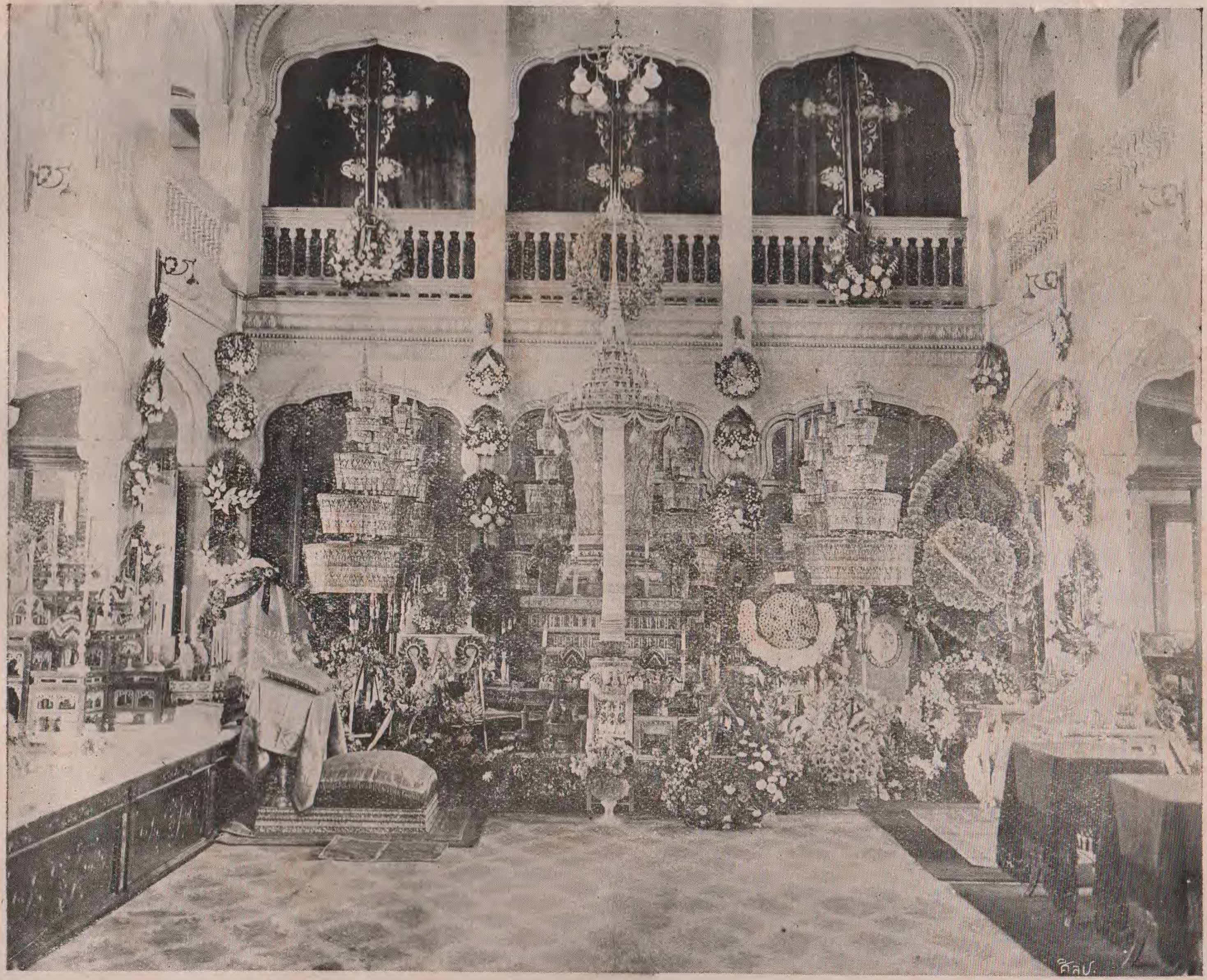

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอุดมวัฒนจาตุรนต์
ทรงถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ทรงถ่ายพร้อมด้วยหม่อม, โอรสและธิดา
เมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๕

ศิลป์

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒ (พ.ศ.๒๔๒๓)

วันที่ ๔๒๒๗ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ ถวายของไทยทานแล้วมีสดับปกรณ์รายร้อยเหมือนวานนี้ เวลา ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น กลางวันพระพิเรนทร์เฝ้าถวายบัญชีผีพาย ว่ายังไปไล่ตรวจตัวคนกับจะบนจับบุตรหมู่ตามธรรมเนียมเดิม เมื่อครั้งเจ้าพระยายมราชว่า กับจะขอรับพระราชทานไล่เรือนริมโรงเรือบางกอก ด้วยเป็นเรือนจากรุงรังกลัวไฟ พระยาโชฎึกเฝ้าถวายบัญชีกำหนดทำกงเต๊ก ๗ วันครั้งหนึ่ง จนครบ ๗ ครั้ง แล้วไปทำใหญ่ ๑๐๐ วัน

เวลาทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช มีสวดมนต์ ๑๕ รูปอย่างวานนี้ พระพรหมมุนีนำสวดจบแล้วมีสดับปกรณ์ไตรย่ามเหมือนวานนี้ พระอริยมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เครื่องกัณฑ์ยก ทรงกับสมเด็จกรมพระและ

เจ้านายเรื่องการพระเมรุ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น สั่งพระกะทู้ถอด พระยามหามนตรี

โทรเลข ๒ ฉะบับ ๆ ๑ เรืออกไปลำหนึ่ง ฉะบับ ๑ เรือสุริย มณฑลกลับมาแต่สงขลา พระอมรวิสัยสรเดชมาในเรือนั้นด้วย

บัญชีผ้าพายซึ่งพระพิเรนทรเทพทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี พระสวัสดิ์วามดิษฐ์ จดหมายกำหนดวันนำกงเต๊กทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระยาพิพัฒน์ ถวายหนังสือบัลเครฟถามข่าวเรื่องการเมืองเชียงแสน

วันที่ ๔๒๒๘ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมง เสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้วมีสดับปกรณ์เหมือนวานนี้ เสด็จขึ้นเวลาเที่ยง

กลางวัน ทรงเรื่องการทำบุญแลการพระเมรุ พระยาประภาพระอมรกลับมาแต่เมืองตะวันตกเผ้าถวายหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาพระอมรทูลว่า สมเด็จเจ้าพระยาขอรับพระราชทานจมื่นสมุหพิมานไปช่วยชำระความ โปรดให้ไปตามตัว ได้ความว่าป่วย

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาเอมถวายเทศน์ ๆ เวรตามธรรมเนียมพระกัณฑ์เจ้าภาพแล้ว ทรงกับสมเด็จกรม

พระเรื่องหนังสือบัลเครฟมีมาด้วยความเมืองเชียงแสน โปรดให้คัดบอกแจ้งความไป เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยากราบบังคมทูล มาแต่เมืองสงขลา บอกระยะทาง และกำหนดจะไปเมืองพัทลุง และส่งเจ้าคุณปุถกับพระอมรกลับเข้ามา

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบัลเครฟ เตือนท้องตราให้มิสเตอร์ตีวินขึ้นไปว่าความเมืองเชียงใหม่ กับเตือนความมิสกอกส์และความมองคุณะ

กรมหมื่นนเรศร์ถวายหนังสือบัลเครฟมีมาที่สมเด็จกรมพระ ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ว่าด้วยความป่าไม้รายนายพ้าห้วนซึ่งมองกะเลพ้อง ฉะบับ ๑ เตือนความมิสกอกส์ ความมองคุณะ

รับโทรเลขเรื่อยงยศมาแต่สงขลา

วันที่ ๕๒๒๙ วันพุธ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เสด็จขึ้นเวลาเที่ยง

กลางวันพระยาภาส เจ้าปรีดา กรมพิชิต เผ้า ทรงเรื่องของทำบุญและอื่น ๆ

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเจ้าคุณทหารเผ้าทูลลาจะไปเยี่ยมสมเด็จเจ้าพระยาแล้วทรงด้วยการต่าง ๆ เสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่มเศษ มีพระราชหัตถ์ไปรเวตถึงสมเด็จกรมพระเรื่องความ สมเด็จกรมพระตอบพระราชหัตถเลขาส่งความที่เรียงแล้วเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย โปรดเกล้า ฯ คืนออกไปให้ลูกขุนปรึกษา ๓๒ บท

อนึ่ง เมื่อออกหอธรรมสังเวชตอนค่ำ พระราชทานริโปตกรมหมื่นพิชิตเรื่องความมองคุณะ ให้มีหนังสือส่งไปยังกงสุลอังกฤษ

พระไชยยศถวายบัญชีเงินเถาซึ่งมีอยู่ในพระคลัง

กรมหมื่นนเรศร์ถวายรายความ ๙ เรื่อง ที่กงสุลอังกฤษส่งขึ้นมาจะให้มิสเตอร์ตีวินขึ้นไปว่า ซึ่งสมเด็จกรมพระสอบบอกพระยาเทพนั้นสอบได้ ๖ เรื่อง เป็นความเก่าอีก ๓ เรื่องไม่พบ

วันที่ ๔๒๓๐ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น กลางวันพระองค์เจ้าสาย หลวงนายสิทธิ์เผ้าคิดของสลากการพระศพ

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์เผ้าเรื่องที่สุเหร่าแขก แล้วทรงธรรม พระถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จกรม
พระเรื่องการต่าง ๆ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือดงกาลดอิศปานยาราชทูตสะเปญ มีเข้ามาว่ากลับมาแต่มะดริดแล้ว แต่บัดนี้ยังมีราชการอยู่ที่เมืองปักกิ่ง เมื่อสิ้นราชการแล้วจะเข้ามาถวายตราเครื่องราชอิสสริยยศ

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ว่าด้วยสมเด็จเจ้าพระยาขอจมื่นสมุหพิมานไปชำระความนั้น จมื่นสมุหพิมานป่วยไปไม่ได้ จะต้องให้ผู้อื่นไปแทน ท่านจะเห็นผู้ใดต้องอัธยาศัยท่านบ้าง

พระราชทานร่างตอบกงสุลฝรั่งเศส เรื่องความห้างมาเล็บยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง ให้กรมหมื่นนเรศร์ไปถวายสมเด็จกรมพระ

พระอินทรเทพจดหมายทูลเรื่องไปสอบแผนที่สุเหร่าแขก

วันที่ ๔๒๓๓ วันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้นเวลาเที่ยงนาน บ่ายพระยาภาสกับกรมหมื่นพิชิตเฝ้าทรงเรื่องของสงเคด

บ่าย ๔ โมง มิสเตอร์บัลเครฟเฝ้าทูลเตือนความเมืองเชียงใหม่ทุกเรื่องที่ค้างอยู่อยากจะให้แล้วเสีย (ทรงบ่นมากด้วยไม่

สบาย)

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ตรัสกับสมเด็จกรมพระเรื่องการต่าง ๆ จน ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น วันนี้สมเด็จถวายรายการกองทำเครื่องพระเมรุ

รับโทรเลขเรื่อเข้ามาลำ ๑ ไป ๓ ลำ

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บัลเครฟตอบมา เรื่องริโปต กรมหมื่นพิชิตว่าด้วยความมองคุณะ เขาจะขอให้ไทยส่งความไปให้เขาลองพิจารณา ถ้าเหตุที่มองคุณะไม่ควรพ้องเขาจะยกเสีย ถ้าควรว่าเขาจะส่งขึ้นมาให้ไทยว่า

วันที่ ๔๒๓๒ วันเสาร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้นเที่ยงนาน พระองค์สาย เจ้าจร พระยาประภา พระยาภาส เฝ้า

บ่าย ๔ โมงเศษมีการสวดมนต์ในพระที่นั่ง (ด้วยวันนี้พระเสาร์เสด็ขึ้นไปราษีเมศทั้งสองดวงพระชันษา) ที่ห้องเขียวที่ประทับนั้นเอง ตั้งพระและพระเต้าต่าง ๆ บนตู้ทรงพระอักษร ตั้งพระไชยใหญ่ ๑ พระไชยเนาวโลหะ ๑ พระพุทธรูปนาคปรกใหญ่ ๑ กลาง ๑ สมาธิกลาง ๑ พระนาคปรกศิลา ๑ เทวรูปพระเสาร์ใหญ่ ๑ กลาง ๑

เทารูปพระพฤหัสบดีกลาง ๑ กับพระมหาสังข์แลพระเต้าศิลาต่าง ๆ พระเต้า ๕ กษัตริย์มีเทียนทองธูปเงินเล่มละ ๒ ตำลึงบูชากำลังพระเสาร์ หน้าต้ตั้งเครื่องนมัสการเครื่อง๒ชั้น แล้วโยงสายสิญจน์ไปที่หิ้งติดฝาหลังตู้ทรงพระอักษร ซึ่งตั้งพระไชยน้อยแลพระนาคปรก พระสมาธิและเทวรูปพระเสาร์ พระพฤหัสบดีอยู่นั้นด้วย บ่าย ๕ โมงพระสวดมนต์เข้าไปข้างในพระธรรมวโรดมนำพระครูปริตรไทย ๔ รูป พระอุดมญาณนำพระครูปริตรรามัญ รวมกัน ๑๐ รูป ทรงถวายไตรย่ามแล้ว ครองผ้าสวดพระปริตร สวดจบแล้วทรงน้ำพระพุทธมนต์ในที่เวลาพลบ

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจาภาพ ทรงเตอนฉัตรกนพระศพต่อสมเด็จกรมพระแล้วทรงด้วยการต่าง ๆ เรื่องพระเมรุ เวลา ๔ ท่มเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถ์ตอบสมเด็จเจ้าพระยา และบอกข่าวที่เกิดเหตุเรือล่ม

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระยาสยามธุรพาห์ บอกได้รับโทรเลขพระยาภาสว่าเจ้าพระยาภาณุวงศ์จะเป็นทูตไป ได้ไปบอกที่ฟอเรนออฟฟิศแล้ว

ฉะบับ ๑ หนังสือพระยาอัษฎงค์ส่งเตเลแกรม กรมท่าเข้ามา เตเลแกรมบอกมาแต่เอเดนว่าถึงวันที่ ๒ ยูนจะออกไปในเย็น

วันนั้น สบายด้วยกันหมด

พระราชทานร่างหนังสือให้ พระยาพิพัฒน์ตอบมิสเตอร์บีล เครฟเรื่องความมองคุณะ จะให้พระยาศรีนำหนานอุตน้อยมหาไชย และพะยานลงไปให้เขาถาม

เมื่อออกที่หอธรรมสังเวชพระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บีลเครฟส่งหนังสือกอมมิสชันเนอเมืองมรแมนว่าด้วยผู้ร้ายปล้นในแขวงเมืองตากต่อกับอังกฤษกำเริบมาก ขอให้รีบจัด

หนังสือกอมมิสชันเนอ บอกเรื่องผู้ร้าย

(โปรดให้พระยาสุจริตรีบกลับขึ้นไป)

หนังสือเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์เรื่องสุเหร่าแขก

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังถึงกงสุลอังกฤษ ตัดสินเรื่องสุเหร่าแขก เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวาย

วันที่ ๔๒๓๓ วันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมงเลี้ยงพระในพระที่นั่ง พระฉันแล้วปล่อยสัตว์ เสด็จหอธรรมสังเวช ทอดพระเนตรเห็นฉัตรซึ่งสมเด็จกรมพระให้เอามาแขวนระยะชั้นไม่งาม ดูไม่เป็นฉัตรไม่ได้ส่วนกริ้วมาก รับสั่งให้ปลดลงเสียให้เอาไปถวายวัดประทุมธานี จึงรับสั่งให้พระองค์เจ้าประดิษฐ์ทำใหม่มาแขวน แล้วเสด็จขึ้นเข้าที่

บรรทมตื่นบ่าย ๕ โมงเศษ กริ้วกรมหมื่นนเรศร์เรื่องไปสั่งออฟฟิศหลวง มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมหลวงให้เลิกออฟฟิศไปรวมในหอรัษฎา ให้พระองค์เจ้าเทวัญไปเป็นบัญชีกลาง

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกทรงหล่อเทียนที่เก๋งวรสภาภิรมย์ แล้วเสด็จหอธรรมสังเวช วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วัน ครั้งที่ ๒ พระไทยสวดมนต์ ๑๕ รูปอย่างแต่ก่อน แล้วมีเทศน์ พระพิมลธรรมถวายกัณฑ์หลวง กัณฑ์เจ้าภาพ ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมหลวง ให้เลิกออฟฟิศหลวงไปรวมในบัญชีกลางหอรัษฎา เอาพระองค์เทวัญไปเป็นบัญชีกลาง ออฟฟิศไปรเวตสเกรตารีให้พระองค์สวัสดิประวัติเป็นตัว จัดตั้งแต่เดือน ๘ หน้า

สมเด็จกรมหลวงถวายบัญชีกะเงินจ่าย

วันที่ ๔๒๓๔ วันจันทร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกเลี้ยงพระ พระฉันแล้วถวายของไทยทานและมีสดับปกรณ์รายร้อย เหมือนงานครบ ๗ วันก่อน บ่ายโมงเสด็จขึ้น

พระองค์เจ้าสาย หม่อมเจ้าจรเผ้า เรือรูปสัตว์ทำครอบ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพ

เสร็จแล้ว หม่อมเจ้าพระพุทธุปบาทปิลันทน์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระทูลเรื่องเทวดาเชิญเครื่องสูงจะต้องซ่อม แต่ก่อนกรมหลวงวรศักดาเป็นผู้ทำ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ท่านซ่อมต่อไป เสด็จไปประทับทอดพระเนตรเผากงเต๊กแล้ว ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระองค์เจ้าเทวัญถวายจดหมายบัลเครฟ มีขอบใจเธอด้วยบอกข่าวเตเลแกรมซึ่งทูตไปถึงเอเดน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บัลเครฟมีขึ้นมา ๒ ฉะบับ

ฉะบับ ๑ ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายในแขวงเมืองตากชุม ที่เขามีหนังสือขึ้นมาแล้ว พระยาพิพัฒน์มีหนังสือส่งหนังสือสมเด็จรับธุระแข็งแรงนั้นเขายินดีมาก

ฉะบับ ๑ ตอบเรื่องความมองคุณะกำหนดให้พระยาศรีสิงหเทพพาหนานอุตน้อยมหาไชยกับพระยากลาโหม และผู้เกี่ยวข้องเรื่องความลงไปพรุ่งนี้ ๔ โมงเช้า

ฉะบับ ๑ พระยาสยามธุรพาห์บอกข่าวราชการที่ยุโรป

รับหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ ขอรับพระราชทานพวกนักสวดซึ่งสักท้องมือเป็นทหารไปรับราชการเป็นคนเจรจาโขน จำอวดโขน

วันที่ ๔๒๓๕ วันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา

จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระฉันแล้ว เกือบบ่ายโมงเสด็จขึ้น

กลางวันกรมหมื่นพิชัย กรมหมื่นภูธเรศเผา เรื่องของสลาก ของสังเค็ด เรื่องแว่นฟ้าทองคำ แล้วสมเด็จกรมพระเผ้าถวายคำปรึกษา

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชยส่งหนังสือเมืองน่าน บอกราชการเมืองเชียงแสน พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์คลาก กงสุลเดนมาร์ค ว่าด้วยผู้ร้ายย่องเบามีชุมที่ถนนหลังบ้านเจ้าท่าและโรงภาษี ขอให้มีโปลิศเดินตรวจเวลากลางคืน

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยารัตนโกษาที่ลอนดอน สั่งให้ทำเครื่องประดับพระโกศพระอัฐิ สมเด็จพระนาง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

วันที่ ๔๒๓๖ วันพธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว

เที่ยงเสด็จขึ้น กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าทรงเรือ รถแว่นฟ้า และอื่นๆ ทรงมอบการออฟฟิศไปรเวตสเกรตารีให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติเป็นธุระตลอด

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านศุภอักษรอ่านตราถึงเจ้าเชียงใหม่ พระยาเทพประชุน เรื่องราชการเมืองเชียงแสน พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยกกัณฑ์หลวงมีเครื่องกัณฑ์สังเค็ดกับเงินติดเทียนตามรายวันที่เทศน์รวม ๕ วัน ๕ ตำลึง สมเด็จกรมพระกราบบังคมทูลขอให้พันเชือกใช้ในการทำเมรุ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น วันนี้สมเด็จพระองค์น้อยแขวนม่านดำครุยขาวที่ห้องไว้พระศพ ๒ ห้องกับพระองค์เจ้าประดิษฐ์เอาฉัตรมาแขวนทรงงาม

มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมหลวง ให้จัดการออฟฟิศไปรเวตสเกรตารี

พระยาศรีสิงหเทพถวายคำตามคำตอบ ปัลเครฟถามความมองคุณะ ซึ่งลงไปให้เขาถามวันนี้

พระยาพิพัฒน์ ถวายหนังสือมิสเตอร์ปัลเครฟมีขึ้นมาด้วยเรื่องถามความมองคุณะวันนี้ว่าพ้นตัวหนานอุต น้อยมหาไชย กับต่อว่าที่พระยากลาโหมไม่ได้ลงไป ขอถามอีก

พระพิเรนทรเทพ ถวายจำนวนฝีพายประจำเดือน ๙

วันที่ ๔๒๓๗ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เวลาเทียงเสษเสดจขน

หม่อมเจ้าจรถวายอย่างครอบรูปสัตว์ที่จะแจก พระยาประภาเผ้าพาตนกูอหมัด ตนกูบุตรพระยายุทธการโกศล ซึ่งเข้ามาด้วยพระอมรวิสัยสรเดชถวายตัวทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช สั่งกรมหมื่นนเรศร์ให้ซ่อมทองพระโกสมณฑป พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๓๘ วันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระ สมเด็จกรมพระเผ้าถวายแผนที่และตัวอย่างรูปเขียนพระเมรุ บ่ายโมงเสด็จขึ้น แล้วเปลี่ยนแว่นฟ้าชั้นล่างซึ่งรองพระโกศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ด้วยเดิมเมื่อตั้งนั้นรีบยกมา ผิดสำรับกันอยู่ แล้วปิดทองซ่อมพระโกศที่เดียว

กลางวันพระยาภาสเผ้าถวายบัญชีสังเค็ด สมเด็จกรมหลวงเผ้าเรื่องจัดการออฟฟีศไปรเวตสเกรตารีและหอรัษฎา พระยา

ราชสงครามเผ้าทรงกะโดมไฟก๊าศซึ่งจะจุดการพระเมรุ

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ กรมหลวงวรศักดาถวายอย่างโคมเทวดาที่เชิญบังแทรกถือ สมเด็จกรมพระถวายบัญชีเชือกใช้การพระเมรุพระราชทานพระนรินทร์ไปให้เจ้าพระยาสุรวงศ์เกณฑ์พ้น เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาศรีถวายคำซึ่งกงสุลอังกฤษถามพระยากลาโหม เรื่องความมองคุณะ

วันที่ ๔๒๓๙ วันเสาร์ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ แล้วเสด็จขึ้นเทียงเศษ บ่ายพระยาราชสงครามเผ้าถวายแผนที่กะโดมแล้วจะสั่งนอก พระยาประภาถวายอย่างหิ้งไม้จะทำติดผ้าครอบรูปสัตว์ที่จะแจกครอบละหิ้ง

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จหอธรรมสังเวชพระราชทานอย่างโกศพระอัฐิให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการทำ พระนรินทร์กราบบังคมทูลเรื่องพ้นเชือก ท่านเจ้าพระยาสรวงศ์ขอรับพระราชทานเกณฑ์หนัง เกณฑ์ไขเนื้อตามเคย แล้วอ่านบอกเมืองราชบุรีส่งน้ำรักวัดพระแก้ว พระยาศรีอ่านศุภอักษร อ่านตราบอกข่าวสิ้นพระ

ชนม์ไปเมืองประเทศราช แล้วพระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงเซ็นสั่งคำปรึกษาวางบทโทษ อ้ายอ่ำ มหามนตรี จำคุก กับพวกหมดด้วยกัน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ พระยาสยามธุรพาห์บอกส่งสำเนาหนังสือเซอยุเลียนปอซิโฟต ตอบเรื่องกรมท่าจะเป็นทูตไปลอนดอน

หนังสือเซอยุเลียนปอซิโฟตถึงเมซัน

หนังสือพิมพ์ปอลมอลกาเซต

หนังสือพิมพ์เดลีโปนิกเคอลว่าด้วยจะเสด็จยุโรป

วันที่ ๔๒๔๐ วันอาทิตย์ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น เจ้านายพร้อมกันรับฉลองพระเดชพระคุณเทำพระที่นั่งใหม่

กลางวันพระองค์สายกับกรมหมื่นพิชิตเผ้า เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวชแต่ประทับอัฑฒจันท์ศาลาก่อน วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วันครั้งที่ ๓ เจ้าพระยาสุรวงศ์เผ้าที่หอธรรมสังเวชทูลขอแบ่งด้านพระเมรุ กับทูลด้วยจะจัดข้าหลวงไปเร่งของ

เครื่องพระเมรุ ทรงด้วยเรื่องความมองคุณะ แล้วพระญวนมา สวดบูชาพระศพ สวดมนต์วันนี้ ๑๕ รูปเหมือนคราวก่อน สวดมนต์จบแล้ว พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เครื่องกัณฑ์ยก เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๔๑ วันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกเลี้ยงพระ ๑๕ รูป มีของไทยทานและสดับปกรณ์รายร้อยด้วยเหมือนครั้งก่อน เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายพระองค์เจ้าเทวัญกับพระองค์สายเผ้า หม่อมเจ้าปรีดาถวายตัวอย่างแท่น สังเค็ดทำมาใหญ่กว่าขนาดแท่นรูปสัตว์เดิม รับสั่งว่าโตนักให้เอาเท่าเดิม แล้วกรมภูธเรศกับพระยานรรัตน์เผ้าเรื่องซ่อมทองคำแว่นฟ้า แล้วพระองค์เจ้าทองใหญ่เผ้าทรงด้วยโคมไฟฟ้าซึ่งจะติดเสาใหญ่พระเมรุ กับรับสั่งให้เธอทำระย้าแขวนพระเมรุด้วย

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาแล้วสดับปกรณ์ผ้าขาว แล้วพระราชมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระธรรมกถึกถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จพระองค์น้อยถวายอย่างบุษบกธรรมาสน์ตั้งพระเมรุแล้วจะเอาไปตั้งสุนันทาลัย เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น ไม่ได้ประทับทอดพระเนตรเผาเครื่องกงเต๊ก

ด้วยฝนตก

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันมีขึ้นมาขอหนังสือเปเตนต์ให้มิสเตอร์อาลองสโม มิสเตอร์ยอนเดรนทำเครื่องจักรสีเข้าอย่างใหม่ ส่งหนังสือทูลเกล้า ฯ ถวาย ทูลด้วยเรื่องนี้กับร่างหนังสือเปเตนต์มาด้วย

หนังสือมิสเตอร์เดวิด บิสิกเกล กงสุลอเมริกันทูลเกล้า ฯ ถวาย

ร่างหนังสือเปเตนต์

หนังสือบอกวิธีเครื่องจักร

(โปรดเกล้า ฯ ว่ายอมให้ไม่ได้ ด้วยชาติเราเสียเปรียบชาติอื่นไม่มีใครห้ามประการหนึ่งจะต้องเป็นความวิวาทกันมากแต่เมืองยุโรปก็มีความไม่เว้น)

วันที่ ๔๒๔๒ วันอังคาร แรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกเลี้ยงพระหอธรรมสังเวช เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น แล้วเจ้านายซึ่งจะทำพระที่นั่งเข้าไปเฝ้าทูลละออง ฯ พร้อมกัน

ค่ำวันนี้คลุ้มฝนและมีเมฆมาก เวลาทุ่มแล้วจึงเห็นจันทร์ จับแล้วก็เข้าเมฆข้างนอกประโคม ต่อไปก็ไม่เห็นดวงพระจันทร์

จน ๔ ทุ่มครึ่งจึงเห็นดวงโมขบริสุทธิ์ เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สรงมุรธาภิเศกแล้วเสด็จไปแจกเงินที่หอธรรมสังเวช (ครั้งนี้มีคนมาก ประจวบกัน ๒ อย่าง การพระศพอย่าง ๑ หัวค่ำอย่าง ๑) แต่ประทับทอดพระเนตรพวกโต๊ะแขกสวดที่อัฏฐวิจารณศาลาก่อน เป็นของขวัญหยาจัดเข้ามาฉลองพระเดชพระคุณรวมพวกโต๊ะที่สวดมนต์ด้วยกัน ๔๗ คน เมื่อประทับหอธรรมสังเวชแล้วทรงแจกเงินเจ้านายข้าราชการก่อนมีเทศน์ โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จกรมพระช่วยแจกข้าราชการที่เป็นขุน เป็นหมื่น สมเด็จพระองค์น้อยแจกมหาดเล็กเลว พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรแขกสวดพร้อมด้วยพระนางเธอทั้ง ๒ พระองค์ แล้วเจ้านายข้างในก็ตามเสด็จไปทอดพระเนตรด้วย พระราชทานรางวัล ๓ ชั่งแล้วเสด็จขึ้นเกือบ ๒ ยาม แขกนั้นว่าสวดกันอยู่จนรุ่ง

จันทรุปราคาวันนี้ จับทางทิศหรดีเป็นศัพคราธลุกทางทิศพายัพ

โหร ๑๓ ชื่อคำนวณจันทรุปราคาทูลเกล้า ฯ ถวาย

สมเด็จกรมพระคำนวณจันทรุปราคาทูลเกล้า ฯ ถวาย

หม่อมเจ้าเจริญในกรมขุนราชสีห์ „

พระมหาราชครูพิธี „

พระสิทธิไชยบดี „

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ มิสเตอร์โปรเยอ ผู้ว่าราชการกงสุลเยอรมัน บอกด้วยมิสเตอร์ฮารมันสตาเนียสกงสุลคนเก่าออกจากตำแหน่งที่ มิสเตอร์วอนบาซิวิสจะรับตำแหน่งแทน

กับมองซิเออร์เดอเฟรสิเนตผู้ว่าการต่างประเทศกรุงฝรั่งเศสมีหนังสือบอกด้วยมองซิเออร์ เดอ เวียน กงสุล คนเก่าออกจากตำแหน่งที่แล้วตั้งมองซิเออร์เนตยูลปลันเซอตองเข้ามา (ตัวเขาถือหนังสือเข้ามาเอง)

สมเด็จกรมหลวงจักรพรรดิพงศ์ จดหมายทูลถามด้วยผู้รับพระบรมราชโองการประทับตราเบิกเข้า เบิกน้ำมันถวายกรมสมเด็จพระสุดารัตน์นั้น เดิมอ้ายอ่ำมหามนตรีเป็นผู้รับ บัดนี้จะโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้ใดรับพระบรมราชโองการ

วันที่ ๒๔๓ วันพุธ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกเลี้ยงพระที่หอธรรมสังเวช สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างไม้ระกำทำเบ็ญจาแว่นฟ้าตั้งพระศพโปรดแล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์รับเข้าไปกะของเครื่องตั้งข้างใน

สมเด็จพระองค์น้อยเผ้ากะของตั้งเบ็ญจา โปรดเกล้า ฯ ให้กรมหมื่นนเรศร์เป็นธุระในการตั้ง

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวาย

เทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องเครื่องตั้งพระเบ็ญจา สมเด็จกรมพระทูลด้วยการยกร้อเป็นของมหาดเล็กเคยตั้ง โปรดเกล้า ฯ จะให้มหาดเล็กเป็นผู้ช่วยกรมหมื่นนเรศร์ แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จกรมพระสั่งพรมน้ำมันปูพระเมรุ

วันนี้มีแขกสวดอีก เสด็จไปทอดพระเนตรเหมือนวานนี้ พร้อมด้วยพระนางเธอและเจ้านายข้างใน เติมเด็กสวดอีก ๑๖ คน ตีรำมะนาใหญ่ด้วย พระราชทานเงินเด็กเป็นรางวัลคนละ ๑ บาท พระราชทานเงินตาขรัวไปแจกพวกโต๊ะ ๓ ชั่ง ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระอินทรเทพถวายคำ กฎหมายตราสิน เรื่องผู้ร้าย ลักหมากถกยิงตายเรื่องหนึ่ง

พระราชทานร่างหนังสือตอบพระยาพิพัฒน์ เรื่องกงสุล อเมริกันขอเปเตนต์ไม่ยอมให้เรื่องหนึ่ง

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันขอเผ้าฉะบับ ๑

วันที่ ๔๒๔๔ วันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้นบ่ายโมง สมเด็จพระองค์น้อยกับกรมหมื่นนเรศร์เผ้ากะเครื่องตั้งพระเบ็ญจา พระอมรวิสัยสรเดชเผ้าถวายบัญชีสำมะโนครัวคนเมือง

ตรังเมืองปะเหลียน กับเรื่องคอเรศปอนเดนซ์สัญญาเขตต์แดนเมืองไทรซึ่งพระยายุทธการโกศลฝากเข้ามาปรึกษา รับสั่งให้พระอมรตอบไปว่านำขึ้นกราบเรียน ฯ พณ ฯ แล้ว เมื่อโปรดประการใดจะมีตราไปครั้งหลัง

เวลา ๒ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวชพระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระอมรวิสัยสรเดชถวายบัญชีสำมะโนครัวเมืองตรัง เมืองปะเหลียนรวมมีคนชายหญิง เมืองตรัง ๒๘.๘๔๘ คน เมืองปะเหลียน ๔.๒๘๐ คน

วันที่ ๔๒๔๕ วันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกเลี้ยงพระหอธรรมสังเวชเสด็จขึ้นเที่ยงแล้ว กลางวันสมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีกับกรมหมื่นนเรศร์เฝ้ากะเครื่องตั้งพระเบญจา รับสั่งให้สมเด็จพระองค์น้อยรวมต้นไม้ทองเงินบรรณาการของเก่า ๆ จัดลงกะถางจะตั้งช้างมณฑปไฟใช้การการพระเมรุ

บ่าย ๔ โมงมองซิเออร์เนตยูลปลันเซอร์ตองกงสุล และกอมมิสแซร์ฝรั่งเศสคนใหม่เฝ้าไปรเวต

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหา..ถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มแล้วเสด็จขึ้น
หนังสือพึ่งมารดาท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกอาการป่วย
พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมองซิเออร์ปลันเซอร์ตองกงสุล
และกอมมิสแซร์ฝรั่งเศสส่งต้นหนังสือตราตั้งมายังกรมท่า
สำเนาตราตั้ง

พระนายไวยจดหมายทูลเกล้า ฯ ถวายว่าด้วยเข้าแกงเหลือทหารมหาดเล็กรับพระราชทานเดิมทิ้งเสีย เมื่อโปรดให้เขาไปกำกับการได้สั่งให้ขายเจ๊กเลี้ยงสุกรได้เงินรวมไว้ จะโปรดเกล้า ฯ ให้ส่งที่ใด

วันที่ ๔๒๔๖ วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จเลี้ยงพระที่หอธรรมสังเวชตามเคย เสด็จขึ้นเที่ยงแล้ว กลางวันหม่อมเจ้าปรีดาถวายอย่างแทนสังเค็ดแก้ใหม่เท่าขนาดเดิม กลางตั้งตู้กะจก ๒ ใบประกับกัน หน้าหลังตั้งโต๊ะหมู่ โปรดแล้วรับสั่งให้ไปทูลสมเด็จกรมพระให้เกณฑ์แต่บุษบกกับแท่น ตู้กับโต๊ะหมู่นั้นให้หม่อมเจ้าปรีดาทำการแท่นนี้โปรดให้สมเด็จกรมหลวงเป็นแม่กอง หม่อมเจ้าปรีดาเป็นผู้ตรวจจัดกับเจ้าปรีดาถวายต้นไม้ที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานทองคำใบไปทำ ปลูกในกะถางแก้วสำหรับตั้งบนเบ็ญจาพระเมรุ

๒ ต้น แล้วพระราชทานหนังสือพิมพ์กาเดนไปให้ดูตัวอย่าง พระยาประภาถวายอย่างฝาที่จะกั้นที่พลับพลาทรงธรรม แล้วทรงเรียกแผนที่ ๆ พระยาราชสงครามมากะ

บ่าย ๔ โมง มิสเตอร์เดวิดบี. ซิกเกล กงสุลอเมริกันเฝ้าทูลเรื่องขอเปเตนต์ กับถวายหนังสือไปรเวตคอลอแนนนอกซ์มีเข้ามาถึงแกเองทอดพระเนตรว่าช่วยนักแล้วเห็นจะไม่รอดตัว คงจะต้องกลับไปด้วยตั้งกงสุลใหม่แล้ว เห็นมีอยู่อย่างเดียวที่จะรอดตัวได้ ให้คิดว่านขอเป็นกงสุลไทยออกไป

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปอัฏฏวิจารณศาลาทอดพระเนตรพวกแขกสวด คราวนี้เป็นของขุนชลาลัย (ท้วม) ฉลองพระเดชพระคุณ รวมพวกโต๊ะ ๖๕ คน ขรัวหยาโต๊ะสาดมาด้วย พระราชทานรางวัล ๒ ชั่ง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้นว่าสวดอยู่จน ๙ ทุ่ม ไม่ถึงรุ่งเลิก อนึ่งเจ้านายข้างในก็ตามเสด็จด้วยเหมือนครั้งก่อน

วันนี้สมเด็จพระองค์น้อยแขวนเพดานผ้าดำประดับขาวเป็นดวงดาว ๕ แฉก เจาะเพดานหอธรรมสังเวชตรงแขวนฉัตรชักเป่นกระโจมขึ้นไป (ดูงามดี) มีปริมณฑลแต่ ๒ ห้องชั่วกั้นฉาก

พระยาพิพัฒน์ถวายคำเตเลแกรมกรมท่ามีมาแต่กรุงปารีสว่าไปถึงวันที่ ๑๖ ยูน ว่าเมซันให้คอยอยู่ฝรั่งเศสก่อน อังกฤษจะจัด

การรับรอง

กับหนังสือมิสเตอร์เอมิลบาดิเลีย ผู้ว่าการแทนกงสุลสยาม เมืองร่างกุ้ง บอกเรื่องเจ้าพะม่าซึ่งหนีไปอยู่ในบ้องกันอังกฤษเป็นกบฏต่อพะม่า กับว่าด้วยมิสเตอร์บัลเครฟมีหนังสือไปถึงกอมมิสชั่นเนอกำชับเรื่องหนังสือเดินทางที่สัปเยกต์จะเข้ามาเมืองไทย (โปรดจะให้พระยาพิพัฒน์ตอบขอบใจบัลเครฟ ที่ได้ช่วยคิดบ้องกันในการที่คนจะปลอมหนังสือเดินทางและหนังสือสำหรับตัว)

พระราชทานเอกษกวาเตอร์มิสเตอร์บัลเซอร์ตอง กงสุลฝรั่งเศสให้พระยาพิพัฒน์ไปให้

นายอิ่มซายันถวายเรื่องราวกล่าวโทษนายจู๋ลูกจีนสิ้ว

วันที่ ๔๒๔๗ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้วเสด็จมาประทับที่โรงทอง มาประทับทอดพระเนตรแว่นฟ้าที่ยกมาจะทำ ตรวจดูยับมากตัวไม้ก็ผุใช้ไม่ได้ ต้องทำใหม่ทั้งนั้น เวลาที่ยังเสด็จขึ้น

บ่ายสมเด็จพระองค์น้อยเฝ้า เอาหนังสือพิมพ์กาเดนที่เย็บเป็นเล่มแล้วมาถวายเป็นตัวอย่างต้นไม้แล้ว พระยาประภาเฝ้าเรื่องกรอบไม้จะขึงผ้าที่ปักเป็นคำโคลงบอกการพระเมรุ จะทำ

ด้วยไม้ขนุนไม้โมกมัน จะขอเบิกไม้ที่คลังวังไชยมหาดไทย โปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต ทรงสั่งให้กรมหมื่นพิชิต รวบรวมตำราฉันท์ต่าง ๆ จะแต่งบอกการพระศพบักผ้าเป็นตัว หนังสือใส่กรอบแขวนที่พระแกรพระเมรุ แล้วจะเอาไปใช้เป็นตำราสำหรับโรงสกูลสุนันทาลัย

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาชูถวายเทศน์จบแล้ว พระประสิทธิศีลคุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้เมืองจำปาศักดิ์บอกช้างสำคัญลงมาถึง พระยาศรีกราบบังคมทูลบอกที่หอธรรมสังเวช แล้วสมเด็จกรมพระถวายอย่างถวายขนขาวงามที่เดียว ขนขาวเจือเหลืองไม่มีแดง สีตัวอย่างถวายเผือก (ดีพระทัยมาก)

อนึ่งรับสั่งกับสมเด็จกรมพระ จะทอดพระเนตรไฟฟ้าที่ท่านมีอยู่ วันนี้ท่านมาจุดทูลเกล้า ฯ ถวายที่อัฏฐวิจารณศาลา ใช้แบตเตอรี่ ๑๐๐ หนึ่ง แต่ไม่ได้ประทับทอดพระเนตรด้วยฝนตกและทรงดำเนินไม่สู้ถนัด ประชวรพระยอด รับสั่งให้จุดพรุ่งนี้อีกวันหนึ่ง

พระองค์เจ้าเทวัญถวายเรื่องราวพระหัตถ์วจารณจานง จางวางช่าง ๑๐ หมู่ กล่าวโทษอ้ายอ่ำมหามนตรี ว่าบังเงินหลวงรายค้างจีนคีรีนอากรสมพักสรไว้ ๓๐ ชั่ง ๕ ตำลึง ๑ บาท เซ็นให้สมเด็จ

กรมหลวงกับเจ้าพนักงานบัญชีกลาง บัญชีจ่าย พระยามหาเทพ
ชำระ

กรมหมื่นนเรศร์เอาสำเนาศุภอักษรเมืองจำปาศักดิ์บอกข่าว
ช้างสำคัญ ซึ่งสมเด็จกรมพระส่งเข้ามาเก็บว่านายหนูหมอนาย
สีดาควาน คล้องได้ที่เถื่อนเขาวงป่าแขวงข่าระแดเมื่อวันศุกร์
ขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๒ ปีเถาะเอกศก เวลาบ่าย ๔ โมง วัดเมื่อ
เดือน ๖ สูง ๒ ศอกคืบ ๔ นิ้ว จักษุสีเหมือนผลหวายห่าม
เพดาน อันทโคตขาว เล็บสีใบลาน งาออกพ้นเสมอสนับ

วันที่ ๕๒๔๘ วันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าวันนี้ไม่ได้เสด็จออก พระยอดนั้นทรงพระโสภะ
มาก สมเด็จพระองค์น้อยเผ้าถวายสมุดแคตลอกของที่จะสั่งเป็น
เครื่องตั้งพระเบ็ญจา พระยาประภาเผ้าเรืองกรอบรูป พระยา
นรรัตน์ถวายพานทองรองผ้าทรงกับเชิงเทียนที่ปักพุ่มดอกไม้เครื่อง
นมัสการลงยาราชาวดี ซึ่งจะไปตั้งที่พระศพ แล้วหลวงสุวรรณ
ภักดีถวายเครื่องถมต่าง ๆ ซึ่งทำไว้เมื่อคราวกะการจะเสด็จยุโรป

เวลา ๒ ทุ่มเสดจหอธรรมสังเวช วันนี้มกงเตกครบ ๗ วน
ครั้งที่ ๔ พระญวนสวดบูชาพระศพแล้ว พระ ๑๕ รูปสวดมนต์
จบแล้ว มีไตร ย่าม สดับปกรณ์เหมือนทุกครั้ง แล้วพระถวาย

เทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่ม เศษเสด็จขึ้น ไม่ได้ประทับอัฏฐวิจารณศาลา แวะที่ทิมคตพระมหาปราสาท ซึ่งสมเด็จกรมพระทรงจัดโคมไฟพ้าทลเกล้า ฯ ถวายครู่หนึ่งแล้วเสด็จขึ้น ใช้ ๑๓๐ แบตเตอรี่

วันนี้ครบเดือนข้าราชการเลิกทุกข์

พระองค์เจ้าดิศวรกุมารถวายริโปตทหารรักษาปืนสะอาด แจกผ้าพื้นเป็นรางวัลคนละผืน ฉะบับ ๑ อีกฉะบับ ๑ ริโปตทหารยิงเป้า

วันที่ ๔๒๔๙ · วันอังคาร แรม ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระถวายของไทยทานแล้วมีสดับปกรณ์รายร้อยอย่างครั้งก่อน เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายสมเด็จพระองค์น้อย กับกรมหมื่นพิชิตเผ้า ทรงกะเครื่องตั้งประดับพระเมรุแทนเครื่องกล ทำเป็นเครื่องวิชาช่างต่าง ๆ เกณฑ์เจ้านายน้องยาเธอทำ เครื่องมือนั้นให้เป็นของใช้ได้จริง ๆ ทั้งนั้น รายเกณฑ์อยู่ แล้วให้หาพระยาราชสงครามเอาแผนที่มากะจะวาง ตกลงเป็นจะวางทิศพระเมรุ ๔ ด้าน

ยามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพแล้ว พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระพิศาลสมณ

กิจเมืองเพ็ชรบุรีถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จประทับหน้าโรงกงเต๊กหน่อยหนึ่งแต่ยังไม่ทันเผาเสด็จขึ้น

รายพระนามขอแรงเจ้านายน้องยาเธอทำรูปช่างต่าง ๆ ตั้งพระเมรุและบัญชีเจ้านายประมาณราคาของถวาย

วันที่ ๔๒๕๐ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเรื่องการช่างต่าง ๆ ที่จะตั้งประดับพระเมรุ เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายนายเสน่ห์เฝ้าถวายอย่างเครื่องกลั่นปรอทแร่ทองคำ ซึ่งทำที่เมืองปราจีนบุรี หม่อมเจ้าปรีดาถวายต้นไม้ทองปลูกกะถางแก้ว ๒ ต้น ต้นเบญมาศนั้นทำตัวหนอนเหมือน พระราชทานรางวัลแล้วทรงกะบัญชีสั่งของฉลากซึ่งจะให้หลวงนายสิทธิ์ไปทำที่นอก

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาชูถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระประสิทธิ์ศีลคุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพต่อวัน ๖ ค่ำวันนี้เป็นวันยก สมเด็จกรมพระถวายโปรเกรมการพระศพซึ่งจะแต่งโคลงแต่งฉันท์ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาโชฎึกจดหมายทูลจะขอเก็บเงินค่าเช่าตึกอากรขอซึ่งเป็นที่หลวงโปรดพระราชทานให้นายเที่ยง หลวงนายสิทธิ์นอกราชการนั้น นายเที่ยงมีความผิดต้องถอดแล้ว จะขอรับพระราช

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ทานเก็บถวายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศต่อไป
พระองค์เจ้าประดิษฐ์ จดหมายทูลด้วยการทำรูปสัตว์เชิญผ้า
ไตรนั้นจะเป็นของซื้อหรือเบิก กับศีรษะนาคและแท่นนั้นจะขอ
รับพระราชทานทำด้วยไม้สัก ถ้าจะทำด้วยไม้ยางเสียดายฝีมือ
ช่าง กับจะขอรับพระราชทานเลขจ่ายตามธรรมเนียม
มีพระราชหัตถ์สั่งสมเด็จกรมพระพระราชทานเลขให้

วันที่ ๔๒๕๑ วันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเกือบเที่ยงเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงกะแผนที่จะตั้งของการช่างต่างๆ ที่เกณฑ์เจ้านายตกลงเป็นจะตั้งซุ้มคูหาใต้ร้านดอกไม้ บ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น

พระยาโชฎึกกับสุ่นภรรยาเฝ้าถวายอย่างโต๊ะเครื่อง หม่อมเจ้าฉายถวายตัวอย่างกลักกระดาษใส่กล่องจันทน์ที่วังหน้าทำ พระยานรรัตน์กับพระนายไวยถวายบัญชีทหารและกะที่โปลิศตามแผนที่ แล้วเจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้าเรื่องที่นาจะพระราชทานพระเจ้าลูกเธอ

เวลายามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มวัดมหาธาตุถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาสุ่นวัดมหรรณพ์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาอัษฎงคตทิศรักษา ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม

พระยาสยาม

เตเลแกรมพระยาสยามถึงพระยาอัษฎงคตว่าด้วยทูตถึงลอนดอน มีความสุขสบาย

พระยาสยามธรานรักษ์ถวายหนังสือว่าด้วยเปลี่ยนมินิสเตอร์โฮมแอฟแฟร์และเปรสิเดนต์เซเนตร์ และว่าด้วยเจ้าพระยาภาณุวงศ์ มีเตเลแกรมกำหนดว่าจะไปถึงมาเซล์ให้ไปคอยรับ และเรื่องฝรั่งเศสตีตังเกี๋ยนั้น จะฉลองพระเดชพระคุณมิให้เป็นอันตรายแก่พระราชอาณาเขตต์สยาม

เจ้าพระยาสุรวงศ์นำหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาถวาย

สำเนาสมเด็จเจ้าพระยาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบเรื่องสมเด็จพระนางและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอสิ้นพระชนม์ และบอกระยะทางที่ไป

สำเนาสมเด็จเจ้าพระยาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องมองคุณะและเรื่องความเมืองเชียงใหม่เมืองนครลำปาง และเรื่องเมืองเชียงแสน

สมเด็จเจ้าพระยา เรื่องสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์สิ้นพระชนม์

วันที่ ๔๒๕๒ วันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น กลาง

วันไม่มีราชการอะไร ทรงพระอักษร

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอุ่มถวายเทศน์กัณฑ์หลวงต่อวานนี้ พระมหาสุ่นถวายกัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายหนังสือมิสเตอร์บัลเครฟขึ้นมา เรื่องความมิสคอกส์กับเจ้าเชียงใหม่ขอให้ใช้เงิน โปรดให้ตอบไปว่าให้ไปรับเงินที่เมืองเชียงใหม่ แล้วถวายหนังสือพระยาคทาธรมีไปรเวตมาถึงพระยาศรีเรืองจีนบุ๋น กล่าวโทษนายกลั่นหยาบช้า พระยาพระตะบองเอาตัวจำไว้ รับสั่งให้มีตราเอาตัวมาเก็บเสีย เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

เจ้านครลำปาง ขอกลับไปเมือง

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ส่งหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาและได้ทรงพบเจ้าพระยาสุรวงศ์ ทรงปรึกษาการเรื่องเชียงแสน และเรื่องเจ้านครลำปางกลับไปเมือง

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยาพิพัฒน์ ให้คัดหนังสือที่มีไปมากับกงสุลอังกฤษเรื่องมองคุณะ และคัดเรื่องเมืองเชียงแสนจากกรมมหาดไทย ส่งไปให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ เรื่องเมืองเชียงแสนและเรื่องความเมืองเชียงใหม่ และบอกอาการมารดา

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายเรื่องเรือสติมลอนล่ม พระอมรนำหนังสือมายื่น

หนังสือพระอมรยิ่นเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องเรือสติมลอนล่ม ขอเอาเงินภาษีเมืองถลางซื้อใหม่

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบัลเครฟมีมาเรื่องเขตต์แดนเมืองตากเป็นการไม่ปกติกัน นำหนังสือคอเวอนเมนต์อินเดียมีมาถึงกงสุลอังกฤษ เรื่องเขตต์แดนเมืองตากไม่ปกติกัน

วันที่ ๔๒๕๓ วันเสาร์ แรม๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าวันนี้ไม่ได้เสด็จออก กลางวันพระยามหาเทพเฝ้า พระวุฒิการบดีเฝ้าเรื่องบัญชีของทำบุญพระเมรุ กรมหมื่นนเรศร์ถวายอย่างเชิงเทียนแก้วตั้งบนแว่นฟ้า การพระเมรุโปรดเกล้าฯให้สั่ง

อนึ่งเมื่อวัน ๘ ค่ำ อ้ายฉ่ำแขกบ้าบุตร์หลวงนนทเกษ ถูกเจ้านายยุเรื่องสวดแขกเมื่อวันขุนชลาลัยมาฉลองพระเดชพระคุณ ว่าขุนชลาลัยเขายังฉลองพระเดชพระคุณได้ ตัวไม่สวดบ้างก็ไม่ดีอะไรๆ อื่นๆ หลายอย่าง อ้ายฉ่ำก็บ้าคลั่งขึ้นมาไปปรึกษาบิดาตกลงกันอย่างไรไม่ทราบ ทำเรื่องราวทูลเกล้าฯถวายว่าจะสวดฉลองพระเดชพระคุณวันนี้ แล้วไปหมายบอกพวกโต๊ะและพวกเดียวกัน จนถึงหลวงราชเศรษฐีไปร้องที่สมเด็จกรมพระว่าตำหรับตำราไม่มีเกรงจะมีความผิด เมื่อเขาถวายเรื่องราวแล้ว

ยังมิได้โปรดเกล้า ฯ ประการใด ครั้นเวลาบ่ายวันนี้ทรงนึกขึ้นได้ว่าอ้ายฉ่ำบ้าจะมาสวด จึงโปรดเกล้า ฯ ว่าจะพลอยบ้าไปด้วยมันไม่ได้ ด้วยแขกพวกนี้ไม่มีตำราสวดเขาจะว่าได้ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ไปห้ามเสีย (ได้ข่าวว่าฉิบหาย เตรียมเข้าของจนถึงเลี้ยงโต๊ะกันแล้ว) แล้วพระองค์เจ้าเทวัญเผ้าถวายฎีกาใบสั่งจ่ายเงิน

เวลายามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอึ่มถวายเทศน์ต่อวาเนนี้กัณฑ์หลวง พระมหาสุ่นกัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ ขอรับพระราชทานที่บ้านกัปตันวอแรน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบัลเครฟมีมานำหนังสือถึงสมเด็จกรมพระ ๒ ฉะบับ

หนังสือบัลเครฟถึงสมเด็จกรมพระ ๒ ฉะบับ เรื่องความมิสกอกส์พ้องเจ้าเชียงใหม่

อีกฉะบับ ๑ ตอนเรื่องความนี้

หนังสือบัลเครฟถึงพระยาพิพัฒน์ เตือนเรื่องมองคุณะและได้ถามพระยากลาโหมแล้ว

วันที่ ๔๒๕๔ วันอาทิตย์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช ขึ้นบ่ายโมง บ่าย๔ โมง มิสเตอร์ปัลเครฟเผ้าไปรเวต เขากลับมาแต่เพ็ชรบุรี

พระยาราชสัมภารากรเผ้าถวายเรื่องราวเรื่องน้ำมัน แล้วทรงด้วยเรื่องแต่งโคลงแต่งฉันท์การพระศพ พระยาไชยสุรินทร์ถวายตัวอย่างไม้กลึงใส่เงินถุงแทนมะนาว แล้วพระองค์เจ้าเทวัญเผ้าถวายแผนที่ท่ากระแซซึ่งจะทำโรงทหาร แล้วเสด็จลงทอดพระเนตรงานที่พระตำหนัก พระองค์เทวัญกับพระยานรรัตน์ตามเสด็จ

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระนรินทร์ถวายความเรื่องกะเหรี่ยงปลายเขตต์แดนซึ่งมิสเตอร์ปัลเครฟไปหาเจาพระยาสุรวงศ์ แลวพระมหาอำมาตยมหาสุนถวายเทศน์จบแล้วเสด็จไปประทับอัฏฐวิจารณศาลาทอดพระเนตรแขกสวด ของพระยาอาหารบริรักษ์ฉลองพระเดชพระคุณ มีดอกไม้เพลิงด้วย จุดที่หน้าโรงกระสาปน์ใหม่ แต่ไม่ได้ถวายให้ทรง แกจุดเสียก่อน แต่เมื่อเสด็จประทับอยู่ที่หอธรรมสังเวช พระราชทานรางวัลก็ไม่รับพระราชทาน เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น พระนางเธอทั้ง ๒ พระองค์ตามเสด็จไปทอดพระเนตรด้วย แขกนั้นสวดกันอยู่จนรุ่ง

พระยาราชสัมภารากร ขอใช้น้ำมันยางกลั่นบ้างในการพระเมรุ

พระยาอัษฎงค์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ไปถึง และเรื่อง

คอเวอนเนอคนใหม่

พระยาอัษฎงค์เรื่องโรงสีเข้า

สำเนาหนังสือธอมัสคอด ถึงพระยาอัษฎงค์ เรื่องพันธุ์เข้าพันธุมน

พระนรินทร์ถวายหนังสือมิสเตอร์ฟอกส์ นายโปลิศเมืองอำเฮิดถึง ผู้ว่าการโปลิศ เมืองร่างกุ้ง เรื่องผู้ร้ายกะเหรี่ยง คัดมาจากกงสุลอังกฤษ

หนังสือพิมพ์เรื่องพระสุวรรณคีรี จับแขกเซและเรื่องเขตต์แดนไทยกับอังกฤษ

วันที่ ๔๒๕๕ วันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น บ่ายเสด็จออก พระยาพิพัฒน์กับขุนอักษรเสมียนตราเฝ้าถวายร่างตราถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกราชการเรื่องความมองคุณะกับเรื่องเมืองเชียงแสน พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าถวายแผนที่กะโรงทหารฝีพายพร้อมด้วยพระยามหามนตรี พระไชยยศสมบัติทูลเกล้า ฯ ถวายตัวอย่างเศษทองที่ในพระคลังจะรวมทำแว่นฟ้า อนึ่งวันนี้เป็นวันตรวจปืนทหารมหาดเล็ก พระองค์เจ้าดิศวรกุมารตรวจแล้ว จดบัญชีเข้าไปทูลเกล้า ฯ ถวายขอรับพระราชทานให้เป็นไปรซ์ของ

หลวงพระราชทาน โปรดเกล้า ฯ ให้หาเข้ามารับต่อพระหัตถ์ พระราชทานผ้าม่วงเขมรคนละผืน

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช วันนี้มีกงเต็ก ครบ ๗ วัน ครั้งที่ ๕ พระญวนเข้าไปสวดบูชาพระศพ แล้วพระไทย ๑๕ รูปสวดมนต์ วันนี้เป็นพระมหานิกายมิใช่ธรรมยุตติกา พระพิมลธรรมเป็นผู้ชักหัวหน้าจบแล้ว มีสดับปกรณ์ผ้าไตร ย่ามตามเคยแล้วพระมหาเขมาภิรโต ๕ ประโยค วัดโสมนัสวิหารถวายเทศน์กัณฑ์ของหลวง พระครูวัดภคินีนาฏถวายเทศน์กัณฑ์ของเจ้าภาพ แล้วเสด็จอัฏฐวิจารณศาลาทอดพระเนตรพระญวนสวดแล้วไล่บาลีพระญวน ประทับอยู่จนเวลา ๒ ยามเสด็จขึ้น องค์ท่านจะเทศน์ญวนถวายพรุ่งนี้

(หนังสือ) มองซิเออร์บลันเชตอง ถึงพระยาพิพัฒน์ได้รับเอกษกวาเตอและกำหนดเผ้าและจะพามองซิเออร์บอนเนวิล กับมองซิเออร์อาลวนเผ้าถวายด้วย

เดวิดบีซิกเกลส์ ถึงพระองค์เจ้าเทวัญ ขอแตรหลวงไปเล่นที่คอนสเลต

พระไชยยศถวายจำนวนทองคำใช้สอยในคลัง

พระยาภาสกรวงศ์กะมหาดเล็กที่จะรำทวนในการพระเมรุ

วันที่ ๔๒๕๖ วันอังคาร แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกเลี้ยงพระ ๑๕ รูป ถวายของไทยทานเหมือนทุกครั้ง แล้วมีสดับปกรณ์ ๑๐๐ เหมือนครั้งก่อน องค์ท่านถวายเทศน์ว่าด้วย พระราชทานรางวัล ๑๐ บาท กรมขุนเจริญค้นบุษบก ๕ ยอดได้ยกมาถวาย ตัวชำรุดมาก จะต้องซ่อมกับถวายตัวอย่างทองคำเปลวนอกด้วยราคาถูกดีหนามาก ถ้าจะปิดอะไร ๆ แล้วดูเหมือนจะกวดให้เกลี้ยงก็ได้ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดซื้อไว้ให้หมดในการพระเมรุครั้งนี้ พระยาราชสงครามถวายตัวอย่างปราสาทศิลาที่จะสั่งเมืองจีน ถวายเทวรูปเหมมนเทียรเทวราชที่บางปอิน ตัวอย่างนั้นทำด้วยไม้อโลกเท่าขนาดตัดเป็นท่อน ๆ คุมที่ลานพระมหาปราสาทโปรดเกล้า ฯ ให้ถ่ายรูปแล้วรื้อให้พระยาโชฎึกสั่งนอก บ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น วันนี้มิสเตอร์สะละมอนนายโปลิศที่ถูกนายทหารดับเพลิงตีหายป่วยเดินได้ แต่แขนยังป่วยมาเฝ้า ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินให้ ๑๐ ชั่ง (มันดีใจมาก)

กลางวันวันนี้เสด็จเข้าที่บรรทมตื่นออกเสวยแล้ว กรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความมองคุณะ แล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพ แล้วพระมหาแฟงวัดนามบัญญัติถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรพระญวนเผากงเต๊ก เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องความหนานอุตน้อยมหาไชย และเรื่องราชการเมืองเชียงแสน และจัดการทหารใหม่

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ส่งหนังสือสมเด็จเจ้าพระยากับเรื่องที่ทูลขอนักสวดไปซ้อมโขนนั้น โปรดพระราชทาน ได้ทรงสั่งพระยานรรัตน์แล้ว กับพระอมรจัดซื้อเรือขึ้นสำหรับใช้ราชการหัวเมืองตะวันตกใช้เงินภาษีหัวเมืองนั้นควรแล้ว

พระนายไวย ขอรับพระราชทานมหาเนตร หม่อมราชวงศ์มุ้ย นายน่วม ซายันต์ นายชื่นเปซายันต์ นายอยู่ ซายันต์ นายแช่มกอปราล นายเบ้าไปรเวต รวม ๗ คน มารับราชการในกรมทหารหน้า

มิสเตอร์โซโลมัน ถวายหนังสือฉะบับ ๑

วันที่ ๔๒๕๗ วันพุธ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช สมเด็จกรมพระกับพระยาราชสงครามเฝ้าถวายแผนที่พระเมรุ และวางโรงงานต่าง ๆ พร้อมหมด พระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ถวายแผนที่เพดานแขวนดอกไม้ รับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ถ่ายแผนที่พระเมรุส่งไปนอกกะไฟฟ้าและไฟก๊าศ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เย็นเสด็จลงพระ

ตำหนักเยี่ยมประชวรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาสุ่นถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยก กับทรงกับเจาพระยาพลเทพ เรื่องเขาเสียซงพระยาอษฎงค มีหนังสือมา เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

อาลบาศเตอร์ ถวายหนังสือ

พระยาอินทรเทพ พระเทพผลู เรื่องผู้ร้ายยิงนายยังที่บางจาก

วันที่ ๔๒๕๙ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออก

ยามหนึ่งเสด็จหอธรรมสังเวช พระยาศรีกราบทูล พระศรีเสนา หลวงนิกรจำนง ขุนเพ็ชรอินทรา เมืองอุทัยธานีทูลลาขึ้นไปเร่งเครื่องพระเมรุตามหัวเมือง แล้วพระมหาเจริญ ๔ ประโยค วัดระฆัง ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง ว่าด้วยสติปัฏฐานกายาวิปัสสนา พระครูพุทธมนต์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายหนังสือบัลเครฟมีมา เรื่องเร่งลูกหนี้มองซอยจัดให้อำนาจผู้เร่ง เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องคลองทวีวัฒนา

เจ้าพระยามหินทร์ ขอทำเฟื่องห้อยพระโกศถวาย

มองซิเออร์บลันเชตอง มีหนังสือถึงพระยาพิพัฒน์ส่งสำเนาคำสปีช

สำเนาคำสปีชกงสุลฝรั่งเศส

วันที่ ๔๒๕๙ วันศุกร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเสด็จออก พระองค์สาย เจ้าจรถวายอย่างภาพจับ

เวลาบ่าย ๔ โมง กงสุลฝรั่งเศสคนใหม่เฝ้ามีสลุต ๑๙ นัด เฝ้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหารมหาดเล็ก เครื่องราชอิสริยยศนพรัตน์ กับดวงสตาลิเยนออฟออเนอ คลุมดำ เจ้านายข้าราชการนุ่งม่วงเสื้อเยียระบับ เฝ้านั้น กงสุล ๑ วอยู ๑ อาลวน ๑ บอนวิล ๑ รวม ๔ นาย พระยาพิพัฒน์ทูลเบิกแล้วกงสุลสปีช แล้วทรงสปีชตอบ พระราชทานคำสปีชให้กงสุล ทรงพระราชปฏิสันถาร ๓ นัด แล้วเสด็จขึ้น แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวัดพระแก้ว ประมาณ ๔๐ มินิต เสด็จขึ้น

ยามหนึ่งออกหอ พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวงพระครูพุทธมนต์เทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ตรัสกับสมเด็จกรมพระจนเกือบ ๒ ยามเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือดมลูอิศสังฆราชขอเฝ้า
คำสัปชกงสุลฝรั่งเศส
คำสัปชทรงตอบ

วันที่ ๔๒๖๐ วันเสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกหอ บ่าย ๑ โมงเสด็จขึ้น

กลางวันหลวงสุวรรณถวายเครื่องถม กัปตันริเจลิวถวายแผนที่นาประทุมวัน พระราชทานรางวัลทหารที่ไปทำแผนที่กับกัปตันริเจลิว โปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์กับพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์เข้ามารับราชการในออฟฟิศไปรเวตสเกรตารี พระองค์วรวรรณไปช่วยการพระองค์เจ้าเทวัญที่หอรัษฎา เข้ารับการวันนี้

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระครูพุทธมนต์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๑ วันอาทิตย์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เป็นวันพระราชทานเพลิงพระบุพโพสมเด็จพระนาง

และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่วัดมหาธาตุ

เวลาเที่ยงเสด็จโปรดเกล้า ฯ ให้เดินขบวนออกประตูศรีสนทร ไปออกประตสนทรทิศา แล้วเดินมาหน้าประตวิเศษไชยศรีเลี้ยวลงวัดมหาธาตุ เชิญพระบุพโพขึ้นบนพลับพลา ตั้งบนแว่นฟ้า สดับปกรณ์รายหลวงผ้าขาวพระศพละ ๑๐ พับ สดับปกรณ์รายร้อยพระศพละร้อย แล้วเจ้านายสดับปกรณ์ต่อๆไป เวลาบ่ายโมงสดับปกรณ์แล้ว เชิญพระบุพโพเข้าปรำประสมแล้วพระราชทานเพลิง เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จกลับ พระบุพโพงวดหมดแล้วแห่พระอังคารลงท่าวัดมหาธาตุไปลอยวัดยานนาวา

กลางวันพระยาประภาเผ้า พระองค์สายเผ้าถวายสมุดแบบเครื่องเหลกต่าง ๆ แลวทรงความมรดกกบกรมหมื่นพิชต

ยามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระครูพุทธมนต์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จเรื่องตะพานเชิญพระศพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๒ วันจันทร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงวันนี้บวชหม่อมเจ้าพรประสิทธิ์ ในพระเจ้าราชวรวงศเธอ กรมหมื่นอุดมรัตนราษี หม่อมเจ้าองค์นี้พิการ มือหงิก

เป็นอ่างพูดไม่ชัดเป็นสำเนียงออไปทั้งนั้น เป็นที่รังเกียจในการอุปสมบทไม่บริสุทธิ์ แต่พระสงฆ์วัดราชสิทธิ์รับให้อุปสมบทแล้วจึงโปรดเกล้า ฯ ให้บวชตามความปรารถนา แต่ไม่มีสมโภชเช้าวันนี้ก็มาบวชที่เดียว พระเป็นอุปัชฌาย์ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น

บ่าย ๔ โมงสังฆราชบาดหลวงเผ่า ทูลขอเปลี่ยนที่ทำวัดที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ว่าที่ซึ่งพระราชทานเดิมนั้นใกล้บ้อมนักเกรงอยู่ว่า ถ้าสร้างขึ้นแล้วจะไม่ถาวรยืนยาวไป จึงขอรับพระราชทานเปลี่ยนที่ใหม่

พระยาอภัยรณฤทธิ์ถวายความทหารกล่าวโทษจมื่นประทานมนเทียร ที่ไปรักษานักโทษที่โรงม้าเมาสุราตีทหาร สั่งให้ลงพระราชอาญาจา

ยามหนึ่งเสด็จหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญกับพระครูพุทธมนต์ถวายเทศน์เป็นกัณฑ์ยก ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๓ วันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำเดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช เสด็จขึ้นบ่ายโมง เวลาบ่าย ๒ โมงพระยานรรัตน์เผ้าเรื่องตำหนักพระยาประภา พระอมรวิสัยเผ้าถวายหิ้งไม้เลื่อยปรุเป็นลายต่าง ๆ และโต๊ะไม้มริด โปรดให้กรมหมื่นนเรศร์หาน้ำมันทา

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช มีกงเต๊กญวนสวดแล้วไทยสวด พระธรรมวโรดมนำสวดจบแล้ว พระอมรโมฬีถวายเทศน์กัณฑ์หลวงว่าด้วยกายคตาสติกรรมฐาน พระมหาสุกวัดกัลยาเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ รับสั่งให้พระยาพิพัฒน์ตอบบาดหลวงเรื่องที่วัดหน้าป้อมเมืองนครเขื่อนขันธ์ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาพิพัฒน์ให้ส่งเตเลแกรม ให้พระยาอัยฎงค์มีไปถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์

เตเลแกรมถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ให้ตรวจสัญญา

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ตอบความเรื่องทหารหน้า

เจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบพระราชหัตถเลขา เรื่องจะจัดการทหาร

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์ส่งสำเนาหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ที่ตอบพระราชหัตถ์ปรึกษาเรื่องทหาร

เจ้าพระยาพลเทพตอบ พระราชหัตถเลขา ปรึกษา เรื่องทหาร เห็นชอบตามกระแสพระราชดำริ

พระอัพภันตริกามาตย์ ถวายฎีกากล่าวโทษกรมพระสุรัสวดีว่าคนในกรมสนมพลเรือนไปสักไว้ในสัสดี

เกษภรรยานายเสนอ ถวายฎีกาความมรดกพระยาราชานุชิตกล่าวโทษตระลาการว่าเข้ากับจำเลย

พระองค์ เจ้าโสณบัญฑิตย์ ถวาย เรื่องสมเด็จ พระพุทธโฆษา

จารย์ขอรับพระราชทานนายพักมาไว้ในกรมช่างสิบหมู่

วันที่ ๔๒๖๔ วันพุธ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระสดับปกรณ์ตามธรรมเนียม จวนบ่ายโมงเสด็จขึ้น

เวลาบ่ายสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าพ้าภาณุรังษีเผ้ากับอาลบาสเตอร์ พระยานรรัตน์เอากล่องจันทน์กับสายกระดุมกระมาทูลเกล้าฯ ถวาย ของวังหน้าทำ เสด็จลงตำหนัก

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวด พระมหาคำถวายเทศน์สพายตนวิภังค์กัณฑ์หลวง มหาเอี่ยมเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น พระญวนเผาของกงเต๊ก ไม่ได้เสด็จทอดพระเนตร

วันนี้เวลายามเศษ กรมหมื่นอมเรศรัศมีสิ้นพระชนม์ ด้วยประชวรเป็นลมพระชนม์ ๗๗ ปี

วันที่ ๔๒๖๕ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จออกหอธรรมสังเวช เวลาย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น เวลาบ่ายอานโตนไปยาสึกจากสามเณรถวายตัวเป็น

มหาดเล็ก กรมหมื่นพิชิตเผ้าเรื่องความมองศุณะ พระองค์เจ้าสาย พระยามหามนตรีเผ้าแล้วเสด็จลงตำหนัก กรมหมื่นนเรศร์ พระองค์เทวัญ พระนายไวยตามเสด็จไปด้วยกะการต่าง ๆ

ค่ำเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร สมโภชพระองค์เจ้าและหม่อมเจ้า ที่จะทรงผนวช คือ พระองค์เจ้าจันทรทัตจุฑาธาร ๑ หม่อมเจ้าสฤษดิ์ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ๑ หม่อมเจ้าเพิ่มในกรมหมื่นภูมินทรภักดี ๑ จะทรงผนวชเป็นภิกษุ หม่อมเจ้ากรรมสิทธิ์ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ๑ จะทรงผนวชเป็นสามเณร เวลายามหนึ่งเสด็จขึ้น ที่หอธรรมสังเวชไม่มีการอะไร เสด็จออกตอนดึกครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๖ วันศุกร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้า หม่อมเจ้าทรงผนวชที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามเสียก่อน เสด็จออกเวลาบ่าย ๒ โมง ครั้นทรงผนวชแล้วทรงพระราชทานเครื่องบริกขารเสร็จแล้วเสด็จขึ้น

บ่าย ๓ โมง มิสเตอร์ปัลเกรฟเผ้า ถวายเตเลแกรมรับมาแต่ลอดแกรนวิลว่าเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ร่างหนังสือสัญญาใหม่เวลาย่ำค่ำกลับ แล้วพระยาพิพัฒน์เสมียนตรากรมท่าเผ้าถวายร่างตรา

ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์เรื่องความมองคุณะ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีทูลเรื่องพาพระสำแดงคูหาไปบ้านกงสุลเขาขอโทษว่าไม่ผิดอันใดนัก รับสั่งให้ส่งวังหน้าทำโทษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวงว่าด้วยสติปัฏฐาน มหาอำวัดมหาธาตุเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๒๖๗ วันเสาร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่ได้เสด็จออก กลางวันพระยานรรัตน์ พระนายไวยเผ่าเรื่องกฎหมายทหาร กรมหมื่นพิชิตเผ่าเรื่องความมองคุณะ

๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาอำถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างตะพานเดิน ๒ ทาง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๒๖๘ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่ได้เสด็จออกหอธรรมสังเวช ที่พระพุทธมนเทียรทำบุญวันประสูติ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ แต่ไม่ได้เสด็จ เวลาบ่าย ๒ โมง กรมหมื่นพิชิตกับอาลบาสเตอร์เผ่าเรื่องความ

มองคุณะ เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จพุทธนิเวศน์ หม่อมเจ้าพระอรุณ ๑ พระสงฆ์ฐานานุกรมอันดับวัดเทพศิรินทราวาศ ๙ รูป รวม ๑๐ รูป สวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและมาติกา พระอริยมุนีถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ บ่าย ๕ โมงเสด็จขึ้นจากพระพุทธนิเวศน์ เสด็จลงตำหนักเจ้าหมื่นไวยวรนารถตามเสด็จพระราชดำเนินลงไปด้วย

เวลา ๒ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาอำถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๙ วันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ย่ำเที่ยงเสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า เรื่องแบ่งช่างทองทำเครื่องถม พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าเรื่องฎีกาและอื่นๆ แล้วเสด็จลงตำหนัก

ยามหนึ่งเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเครื่องนมัสการพระสงฆ์ ๓๐ รูปสวดมนต์ ในการฉลองเทียนพรรษาครั้นทรงจุดเทียนแล้วเสด็จออกทางพระทวารเทเวศรักษา ประทับหอธรรมสังเวช ทำกงเต๊ก ๕๐ วัน การครานี้ทำเป็น ๓ วัน ของมากขึ้นต้องปลูกโรงหน้าอัฏฐวิจารถเศาลา พระญวนสวดตามเคย พระสงฆ์คณะมหานิกาย ๑๕ รูป หม่อมเจ้าพระพุทธุปบาทปิลันทน์

หอสมุดแห่งชาติ 959.3057 ก 33 ป 16336
จ 657 จอ

นำ สวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ ของหลวง ๑๐ ของเจ้าภาพ ๕ พระมหาบุญวัดสุทัศน์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาพลับวัดบรมนิวาศถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จโรงกงเต๊ก ครั้นมีพระจีนสวดด้วย เวลา ๗ ทุ่ม ๒๕ มินิตเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๐ วันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกเลี้ยงพระที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล้วเสด็จหอเลี้ยงพระสดับปกรณ์ตามเคย ย่ำเที่ยงเสด็จขึ้นเข้าที่บรรทม ตื่นบ่าย ๔ โมงกงสุลฝรั่งเศสเฝ้า แล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ทำผ้ากับที่ไว้พระอัฏฐิ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนขึ้นไปสวดแล้ว พระสงฆ์คณะมหานิกาย ๑๕ รูป พระธรรมภาณพิลาศนำสวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ มหาทิตวัดสามพระยาถวายเทศน์อมาตาปุตติกภัยกัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพแล้วเสด็จโรงกงเต๊กพร้อมด้วยเจ้านายข้างใน ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๑ วันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกวัดพระแก้ว

แต่เลี้ยงพระเสียก่อนเสด็จ ครั้นเสด็จถึงแล้วทรงจุดเทียนพรรษาถวายพุ่ม แล้วพระราชทานเทียนพระบรมวงศานุวงศ์ไปจุดตามพระอารามต่าง ๆ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช ไปจุดวัดราชประดิษฐ์ วัดราชบพิธ ถวายพุ่มเสร็จแล้วเสด็จหอธรรมสังเวช แต่เลี้ยงพระเสียก่อน บ่ายโมงเสด็จขึ้น

บ่ายพระองค์สายเฝ้าถวายแผนที่สุนันทาลัย แล้วเสด็จออกมุขเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาททอดพระเนตร ทอดพระเนตรพระญวนสวดกงเต๊ก แล้วขึ้นตะพานพร้อมด้วยสมเด็จพระนางทั้ง ๒ พระองค์ด้วย ทอดพระเนตรที่มุขเด็จเหมือนกัน พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณขึ้นตะพานโปรยเงิน บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น กรมหมื่นนเรศร์ถวายแผนที่พระเมรุ และทูลขอโทษ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวด แล้วพระสงฆ์มหานิกาย ๑๕ รูป พระธรรมเจดีย์นำสวดมนต์ พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ ถวายเทศน์ภารสุตตคาถากัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วทรงกับสมเด็จกรมพระเรืองตั้งพระราชาคณะ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรเผาของกงเต๊กที่ทิมคตพระมหาปราสาท พร้อมด้วยเจ้านายข้างใน คราวนี้ของมากต้องเผาที่ชาลาพระมหาปราสาท ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๒ วันพฤหัสบดี แรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๓ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สดับปกรณ์กาลานุการ แล้วเสด็จหอธรรมสังเวช แล้วเสด็จวัดพระแก้วเปลื้องเครื่องแล้วเสด็จขึ้น บ่าย ๒ โมงเข้าที่ บ่ายบรรทมตื่น พระราชทานเทียนให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปจุดเทียนพรรษาวัดพระเชตุพน พระยาประภาเผ้าถวายหิ้งไม้ปรุ แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเผ้า

เวลายามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาอำถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ทรงกับสมเด็จกรมพระ เรื่องความพระยาอภัยรณฤทธิ์ฉุดบุตรสาวพระไชยราชรักษาปลัด แล้วรับสั่งให้หาพระยาอภัยรณฤทธิ์มาถามกราบทูลว่าจะสู้ความ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

อนึ่งเมื่อเปลื้องเครื่องพระแก้วแล้วเสด็จโรงพระเบ็ญจา ซึ่งปลูกอยู่หน้าวัดพระแก้ว ตรัสกับสมเด็จกรมพระ วันนี้เป็นวันแรกลงมือทำพระเบ็ญจา แล้วเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ถวายพุ่มพระพุทธบุษยรัตน์

อนึ่งวันนี้ข่าวลือว่าจันเจ้าจอมมารดาคลอดบุตรเป็นชาย วันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๕ ครั้นมาภายหลังข่าวว่าไม่จริง ที่จริงนั้นผันน้องสาวคลอด

วันที่ ๔๒๗๓ วันศุกร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอ กลางวันพระยานรรัตน์ พระนายไวย หลวงราชโยธาเทพเฝ้า แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า เสด็จลงตำหนัก พระยานรรัตน์ พระนายไวยตามเสด็จลงไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกน้ำฝนต้นเข้าเมืองอุไทย พระนรินทรราชเสนีอ่านบอกพระอมรเรื่องยืมเงินภาษีเมืองตะวันตกจำหน่ายชำระสะเบียงจ่ายเมืองตรัง สมเด็จพระพุทธกับมหาอำมาตย์เทศน์องค์ละกัณฑ์ วันนี้เป็นวันยกทั้งสองกัณฑ์ สมเด็จกรมพระถวายความพระยาอภัยรณฤทธิ์ไม่รับว่า ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๔ วันเสาร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระอมรวิสัยเฝ้า กรมหมื่นพิชิตเฝ้า แล้วสมเด็จกรมพระเฝ้าที่ชั้นล่าง เปลี่ยนพระนามสมเด็จพระนางเธอ เป็นสมเด็จพระนางเจ้า บ่าย ๕ โมงรับสั่งให้หม่อมเจ้าต่างไปกะตู้ตั้งพระอัฐิที่พระตำหนัก พระนายไวยกับกรมหมื่นนเรศร์ไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรีว่าผู้ร้ายปล้นกระบือชุกชุมขึ้นกำเริบมาก กรม

การไปจับก็ต่อสู้ ครั้นจะจับให้แข็งแรงก็จะถึงอันตรายบ้างเป็นการขัดข้องอยู่ โปรดพระราชทานอำนาจให้จับ แต่ให้สืบให้แน่นอนว่าเป็นผู้ร้ายก่อน พระพิมลธรรมถวายเทศน์สติปัฏฐานกัณฑ์หลวง มหาจอ ๔ ประโยควัดพระเชตุพนถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๕ วันอาทิตย์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกหอธรรมสังเวช เกือบบ่ายโมงเสด็จขึ้น กลางวันเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เฝ้า บ่าย ๕ โมงเสด็จออกทรงรถเสด็จประทับสวนสราญรมย์บูชาต้นอัชชะกาลนิโครธ แล้วเสด็จวัดราชประดิษฐ์กะที่จะทำมอนิเมนต์สมเด็จพระนางเจ้า แล้วเสด็จเข้าในพระอุโบสถตรัสกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แล้วพระราชทานพุ่มแก่พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ แล้วเสด็จจากวัดราชประดิษฐ์ทรงพระดำเนินข้ามตะพานหกไปวัดราชบพิธ พระราชทานพุ่มพระสงฆ์แล้วเสด็จขึ้น ทรงรถเลี้ยวสี่ก๊กเสด็จกลับบรมมหาราชวัง

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒนอานบอกน้ำฝนต้นเข้าเมือง..ฉบับ ๑ พระยาศรีนำพระสุริยเมืองแพร่กราบถวายบังคมลา ยังไม่โปรดให้ไป ให้รอฟังความแล้วก่อน

พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๖ วันจันทร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายหลวงสุวรรณภักดีเฝ้าถวายเครื่องถม กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าเรื่องแก้พัดรอง พระยานรรัตน์เฝ้าถวายเสื้อขนจามรีด้ามลงยา พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์เฝ้าถวายคำแปลบาลีญวน พระไชยยศเฝ้าถวายทองเถา พระยาภาสถวายอย่างผ้าน้ำมัน แล้วเสด็จลงพระตำหนัก กรมหมื่นพิชิตกรมหมื่นภูธเรศ พระองค์เจ้าเทวญ พระยาภาส พระยานรรัตน พระนายไวย ตามเสด็จไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านศุภอักษรเมืองเชียงใหม่ส่งน้ำรักวัดพระศรีรัตนศาสดาราม บอกเมืองสระบุรีส่งเสาพระเมรุ ๒ เสาเป็นเสาใหญ่ เมืองปราจีนบุรีบอกส่งไม้ต่าง ๆ พระยาราชรองเมืองเฝ้าเรื่องความกรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์ พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวงกัณฑ์ ๑ มหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพกัณฑ์ ๑ เสด็จขึ้นก่อนมหาจอเทศน์ เวลา ๔ ทุ่มเศษ

วันที่๔๒๗๗ วันอังคาร แรม ๖ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กลางวันพระยาประภาเผ้าถวายอย่างกรอบหนังสือ กรมหมื่นพิชิตเผ้า ทูลเรื่องความกรมขุนเจริญผล กรมหมื่นภูธเรศทูลเรื่องความพระยาอภัยรณฤทธิ์จะไปเอาตัวพระไชยราชรักษามาถามก่อน พระองค์เจ้าสายเผ้ารับพระราชทานทองทำรูปสัตว์ พระองค์เจ้าเทวัญพาหมอจันเดอเลเผ้าทูลลากลับไปอเมริกา พระราชทานเงิน ๑๐๐๐ เหรียญ

เวลาบ่ายเสด็จออกทรงรถพระที่นั่ง เสด็จวัดบวรนิเวศ เสด็จเข้าในพระอุโบสถพระราชทานพุ่มพระสงฆ์ทั้งพระอาราม แต่กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ไม่ได้เสด็จอย่ เสด็จไปเยี่ยมกรมหมื่นอนันต์ด้วยประชวรมาก แล้วเสด็จนมัสการพระเจดีย์สถูปและพระวิหาร แล้วเสด็จทรงนมัสการต้นศรีมหาโพธิ์ พระวุฒิการกราบทูลว่าเสด็จกรมพระปวเรศเสด็จกลับแล้ว จึงเสด็จจากฐานโพธิ์ประทับตำหนักพระองค์เจ้าจันทรทัตจุฑาธาร พระราชทานพุมแล้วเสด็จตำหนักกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ถวายพุ่มแล้วตรัสอยู่จนเวลาย่ำค่ำเสด็จกลับ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกผู้ร้าย พระยาราชรองเมืองเผ้าเรื่องความกรมขุนเจริญผล พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น แล้วมหาจอ

ขึ้นเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพต่อภายหลัง

วันที่ ๔๒๗๘ วันพุธ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศกราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายพระยานานา กรมหมื่นภูธเรศ พระยาอาหาร พระยานรรัตน์ พระนายไวยเฝ้า กรมหมื่นพิชิตเฝ้าอ่านความพ้าห้วน ยังไม่เข้าพระทัยตลอด ให้กรมหมื่นพิชิตไปเฝ้าสมเด็จกรมพระอีก

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองเสียมราษฎร์ยกกระบัตร์ตาย เมืองพระพุทธบาทขอพัทธสีมา พระยาราชรองเมืองเฝ้า พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวงพระอุดมญาณนำพระมหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วพระอุดมญาณถวายพระโพธิน้ำฝนเสด็จขึ้น ๕ ทุ่มครึ่ง พระมหาจอถวายเทศน์ต่อภายหลัง

วันที่ ๔๒๗๙ วันพฤหัสบดี แรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวช ย่ำเที่ยงแล้วเสด็จขึ้น กลางวันพระยาโชฎึกเฝ้า พระองค์เจ้าสายถวายหนังสือสัญญาทำสุนันทาลัย พระยานรรัตน์ถวายกล่องจันทน์ของวังหน้าทำ

หม่อมเจ้าปรีดาถวายต้นไม้น้ำพุ กรมหมื่นพิชิตเผ้าเรื่องความพ้าห้วน

บ่าย ๕ โมงเสด็จวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรงานทั่วแล้ว เสด็จประทับโรงพระเบ็ญจา สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างซุ้มกับบุษบก วันนี้เหยียบตารางฐานเฉียงได้ ๒ ชั้น ย่ำค่ำเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์เผ้าถวายหนังสือ พระมหาทัด ๔ ประโยค วัดจักรวรรดิราชาวาสถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาครุธวัดสามพระยาถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพเทศน์วิเศษทั้ง ๒ กัณฑ์ หม่อมเจ้าแดงถวายเรื่องราวมรดกพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแสงจันทร์ พระราชทานให้กรมขุนเจริญพาไปเผ้าทูลกระหม่อมปราสาท ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๐ วันศุกร์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กลางวันกรมหมื่นพิชิตเผ้าเรื่องความมองคุณะ พระยานรรัตน์เผ้า พระนายไวยเผ้าเรื่องทหาร

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช รับสั่งถามกรมขุนเจริญผลด้วยความมรดกหม่อมเจ้าแดง กรมขุนเจริญผลกราบทูลว่าไปเผ้าทูลกระหม่อมปราสาทแล้ว ท่านรับสั่งว่าความเรื่องนี้ไม่ทรง

ทราบ แต่เดิมหม่อมเจ้าแดงก็ไม่ว่า จึงรับสั่งว่าการนานมานักแล้ว ขณะเมื่อพระองค์เจ้าแสงจันทร์ประชวร เจ้าแดงก็ไปปรนนิบัติอยู่ทำไมไม่ทวงถาม ครั้นสิ้นพระชนม์แล้วก็ไม่พูดจนพระราชทานเพลิง มาจนบรรจบปีนี้จึงมาพูดดังนี้ ถ้าเป็นผู้อื่นจะไม่รับเลย นี่เป็นกรมสมเด็จพระสุดารัตน์จึงต้องรับ ถ้าเป็นเจ้านายผู้อื่นจะให้เจ้าแดงไปขอขมา นี่เป็นทูลกระหม่อมปราสาท ขอให้พระเจ้าราชวรวงศ์ประชุมกันตัดสิน ถ้าจะทรงก็จะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ไป รับสั่งแล้วเสด็จทรงธรรม พระธรรมวโรดมเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาหนูเปรียญ ๔ ประโยควัดอรุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๒๘๑ วันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๔ โมงมิสเตอร์ปีลเครฟ กับมิสเตอร์นิวแมนเผ้าถวายอักษรศาสตร์ลอดลิตตอนไวสรอยอินเดีย มีตำรวจทหารแต่งเต็มยศรับ

บ่ายโมงเศษกรมหมื่นอนันตการฤทธิ์สิ้นพระชนม์ ประชวรเป็นลมอัมพาธมาหลายปีแล้ว เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จรดน้ำพระศพ แล้วเชิญพระศพมาตั้งที่ท้องพระโรง ทรงลืมผ้าไตรหลวงเสีย ต้องยืมผ้าขาวเจ้าภาพสดับปกรณ์ ๒๐ พับ แล้วรับสั่งให้

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติไปทูลถามข่าวกรมพระปวเรศ ย่ำค่ำแล้วเสด็จกลับ

๒ ทุ่มพระยาภาสเผ้า ถวายเครื่องพระสำอาง เกือบ ๔ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองนครสวรรค์ ส่งเครื่องพระเมรุ พระยาราชรองเมืองเผ้าทรงเรื่องผู้ร้าย พระธรรมวโรดมเทศน์ เกือบ ๕ ทุ่มเทศน์จบ เสด็จขึ้น แล้วมหาหนูเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๒ วันอาทิตย์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงพระองค์เจ้าทองแถมเผ้า ถวายกระดาษปิดรูปสีต่างๆ บ่าย ๓ โมงเสด็จพระพุทธมนเทียร ทำบุญวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ พระสงฆ์วัดอรุณ ๑๐ รูป วัดเขมา ๕ รูป สวดมนต์ หม่อมเจ้าพระธรรมุณหิศธาดาถวายเทศน์ บ่าย ๕ โมงเสด็จขึ้นจากพระพุทธนิเวศ เสด็จลงทอดพระเนตรงานที่พระตำหนัก ย่ำค่ำเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระธรรมวโรดมเทศน์จบแล้วกรมขุนเจริญผลถวายคำตัดสินโทษหม่อมเจ้าแดง เจ้านายราชวรวงศ์พร้อมกันทั้งข้างหน้าข้างใน ตัดสินยกข้อผิดที่หาไม่

จริงไม่มีตัวของ และตัวเจ้าแดงก็ได้ไปปรนิบัติท่านจนสิ้นพระชนม์ ก็ไม่ได้ขอร้องว่ากล่าวจนพระราชทานเพลิงแล้วมาบรรจบปีจึงได้มาร้องขึ้น ก็ไม่ได้ปรึกษากับเจ้านายราชวรวงศ์หรือทูลกระหม่อมปราสาทก่อน ดังนี้มีความผิด ปรับโทษให้หม่อมเจ้าแดงจ้างเจ้าพนักงานตั้งบายศรีสมโภชพระสุพรรณบัฏกรมสมเด็จพระสุดารัตน์ที่พระตำหนักของท่านแล้วให้ลงพระราชอาญา จำไว้ ๖ เดือน ทรงเซ็นว่าให้จำแต่ ๓ เดือน กับการสมโภชนั้นให้เจ้าพนักงานช่วย ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น มหาหนูเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๓ วันจันทร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระอมรกับพระยานรรัตน์เฝ้า กับวันนี้ว่าภรรยากงสุลอเมริกันจะเฝ้า คอยๆ ก็หายไปจนบ่าย ๕ โมง ด้วยวันนี้ฝนตกตั้งแต่บ่าย ๒ โมงพรำๆ มาจนค่ำ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชยบอกส่งหนังสือเมืองน่านเมืองหลวงพระบาง เมืองน่านบอกด้วยราชการเมืองเชียงแสนว่า พวกเชียงตุงกับพวกเชียงใหม่ได้พบพูดจากันที่ห้วงลึกแล้ว พวกลาวที่ไปตั้งเมืองเชียงแสนพร้อมกันมีหนังสือตอบไปเมืองเชียงตุงแข็งแรง เมืองหลวงพระบางบอกด้วยเรื่องข่าเป็นกบฏ ให้พวกลาวไปปราบ แต่ขัด

ด้วยสะเบียงอาหาร อาวุธ ดินดำ ยังไม่สำเร็จต้องล่ามา กับบอกเรื่องเมืองญวนให้ลงมาทวงส่วยที่เมืองพวน ๆ ยอม กับขอให้ญวนช่วยคิดรวบรวมผู้คนที่แตกตื่นให้รวมเข้า พระยาราชรองเมืองเผ้าเรื่องความแขกที่กรมหมื่นภูธเรศพ้อง พระธรรมวโรดมถวายเทศน์ ๕ ทุ่มจบเสด็จขึ้น มหาหนูถวายเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๔ วันอังคาร แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยาประภา กรมหมื่นพิชิต พระยานรรัตน์เผ้า กรมหมื่นนเรศร์กับพระยาภาสถวายเครื่องพระสำอาง เครื่องสรงพระพักตร์ แล้วเสด็จลงทรงจัดของที่พระตำหนัก

ยามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองนครนายกส่งของเครื่องพระเมรุ พระธรรมวโรดมถวายเทศน์ทรงกับสมเด็จกรมพระ เรื่องบิลเครฟจะเอาเงินรายความมองคุณะให้ได้ กับสมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างพรมที่จะปูพระเมรุ เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น มหาหนูถวายเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๕ วันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้มีการหนังสือมาก พระองค์เจ้าทองแถมถวายกระดาษ

ปิดเบ็ญลายต่าง ๆ บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จลงพระตำหนัก จัดเครื่องตำหนักต่าง ๆ เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลายามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระธรรมวโรดมถวายเทศนกณฑ์ ๑ พระมหาหนูถวายเทศนกณฑ์ ๑ วันนี้เป็นวันยกทั้ง ๒ กัณฑ์ ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๖ วันพฤหัสบดี แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงพระตำหนักทอดพระเนตรงานต่าง ๆ

เวลายามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปลัดตาบเปรียญ ๔ ประโยควัดราชบพิธถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ แล้วเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพอีกกัณฑ์ ๑ วันนี้เป็นเทศน์วิเศษ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๗ วันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๕ โมง พระองค์สายเผ้าถวายเรือคอนโดเลอเสดจออกทอดพระเนตรทสนามหญ้า เรือนเปนตัวอย่างเครื่องสังเค็ต เสด็จขึ้นจากสนามหญ้า เสด็จลงพระตำหนัก พระองค์เจ้าดิศวรกุมารซื้อของมาถวายต่าง ๆ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ วัดราชบุรณถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาแจ้ง ๔ ประโยควัดกัลยาณมิตรถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันนี้เป็นวันเริ่มหมายลงพระนามสมเด็จพระนางเจ้า ขึ้นพระตำหนัก เปนพระฤกษ์

วันที่ ๔๒๘๘ วันเสาร์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงพระตำหนัก จัดเครื่องแต่งพระตำหนักทุ่มหนึ่งเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแจ้งถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้สมเด็จกรมหลวงเอาตู้ใส่ผ้ามาถวายสมเด็จพระนางเจ้าในการขึ้นพระตำหนัก

วันที่ ๔๒๘๙ วันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ที่พระตำหนักวันนี้เป็นวันตั้งพระแท่นมณฑล และพระแท่นสรง บ่าย ๒ โมงเสด็จลงจัดการต่างๆ

วันนี้เจ้านายน้องยาเธอ พร้อมกันนำของไปถวายสมเด็จพระนางในการขึ้นพระตำหนัก ในหลวงทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ตสมเด็จพระนางและพระนางเธอเสด็จออกไปรับด้วย ถวายของแล้วเจ้านายอยู่ช่วยแต่งพระตำหนักจนย่ำค่ำเสด็จกลับ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาแจ้งถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๐ วันจันทร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายหน่อยสมเด็จกรมพระ กับกรมขุนเจริญผลเข้าไปพร้อมกับเจ้าพนักงานแต่งเครื่อง พระแท่นมณฑลตั้งพระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระไชยในแผ่นดินปัจจุบันนี้ ๑ พระเต้าเบญจครรภ์ ๕ ห้อง ๑ พระเต้านพรัตน์ ๑ พระเต้าศิลาจารึกอักษร ๒ พระเต้าศิลาประทุม ๑ พระเต้าศิลายอดพระเกี้ยว ๑ พระครอบพระกริง ๑ พระเต้าไกร

ลาศ ๑ พระเต้าบัวใหญ่ ๑ พระเต้านพเคราะห์ ๑ พระเต้าเทวบิฐ ๑ พระเต้ามงกรี่ ๑ พระเต้ากลีบบัวเล็ก ๑ พระมหาสังข์ ๓ พระมหาสังข์เพ็ชร์ ๑ กับหม้อเงินใหญ่ ๖ หม้อเงินเล็ก ๑ หม้อกาไหล่ ๑ กับดวงพระชนม์พรรษาและเครื่องสรงพระพักตร์ ๒ สำรับ กับหีบพระราชลัญจกร จะพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกเธอด้วยหีบหนึ่ง ฐานพระแท่นมณฑลตั้งเครื่องเงิน อาศนสงฆ์มี ๒ ข้าง ใช้ข้างตะวันออก

ชั้นบน บนพระแท่นตั้ง ๓ แห่ง ตั้งโต๊ะหมู่ ๒ ตัว ห้องที่ตั้งพระไชยเนาวโลหะ ห้องสมเด็จพระนางและพระนางเธอ ตั้งพระไชยทองคำเล็กที่หล่อใหม่ แต่เครื่องขึ้นพระแท่นนั้นมีแต่ ๒ ห้อง ห้องที่ไม่มีที่พระแท่นสรงตั้งพระสาคร ๒ องค์ มีคลุมประจำตราด้วย กับมีพระที่นั่งสำหรับประทับเมื่อสรง ๒ ที่ บ่าย ๒ โมงเสด็จลงช่วยจัดการทุกแห่งแล้ว บ่าย ๔ โมงเสด็จขึ้นทรงเครื่อง

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงทรงฉลองพระองค์ราชแปแตนต์ดำตามธรรมเนียม เจ้านายและขุนนางแต่งอิวนิงเดรส ติดตราด้วย ทรงพาสมเด็จพระนางเจ้าและพระนางเธอ ทรงจุดเทียนห้องบรรทมทุกห้องแล้ว เสด็จลงมาถวายไตรย่ามพระปริตรรามัญ ๕ รูป พระอุดมญาณนำสวดห้องล่าง ทรงประเคน ๑ สมเด็จพระนาง ๑ พระนาง ๑ ทูลกระหม่อม ๒ พอครบ ๕ พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว

สวดมนต์ เกือบ ๒ ทุ่มสวดจบพระออก
อนึ่งเจ้านายขุนนางที่เข้ามานั้น โปรดเกล้า ฯ ให้ลงชื่อในสมุดวิสเตอร์ทุกคน พระองค์แล้วเจ้านายขุนนางออก สองยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๑ วันอังคาร ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒
บ่าย ๒ โมงเสด็จลง พระองค์เจ้าเทวัญนำเครื่องโต๊ะของสมเด็จกรมพระไปถวาย โปรดเกล้า ฯ ให้รวมตั้งไว้ที่ห้องประสูติ
บ่าย ๔ โมงเสด็จขึ้น
บ่าย ๕ โมงเสด็จลง เจ้านายข้าราชการเข้ามาพร้อมกันแล้วสวดมนต์เหมือนวานนี้ จนเกือบทุ่มเจ้านายขุนนางออกเสด็จขึ้น ๔ ทุ่มเศษ

วันที่ ๔๒๙๒ วันพุธ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒
บ่าย ๒ โมงเสด็จลงไปที่พระตำหนัก สมเด็จกรมพระเผ้าถวายหีบเครื่องเล่นเกมต่าง ๆ แล้วทูลด้วยการสร้าง ทรงด้วยเรื่องความกงสุลฝรั่งเศสมีหนังสือขึ้นมา เรื่องความห้างมาแลบยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง

บ่าย ๕ โมงเจ้านายข้าราชการเข้าไปพร้อมกัน พระสงฆ์ ๓๐ เข้าไปพร้อมแล้ว แต่พระปริตร ๕ รูปนั้นเข้าทางบันไดหลังตำหนักขึ้นไปสวดบนชั้นสูงหลังหอ เชิญพระไชยกริ่งของพระองค์เจ้าอุณากรรณ์ไปตั้ง พระ ๒๕ รูป รวมรับไตรที่ห้องล่างก่อน ทรงถวายไตรเป็นส่วน ๆ ทีละห้อง ๆ ที่ทรงถวายห้องสมเด็จพระนางเจ้า ๆ ถวาย ห้องสมเด็จพระนางเธอ ๆ ถวาย รวม ๑๕ รูป แต่อีก ๑๐ รูปที่สวดห้องล่างนั้น ทรงถวายบ้าง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอบ้าง พระขึ้นไปครองผ้าตามที่แล้วเสด็จขึ้นไปจุดเทียน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเหมือนวัน ๔ ค่ำตามที่แล้ว เสด็จลงมาจุดเทียนนมัสการ ทรงศีลที่ห้องล่าง พระสวดมนต์ที่ห้องที่นั้นสวดบนพระแท่น วันนี้เจ้าคณหารเข้ามาด้วย เสด็จขึ้นไปตรัสอยู่ที่ชั้นบนจนเกือบสวดมนต์จบ เกือบ ๒ ทุ่มพระกลับแล้ว มีเลี้ยงเจ้านายข้าราชการที่หอ เจ้านายขุนนางกลับยามหนึ่งเสด็จขึ้น ๕ ทุ่ม

วันนี้ข้างในถวายดอกไม้ธูปเทียน กับเจ้านายถวายของปริเซนต์ด้วย

วันที่ ๔๒๔๓ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาที่ ๑๑ ก่อนรุ่ง สมเด็จกรมพระ กรมหมื่นนเรศร์ เข้าไปที่พระตำหนัก พร้อมด้วยเจ้าพนักงาน เชิญพระเต้าและเครื่อง

ไปตั้งที่พระแท่นสรงพร้อมด้วย มอบให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ คอยถวาย

ตี ๑๑ กับ ๔๐ นาที เสด็จลงทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหาร ทรงเครื่องราชอิสริยยศนพรัตน์ สมเด็จพระนางเจ้า พระนางเธอ ตามเสด็จลงมาด้วยพร้อมกัน มีข้างในเชิญเครื่องขึ้นพระตำหนัก ตามเสด็จด้วย ทรงนมัสการแล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์เชิญ พระไชยเล็กองค์หนึ่ง กับหีบพระราชลัญจกร ขึ้นไปเตรียมตั้งห้องกลาง จะพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

เวลาตี ๑๑ เศษ สมเด็จพระนางเจ้า พระนางเธอ เสด็จสู่ที่สรง เครื่องประโคมประโคมขึ้นพร้อมกัน สมเด็จกรมพระท่านมอบพราหมณ์ให้พระองค์เจ้าเทวัญพาขึ้นไปเป่าสังข์ และคอยถวายน้ำอยู่ที่บันไดหลัง พระเต้าที่สรงนี้ ยกแต่พระเต้าเบญจครรภ์ พระเต้านพรัตน์ ๒ องค์ไม่ได้พระราชทานสมเด็จพระนาง พระราชทานแต่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ในขณะสรงนั้นกรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูรลาดพระทุกแห่ง แต่เป็นการเอะอะอยู่หน่อย ด้วยของนั้นจัดไม่เรียบ ต้องให้กรมหมื่นนเรศร์ พระองค์เจ้าเทวัญ พระยานรรัตน์ พระนายไวยเข้าไปช่วย สรงแล้วพระฤกษ์ขึ้นบนพระแท่น เวลารุ่งแล้วกับ ๓ นาที ในขณะพระฤกษ์นี้ พระราชทานพระไชยและหีบพระราชลัญจกร แก่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอด้วย สรงเสร็จแล้วรับสั่งให้สมเด็จกรม

พระ กรมหลวงวรศักดา กรมขุนบดินทร์ กรมขุนภูวนัย กรมขุนเจริญ ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย กรมหมื่นนเรศร์ กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นอดิศร กรมหมื่นภธเรศ เจ้าพระยาพลเทพ เจ้าพระยามหินทร์ เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ขึ้นไปถวายไชยมงคล แล้วเจ้าพระยาสุรวงศ์ขึ้นไปที่หลังอีก ครั้นเสร็จการขึ้นพระแท่นแล้วเจ้านายพร้อมกัน ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเป็นหัวหน้าขึ้นไปถวายดอกไม้ธูปเทียนในสมเด็จพระนางเจ้า ประทับอยู่ที่นั้นด้วย แล้วข้าราชการก็ถวายเป็นลำดับไปจนบ่าย เป็นการพร้อมเพรียงกันมาก แต่เจ้านายผู้ใหญ่นั้นถวายแต่กรมขุนเจริญผล

เช้า ๓ โมงเลี้ยงพระห้องล่าง ๑๐ รูป เฉลียงบน ๒๐ ถวายของไทยทานแล้ว พระสัพพีสวดยัสมิงปเทเส พระออก ๔ โมงเศษ แล้วพระธรรมวโรดมถวายเทศน์บนห้องกลาง ครองผ้าก่อนเทศน์ เทวตาอุทิศกับรัตนสูตร์ เทศน์จบแล้วเวียนเทียน ขึ้นทางบันไดใหญ่ วงรอบห้องที่ทั้งสองแล้ว เสร็จการขึ้นพระตำหนัก บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้นเข้าที่ ๒ ทุ่มเสด็จลงค้างที่พระตำหนัก

วันที่ ๔๒๙๔ วันศุกร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บรรทมตื่นแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้ว เวลาย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายเจ้าต่งถวายผ้าที่จะไปติดเพดาน หลวงสุวรรณถวายเครื่องถม

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปรากรมมุนีและพระวิสุทธิโสภณถวายเทศน์ สมเด็จกรมพระเผ้าที่หอธรรมสังเวชถวายความซาซื่อที่แล้วไป แล้วกลับใหม่อีก เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือขอรับพระราชทานโทษทหารดับเพลิงซึ่งติดคุกอยู่ ๙ คนครบกำหนดแล้ว

พระยาภาสถวายหนังสือมีมาแต่เมซันถึงพระยาภาส ๒ ฉะบับกับหนังสือพิมพ์ด้วย

วันที่ ๔๒๙๕ วันเสาร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวัน พระองค์สาย กับหม่อมเจ้าจรเผ้า ถวายครอบภาพจับที่จะตั้งที่แว่นฟ้ารองพระศพ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเรื่องผู้ร้ายเมืองนครไชยศรีฉะบับ ๑ แล้วพระโพธิวงศ์เทศน์ต่อวัน ๓ คา พระมหาแจงเทศนกณฑาเจาภาพ ๔ ทุ่มเสดจขน

วันที่ ๔๒๙๖ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

ม่ายโมงเสด็จออก รับสั่งให้พระนายไวยจัดพระตำหนักหลังเขียวอย่างเดิม เข้าไปประทับในออฟฟิศ พระองค์เจ้าเกษมศรีเผาทูลรายชางมุก กรมหมื่นภูธเรศเผาเรืองชางทอง พระยาประภาถวายหั้ง พระยามหามนตรีเผ้าถวายบัญชีผี่พาย กับเจ้าพระยาสุรวงศ์จดหมายมาที่เจ้าพระยายมราช ขอถอดนักโทษคุกถึงกำหนด โปรดพระราชทาน ม่าย๕ โมงเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองสระบุรีส่งเครื่องพระเมรุ กรุงเก่าบอกน้ำฝนต้นเข้า สมเด็จกรมพระถวายหนังสือกงสุลอังกฤษเรื่องความแซมยวลดอซันท์แล้วๆ กลับใหม่อีก๑ กับเรื่องผู้ร้ายอีก๑ กับเรื่องมิสก๊อกส์ค้างเงินพองกูอยู่เมืองกำแพงเพ็ชร์ขอตราให้มองโคไปเร่ง๑ พระโพธิวงศ์กับพระมหาแจ้งถวายเทศน์ เป็นวันยก ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๗ วันจันทร์ ขึ้น๑๑ ค่ำ เดือน๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วมิสเตอร์อาลบาศเตอร์ เผ้าเรื่องแซมยวลดอซันท์ พระองค์ทองแถมถวายโมราหลังหีบ

ม่าย ๔ โมงบัลเครฟเผ้า ถวายอักษรศาส์น ยอช. เอ. เฟดเดอริกซิมยวล รอบินซัน ไวสรอย์คอเวอนเนออินเดียคนใหม่

รับอย่างวันเสาร์แรม ๑๐ ค่ำเดือน ๕ มิสเตอร์กูลด์มาด้วย แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรวังทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ย่ำค่ำเสด็จกลับ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชย ส่งหนังสือเมืองน่าน เรื่องเมืองเชียงแสนว่าพะม่ายกเลิกไปแล้ว ด้วยเกิดรบกันที่เมืองเชียงรุ้ง พระธรรมกิตติกับมหาแก้ว ๔ ประโยควัดรังษีถวายเทศน์ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๘ วันอังคาร ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงเสด็จออก ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย กรมหมื่นพิชิตเผ้า พระยานรรัตน์ถวายอย่างเสือรำโคม พระรจนาถวายด้ามมีด พระไพรัชถวายหนังสือกรมท่า

บ่าย ๔ โมงกงสุลโปรตุเกตเผ้า แล้วเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระศรีเสนาซึ่งไปเร่งไม้ ส่งไม้เมืองบรรพต พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรีฉะบับ ๑ เมืองสมุทรสงครามฉะบับ ๑ เรื่องผู้ร้าย พระธรรมกิตติถวายเทศน์จบแล้ว เสด็จขึ้นเวลายามเศษ มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๙๙ วันพุธ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกออฟพีศ พระยานรรัตน์เฝ้าเรื่องทหาร ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้าเรื่องพระทนง หม่อมเจ้านลวรรณถวายครอบกินนร

บ่าย ๔ โมงกงสุลอเมริกันพากงสุลคนใหม่เฝ้า แล้วหม่อมเจ้าปรีดาเฝ้าเรื่องต้นไม้ แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวังพระองค์เจ้าจิตร์เจริญ บ่าย ๕ โมงเสด็จกลับประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ ทรงจุดเทียนสวดมนต์หล่อพระพุทธรูปพระชนม์พรรษาแล้วเสด็จลงพระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงกับพระยาพิพัฒนพระยาราชรองเมือง พระยามหามนตรี เรื่องความแขกกินยาตาย แล้วพระธรรมกิตติถวายเทศน์ จบแล้ว ทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องบัลเครฟหน่อยหนึ่ง เสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่ม พระมหาแก้วเทศน์ต่อไป

พระองค์ประดิษฐ์ถวายพระพุทธรูปประจำวัน ทูลกระหม่อมเจ้าพ้าหญิงกรรณาภรณ์ เป็นพระยืนห้ามสมุทรหล่อด้วยทอง

วันที่ ๔๓๐๐ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกหล่อพระชนม์พรรษา พระฤกษ์ ๓ โมงกับ ๔๒ นาที

เกือบบ่ายโมงเสด็จออก พระองค์สาย พระนายไวย พระยาราชรองเมืองเฝ้าเรื่องที่พระยาภาสเฝ้าถวายหนังสือพิมพ์ ลูกพระองค์เจ้ากมลาศน์เฝ้าพระราชทานชื่อทิพยภา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช วันนี้มีการฉลองพระพุทธรูปประจำวันสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และเป็นวันตรงกับวันประสูติด้วย มีสวดมนต์พระ ๑๕ รูปเหมือนทำบุญ ๗ วัน พระพรหมมุนีนำ มีผ้าไตรย่ามเหมือนก่อน แล้วหม่อมเจ้าพระธรรมุณหิศถวายเทศน์ปุตตสังคหกัณฑ์หลวง พระราชกวีถวายเทศน์ญาติสังคหกัณฑ์เจาภาพ เครื่องกัณฑ์ยกทั้ง ๒ กัณฑ์ สมเด็จกรมพระถวายร่างตอบบัลเครฟเรื่องซางซือ และแซมยวลดอซัน เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๓๐๓ วันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าวันนี้เสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระและมีสดับปกรณ์ ๑๐๐ เทียงครึ่งเสด็จขึ้น บัลเครฟเฝ้าด้วย

วันนี้เข้าที่ บรรทมตื่นบ่าย ๕ โมงเสด็จออก พระองค์เจ้าสิงหนาทเฝ้าถวายอย่างแส้จามจุรีจะทูลเกล้าฯ ถวายในการพระเมรุ

กับทูลขอซื้อม้ารถใช้ในการพระศพ จะซื้อที่เมืองตาก พระองค์สายเผ้า รับพระราชทานพระรูปสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ไปสั่งสเตตชู ตั้งที่สุนันทาลัย หลวงราชโยธาเทพเผ้าถวายหนังสือพระยารัตนโกษา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช หม่อมเจ้าพระอรุณถวายเทศน์เจติยกถากับปางพระพุทธรูป มหาเทศวัดบวรนิเวศถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง เสด็จขึ้น ๔ ทุ่มเศษ

วันที่ ๔๓๐๒ วันเสาร์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันเจ้าพระยาสุรวงศ์เผ้า กล่าวโทษพระยานรรัตน์เรื่องจับตาคงทศกรรฐ์ บ่าย ๔ โมงปืลเครฟเผ้า บ่าย ๕ โมงกลับ

อนึ่งเช้าวันนี้เสวยพระโอสถทุเลา จนค่ำพระบังคลยังไม่หยุด แล้วพระยอดทรงพระโสทมาก ทรงพระดำเนินและประทับไม่สู้จะถนัด ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติเผ้า พะยานรรัตน์เผ้า ถวายความเรื่องตาคงทศกรรฐ์ ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๐๓ วันอาทิตย์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก กรมหมื่นพิชิตเผ้า นายพลพันเผ้าถวายกระโถนนากเป็นรูปถัง หลวงสุวรรณเผ้าเรื่องเครื่องถม พระนายไวยเผ้าเรื่องตาคงทศกรรฐ์ กับพระองค์เจ้าเทวัญเผ้าด้วย ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายฉากดอกไม้แห้ง ๙ ฉาก สำหรับติดฝา พระองค์สายเผ้า ชะพระยอด

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ยังทรงดำเนินไม่สู้ถนัด พระยอดยังไม่แตก

วันที่ ๔๓๐๔ วันจันทร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันกรมหมื่นพิชิตเผ้า พระนายไวยเผ้าเรื่องทหาร พระยามหาเทพถวายบัญชีระย้าแก้วของหลวง ซึ่งไปสืบบัญชีที่กรมท่า สั่งให้ไปไล่เลียงผู้เก็บ พร้อมด้วยพระยานรรัตน์ว่าอยู่ที่แห่งไรบ้าง แล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ช่วยชี้ด้วย พระองค์เจ้าสายเผ้าตรวจพระยอด

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระองค์เทวัญ พระองค์สวัสดิประวัติเผ้า ๒ ยามกลับ

วันที่ ๔๓๐๕ วันอังคาร แรม ๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวัน พระยานานาเผ้า เรื่องตะพานถนนไปประทุมวัน พระองค์เจ้ากมลาศน์เผ้า ทูลขอเศษไม้พระที่นั่งไปทำแบบตีทอง แดงหุ้มพระเจดีย์วัดพระแก้ว พระยาประภาถวายหั้งไม้ ๖ หั้ง พระองค์เจ้าสาย กับตันริชิลิวเผ้าถวายแผนที่นาประทุมวัน มีพระราชหัตถ์สั่งซื้อที่

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทูลกระหม่อมปราสาทเผ้า วันนี้พระยาโชฎึกรับของไปทิ้งกระจาดที่บางปอินพรุ่งนี้

วันที่ ๔๓๐๖ วันพุธ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงพระนายไวยกับกรมหมื่นพิชิตเผ้า ทรงเรื่องทหาร ทูลกระหม่อม พระองค์น้อย ถวายอย่างมอนิแมนต์ สมเด็จพระนางซึ่งจะตั้งที่สวนสราญรมย์ ทรงอยู่จนบ่าย ๕ โมง ตกลงจะทำที่สวนสราญรมย์แห่งหนึ่ง ที่บางปอินแห่งหนึ่ง แล้วพระองค์สายเผ้า พระองค์ประดิษฐ์ถวายเครื่องบริขารพระญวน แล้วเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเรื่องผ้าร้าย พระนรินทร์บอกเมืองไทรเรื่องการพระศพ จะให้พระเกษตรไทรสถลบุรินทร์เข้ามา แล้วพระธรรมกิตติถวายเทศน์ต่อวันก่อน มหาแก้วอีกกัณฑ์หนึ่ง ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระองค์ศรีวิลัยจุดเทียนไฟไหม้ฉลองพระองค์

วันที่ ๔๓๐๗ วันพฤหัสบดี แรม ๖ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศกราช ๑๒๔๒

บ่ายพระนายไวยเฝ้าแล้วกรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทรงเรื่องจะแปลหนังสือแต่งพระราชนิพนธ์เป็นกลอน แล้วเจ้าพระยามหินทร์เฝ้าเรื่องทหาร กับถวายเพื่องพระโกศ แล้วเสด็จเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายอย่างมอนิเมนต์ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองสมุทรสงครามเรื่องผ้ร้ายปล้น พระธรรมกิตติถวายเทศน์จบแล้วเสด็จขึ้นยามเศษ มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๐๘ วันศุกร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออก รับสั่งให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติไปขอคอเรสปอนเดนส์เรื่องความแซมดอซันที่สมเด็จกรมพระ พระยาโชฎึก กับพระสวัสดิ์ ถวายอย่างแพรต่าง ๆ ทรงซื้อไว้ พระไพรัชถวายหนังสือกรมท่า พระยาภาสเฝ้าเรื่องหนังสือพิมพ์ พระองค์เจ้าสายเฝ้าเรื่องซื้อที่

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนนทบุรีเรื่องผู้ร้าย โปรดให้พระยาพิพัฒน์ขึ้นไปอีก พระธรรมกิตติเทศน์ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๐๙ วันเสาร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จแต่พระตำหนักออกวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรงานแล้ว ประทับโรงพระเบ็ญจา ตรัสกับสมเด็จกรมพระเรื่องจะใส่ม่านเสาพระเมรุ แล้วทรงเรียกแพรที่พระยาโชฎึกถวายไปพระราชทานสมเด็จกรมพระทอดเนตรจะทำม่าน บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

ค่ำวันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงตรวจคอเรสปอนเดนส์เรื่องความแซมดอซัน แล้วพระยอดขึ้นใหม่ ประทับไม่ถนัดด้วย

วันที่ ๔๓๑๐ วันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

พระยาอาหาร พระยาโชฎึก เผ้า แล้วเจ้าคุณทหารเผ้าทรงเรื่องความมองคุณะและแซมดอซัน พระยาประภาเผ้าไม่มีราชการอะไร

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองสมุทรสงครามเรื่องผู้ร้ายปล้น รับสั่งว่าเมืองสมุทรสงครามเมืองสมุทรสาคร สองเมืองนี้ผู้ร้ายมีมากนัก ต้องให้พระยาพิพัฒน์ออกไปเสียสักครั้ง แล้วพระธรรมกิตติเทศน์ กับมหาแก้วเทศน์วันนี้เป็นวันยก เสด็จขึ้นยามหนึ่ง

วันที่ ๔๓๑๑ วันจันทร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันกรมหมื่นภูธเรศเผ้าเรื่องของ หม่อมเจ้าปรีดาเผ้าถวายต้นไม้ตั้งน้ำพุ ทำเป็นต้นตาล บ่ายเสด็จพระตำหนัก ก่อนทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวิสุทธิวงศ์เทศน์กัณฑ์หลวงมหาพันวัดมหรรณพารามเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๑๒ วันอังคาร แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออกกรมหมื่นภูธเรศกับพระองค์สายเผ้า วันนี้ไม่มีใครเผ้าอีก

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวสุทธวงศกับพระมหาพันถวายเทศน์ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๑๓ วันพุธ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันพระยาเวียงใน พระพิเดชเผ้าถวายอย่าง ตำหนักห้องในกรมหมื่นภูธเรศ พระสุพรรณเผ้าถวายสังข์ หม่อมเจ้าต่งถวายอย่างกล่องเป็นรูปถัง พระนายไวยเผ้าเรื่องหนังสือพิมพ์คุ้มสักทหาร

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาประทุมเทวาธิบาลเมืองหนองคาย บอกเรื่องจ่ายเสบียงให้ครัวเก่ากับว่าแต่งให้พระวิชิตพงพิไสยขึ้นไปสืบราชการเมืองเชียงขวางกรมการเมืองเชียงขวางบอกลงมาว่า มีพวกฮ่อมาตั้งอยู่ภายหลังครั้นได้ทราบว่าพระวิชิตพงพิไสย มาตั้งอยู่ก็ยกเลิกไป มีครัวลงมาแต่เชียงขวางอีก ๙๐ ครัวเศษ กับขอหักเงินส่วยที่ซื้อสเบียงจ่ายครัว พระศรีวิสุทธิวงศ์ มหาพันเทศน์ เสด็จขึ้นยามเศษทรงธรรมกัณฑ์ต้นแล้ว

วันที่ ๔๓๑๔ วันพฤหัสบดี แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันอาลบาสเตอร์เผ้า เรื่องความแซมยวลดอซันต์แล้ว เสด็จพุทธมนเทียร ทำบุญวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า กับกรมสมเด็จพระอมรินทร์ วัดพระเชตุพนกับวัด

อัมรินทร์ สวด ๑๕ รูป พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์ ทรงแจกเงินเจ้านายแล้วเสด็จขึ้นเกือบย่ำค่ำ

อนึ่ง จะต้อง พระราช ประสงค์ เบ่ายาแดงจีน มาทำ อย่าง ย่าม พระราชทานพระญวนที่จะตั้งพรุ่งนี้ กรมหมื่นนเรศร์เข้าไปถวาย

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองอินทร์ เมืองพยุห กรุงเก่า ส่งไม้ส่งของเครื่องพระเมรุ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกหลวงภิรมย์โกษา ข้าหลวงไปเร่งของเครื่องพระเมรุบอกส่งเครื่องพระเมรุหัวเมืองขึ้นกรมท่า กับเมืองนครไชยศรี บอกส่งตัวอ้ายนางร้ายเก่า ได้เที่ยวปล้นตีชิงหลายแห่ง รับเป็นสัตย์รับสั่งให้ส่งตัวเข้ามาจะประหารชีวิต พระศรีวิสุทธิวงศ์เทศน์จบแล้วเสด็จขึ้น มหาพันเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๑๕ วันศุกร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เลี้ยงพระแล้วตั้งพระมหาเกษเป็นพระอมรเมธาจารย์ พระมหาต่ายเป็นพระสักยบุตติยวงศ์ พระปลัดยาเป็นพระวินยานุกูลเถร รวมพระไทย ๓ รูป

องค์กล่ำเป็นพระครูบริหารอนัมพรต องค์ท่านเป็นองค์สรภาณมธุรศ องค์ว่างเป็นองค์สุตบทบวร องค์จลับเป็นองค์สรพจนสุนทร องค์เหลเป็นองค์พจกรโกศล องค์ทันเคียดเป็นองค์อนนต์

สิรภัญช รวมพระญวน ๖ องค์ แต่พระญวนฉันที่สังฆาศนศาลา แล้วมานั่งในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยข้างตะวันตก เมื่อตั้งพระไทยสวดชยันโต พระญวนก็สวดด้วย กลางวันจงกรถวายโปรแกรมเฉลิมพระชนม์พรรษา

ทุ่มหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระอุดมญาณและมหาถวายเทศน์ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๓๑๖ วันเสาร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เริ่มการทำบุญร้อยวัน มีสวดมนต์ที่หอธรรมสังเวช เสด็จออก สวดมนต์จบแล้วสมเด็จพระพุทธโฆษาถวายเทศน์

พระญวนทำกงเต็กที่อัฏฐวิจารณศาลา มีของต่างๆ ทำด้วยกระดาษเป็นที่อยู่ ที่นั่ง ที่นอน ยานเครื่องไป และภาชนะใช้สอยต่างๆ ปลูกโรงที่หน้าอัฏฐวิจารณศาลาโรงหนึ่ง ที่หน้าโรงกระสาปน์โรงหนึ่ง พระเจ๊กมาทำกงเต็กด้วย

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือนำเตเลแกรม ร. ๗๓๗

คำโทรเลขมาแต่บัตเตเวียถึงกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์ ว่าไปถึงบัตเตเวียเขารับรองดี แลจะกลับ ร. ๗๓๘ มากับ ๗๓๗

สำเนาโทรเลขความอย่างเดียวกับที่ ๗๓๘ ภาษาอังกฤษ ร. ๗๓๙ (ก)

เดวิดบีซิกเกลส์ถวายหนังสือพิมพ์อเมริกัน ร. ๗๓๙ (ข)

วันที่ ๔๓๑๗ วันอาทิตย์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้วสดับปกรณ์ ค่ำเสด็จออกสวดมนต์แล้วมีเทศน์

(หนังสือ) เจ้าพระยามหินทร์ เรื่องโรงจำนำมีขึ้น จะต้องให้มีภาษีผูกขาด ร. ๗๔๐

วันที่ ๔๓๑๘ วันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสงฆ์รามัญ ๑๕ รูปรับพระราชทานฉัน สดับปกรณ์ของหลวง ๑๐๐ รูป ของเจ้าภาพ ๑๐๐ รูปหม่อมราชวงศ์พระเจริญเปรียญถวายเทศน์อภิณหปัจจเวกขณ์กัณฑ์เจ้าภาพกัณฑ์หนึ่ง พระรับสัพพี ๕ รูป สวดอภิณหปัจจเวกขณ์แล้ว พระครูคณานัมสมณาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง พระครูบริหารอนัมพรตถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เวลากลางวันไม่มีราชการ

เวลาทุ่ม ๑ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสงฆ์รามัญ ๑๕ รูป สวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ มีเทศน์กัณฑ์หลวง พระเทพโมฬี

ถวายอาทิตตปริยาย พระสงฆ์ที่รับสัพพีสวดอาทิตตปริยายด้วย
เทศน์จบแล้วเสด็จโรงกงเต๊กทอดพระเนตรเครื่องตั้งต่าง ๆ เวลา
๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น
วันนิทหารถอนาเดือน

วันที่ ๔๓๑๙ วันอังคาร ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกทอดพระเนตรพระญวนฉันแล้ว เสด็จเลี้ยงพระ พระฉันแล้ว พระญวนพระจีนขึ้นไปบนหอธรรมสังเวช พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งซกหังสมณะฝ่ายจีน เป็นอาจารย์จิณวังษสมาธิวัตร์ ที่คณาจารย์สอนสมณธรรมฝ่ายจีน แล้วสดับปกรณ์ของหลวง ๑๐๐ ของเจ้าภาพ ๑๐๐ พระมหาเอมวัดพระเชตุพนถวายเทศน์ พระสงฆ์รับสัพพี ๕ รูปสวดอริยธนสูตรกัณฑ์นี้เป็นเทศนากัณฑ์เจ้าภาพ เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๔ โมงพระไพรัชพากย์ภักดีเฝ้าเรื่องความมาแลบยุเลียน แล้วเสด็จออกที่มุขเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทอดพระเนตรพระญวนสวดพิธีกงเต๊กที่ลานพระมหาปราสาท เวลาค่ำเลิกสวดแล้ว ทรงโปรยผลมะนาวผลละ ๑ เพื่อง ๔๐๐ ผล ฉลากพระยาโชฎึกจัดของ ๔๐๐ ผลเป็นฉลากของจีน ฉลากพระยานรรัตน์จัดของ ๑๖๐ ผลเป็นฉลากของไทย แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปทิ้งทานที่โรงกงเต๊ก มะนาวผลละ ๑ เฟื้อง ๖๐๐ ผล ฉลากสิ่งของ ๔๐๐ ผล ฉลากขนม ๒๕๐ ผล ทรงโปรยแล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระครูปลัดสัมพิพัฒนศีลาจารย์ (เปี่ย) ถวายเทศนาพยากตาพยากตวัตถุ สวดบาลีด้วยเป็นกัณฑ์หลวง แล้วเสด็จมาประทับที่ทิมคต ทอดพระเนตรเผาเครื่องกงเต๊ก เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

(หนังสือ) พระยาพิพัฒน์เรื่องนายห้างมากวนเอาริสิตเจ้าพระยาภาณุวงศ์มาให้ขอเบิกเงินรายที่เจ้าพระยาภาณุวงศ์เอาไปใช้ราชการ ร. ๗๔๑

สมเด็จกรมพระ เจ้าพระยาพลเทพ พระยาราชภักดี พระยากลาโหม พระยาศรี พระยาสุริยภักดี ตรวจของที่อ้ายสำอางซื้อมาจากห้างมาแลบยุเลียน ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของใช้ในราชการ ร. ๗๔๒

เจ้าพระยามหินทร์ ถวายสมเด็จกรมพระ ว่าที่ทรงปรึกษาความยังไม่เห็นทางอย่างไร ร. ๗๔๓

พระยาพิพัฒน์ขอเบิกเงินเดือนมิสเตอร์ปรัดเล ร. ๗๔๔

พระยานรรตนบัญชาของฉลากทำบุญรอยวน ร. ๗๔๕

วันที่ ๔๓๒๐ วันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเศษเสด็จออกออฟฟิศ กรมหมื่นพิชิตเผ้า บ่าย ๓ โมงพระวิสูตร์สาครดิษฐ์เผ้า

บ่าย ๔ โมง เสด็จออกพระพุทธนิเวศน์เป็นวันตรงกับวันสิ้นพระชนม์ในกรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ได้เลี้ยงพระแลสดับปกรณ์แต่เวลาเช้าแล้ว แต่หาได้เสด็จออกไม่ เสด็จออกเวลานี้หม่อมเจ้าพระอรุณ ๑ พระสงฆ์วัดเทพศิรินทราวาศ ๙ รูป รวม ๑๐ รูปสวดอนัตตลักขณสูตรและมาติกา พระอริยมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง แล้วเสด็จขึ้น วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวชเวลายาม ๑ กรมหมื่นพิชิตเผ้า ๒ ยามเศษเสด็จขึ้น วันนี้ทรงเซ็นเรื่องราวพระเทพผลูซงถวาย วันเสาร์แรม ๙ ค่ำเดือน ๙

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาไชยสุรินทร์ แขกเจาะโค้งตึกเสาชิงช้าให้ห้ามเสีย

เปโรรากงสุลโปรตุเกตถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอำแดงหรุ่นส่งปูน ร.๗๔๖

พระยาพิพัฒน์ตอบเรื่องนี้ถึงกงสุลโปรตุเกต ร.๗๔๗

ฮอลเดอแมนกงสุลอเมริกันถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องได้ทราบกำหนดเผ้า มีความยินดีเป็นอันมาก ร.๗๔๘

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอำแดงหรุ่น

วันที่ ๔๓๒๑ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก พระไพรัชเฝ้าถวายหนังสือขัดข้องเรื่องภาษีฝิ่น พระดิษฐการภักดีถวายรีโปตความศาลกรมท่ากลาง หลวงนริศร์เฝ้าถวายหนังสือฉะบับ ๑ พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์เฝ้า จะขอรับพระราชทานแต่งในการเฉลิมพระชนม์พรรษา โปรดเกล้า ฯ ให้แต่งที่เก๋งวรสภาภิรมย์

เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม มิสเตอร์ยอนเอฮอลเดอแมน กงสุลอเมริกันคนใหม่เฝ้า ทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศดำ ทรงเครื่องราชอิสริยยศ เจ้านายขุนนางใส่เสื้อเยียระบับ แล้วเสด็จขึ้น

เวลาทุ่มหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาพันถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เทศน์จบแล้วพระราชทานสัญญาบัตร์ ตั้งนายเทียรฆราษฎร์นายเวรเป็นขุนพิพิธอักษรพรรณ ตั้งนายทองเปรียญเป็นหลวงญาณวิจิตรนายด้านกรมราชบัณฑิต ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

คำสบีชกงสุลอเมริกัน	ร. ๗๔๙
ทรงสบีชตอบ	ร. ๗๕๐
หลวงนริศร์ราชกิจ ติดใจตุลาการเรื่องความจีนฮี้	ร. ๗๕๒
พระองค์เจ้าประดิษฐ์กำหนดวันหล่อพระ	ร. ๗๕๑

พระไพรัชนำคำให้การหลวงนาวาเกนิกร ร. ๗๕๓
คำให้การหลวงนาวาเกนิกรเรื่องความจีนฮี้ ร. ๗๕๔
มากับ ๗๕๓
นายเสนอรายงานนักโทษพ้นกำหนด ร. ๗๕๕
นายเสนอกล่าวโทษขุนพัสดีขวา ว่าปล่อยอ้ายเหม็นผู้ร้าย ร. ๗๕๖
พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ เรื่องได้ถามพระอินทรเทพเรื่องความอำแดงหรุ่น ร. ๗๕๗
พระเทพผลูเรื่องจีนเขียนทำเงินแดง ร. ๗๕๘
ร่างพระยาพิพัฒน์ตอบกงสุลฝรั่งเศส เรื่องความมาแลบ ร. ๗๕๙
พระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมพระ เรื่องความมาแลบยุเลียน ร. ๑๖๐/๔๒
พระราชหัตถ์เซ็นเรื่องความจีนฮี้ ร. ๑๖๑/๔๒
พระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยายมราช เรื่องให้ปล่อยจีนเล็กพ้นโทษ ร. ๑๖๒/๔๒

วันที่ ๔๓๒๒ วันศุกร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่ายโมงเศษ หลวงสุวรรณเผ้ากราบทูลว่าช่างทำ

รูปพรรณว่างไม่มีการทำ พระยาอภัยรณฤทธิ์เผ้าถวายริโปตชำระ ความผู้ร้ายลัก ช้าง ม้า โค กระบือ พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ เผ้า เรื่องแต่งเก๋งวรสภาภิรมย์ พระยานรรัตน์เผ้าถวายกล่องไม้จันทน์ กระโถนเขียนลายภาพต่างๆ สายนาฬิกากระ ดุมกระ ของเหล่านี้วังหน้าทำมาถวาย กรมหมื่นภูธเรศเผ้าถวายตัวอย่างพานแว่นฟ้า พระยาไชยสุรินทร์เผ้าเรื่องแขกเจาะโค้งตึกเสาชิงช้า ทรงเซ็นเรื่องราว นายเสนอกล่าวโทษขุนพัศดีขวาว่าทำผู้ร้ายหนี ทรงเซ็นให้เจ้าพระยายมราชชำระ นายเสนอรายงานคนโทษพ้นกำหนด ทรงเซ็นให้พ้นโทษ

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีนำพระยานครนายก พระเจริญรัตนสมบัติเผ้า ทรงธรรม พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายกัณฑ์หลวง มหาพันถวายกัณฑ์เจ้าภาพ เวลายามเศษเสด็จขึ้น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือ เรื่องพระที่นั่งอนันตสมาคมชำรุด จะขอรับพระราชทานดูแลซ่อมแซม ร. ๗๖๐

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ว่า การที่จะทำพระที่นั่งอนันตสมาคมนั้นชอบแล้ว ร. ๑๖๓/๔๒

สมเด็จกรมพระถวายหนังสือ ว่าได้รับพระราชทานพระราชหัตถเลขาและคู่ร่างเรื่องเงินยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง สงสัยเงินมากไป ร. ๗๖๑

พระองค์เจ้าเทวัญคิดรวมเงินค่าสิ่งของต่าง ๆ ที่นายห้างมาแลบยุเลียนค้างอ้ายสำอาง ร. ๗๖๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ว่าทรงสงสัยว่าเงินมากไปนั้น เพราะคิดที่หลังวันอ้ายสำอางเป็นโทษ ร. ๑๖๔/๔๒

วันที่ ๔๓๒๓ วันเสาร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้ทรงเครื่องใหญ่ที่พระตำหนัก บ่าย ๔ โมงเสด็จวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรการต่าง ๆ แล้วเสด็จโรงงานทำพระเบญจาสมเด็จกรมพระเผ้า ตรัสอยู่จนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จกลับ ค่ำวันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช เพราะทรงดำเนินไม่ถนัดด้วยทรงพระประชวรพระยอด เวลาค่ำพระยาภาสกรวงศ์เผ้า กับพระองค์เจ้าสาย ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น เมื่อเวลาเสด็จกลับจากวัดพระแก้ว ทรงรับฎีการาษฎรทูลเกล้า ฯ ถวาย ๑๔ ฉะบับ

(หนังสือ) เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย ลงวันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๙ ว่าด้วยทำหนังสือสัญญาแล้ว ร. ๗๖๗

พระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือกงสุลโปรตุเกตตอบพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอาแดงหรุน ร. ๗๖๓

พระยาอัษฎงค์ ถึง พระยาพิพัฒน์ เรียกเงินค่าเตเลแกรฟและเรื่องสมเด็จเจ้าพระยาไปถึง ร. ๗๖๔

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ได้รับความมองคุณะ และทูตได้รับตราฝรั่งเศส ร. ๗๖๕ มากับ

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกกำหนดกลับ ร.๗๖๖ มากับ

ร. ๑๖๕/๔๒ พระราชหัตถเลขา ถึง พระยาพิพัฒน์ให้เบิกเงินให้พระยาอัษฎงค์ ค่าเตเลแกรฟ แลเรื่องความอำแดงหรุ่น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือนำหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ร. ๗๖๙

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยาทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องไปบัตเตเวียลงวันอาทิตย์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ มีเตเลแกรมมาด้วย ร. ๗๖๙

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ถึง เจ้าพระยาสุรวงศ์บอกระยะทางที่ไปและจะกลับ มีเตเลแกรมด้วย ร. ๗๗๐ มากับ ๗๖๘

มีพระราชหัตถเลขา ถึง เจ้าพระยาสุรวงศ์ ตอบได้รับหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา อัดไว้ในสมุดไปรเวตในหีบทรงพระอักษร

เตเลแกรมไม่ได้คัดไว้ เพราะอักษรและเนื้อความต้องกันกับ ร. แล ร. ซึ่งพระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวาย

หนังสือเกรฮานถวาย ร. ๗๗๑ (ก)

พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ถวายหนังสือ ได้รับพระราชทานเงินไปแจกพระญวนในการกงเต๊ก ร. ๗๗๑ (ข)

วันที่ ๔๓๒๔ วันอาทิตย์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๓ โมงครึ่ง เสด็จออก กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า พระยานรรัตน์ถวายกาถม ๒๐ หีบหมากถม ๑๗ พระราชทานเงิน พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ เฝ้าเรื่องแต่งเก๋งวรสภาภิรมย์ กรมหมื่นนเรศร์เฝ้า พระนายไวยเฝ้า รับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์กับพระยานรรัตน์ไปตรวจที่ตำหนักด้วยลายปูนเพดานร่วง กรมหมื่นพิชิตเฝ้า รับสั่งให้เรียบเรียงสัปช พระไพรัชเฝ้าถวายหนังสือพระยาพิพัฒน์ พระราชโยธาเทพเฝ้าถวายหนังสือพระยารัตนโกษา ย่ำค่ำเสด็จขึ้น วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช

ร. ที่ ๑๖๖/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ให้ตั้งเงินเดือน นายพิสนท์ หลวงนริศร์ เสมียนบัญชีกลาง พระยานรรัตน์ พระนายไวย

พระยานรรัตน์ถวายบัญชีราคากาและหีบหมากถม ร. ๗๗๕

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระยาอัษฎงค์ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม ร. ๗๗๒

เตเลแกรมชาติเมซัน ถึง กงสุลสยามที่สิงคโปร์ว่าทูตสยามออกจากมาเซลแล้ว ร. ๗๗๓

พระยารัตนโกษาทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องพระโกศพระอัฐิ ได้สั่งให้ช่างทำแล้ว ร. ๗๗๔

มิสเตอร์อาลบาสเตอร์ถวายหนังสือพิมพ์ เรื่องกอลอแนส คอดอง ร. ๗๗๖

โทรเลขฉะบับหนึ่ง บอกเรื่องกงษี เรื่องปางกอกเข้ามา

วันที่ ๔๓๒๕ วันจันทร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายโมง ๔๕ มินิตเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้า เรื่องซ่อมแซมตำหนัก นายพลพันเฝ้าถวายกาถังนากกา ๑ พระราชทานเงิน ๑๐ (๑) / ๔ ๒ กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าถวายตัวอย่างทองคำที่ย้อม กรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้า ถวายคำปรึกษาเรื่องความทหารปืนใหญ่กับทหารหน้าวิวาทกัน ยังไม่ได้ทรงเซ็น

เวลาค่ำไม่เสด็จออก ไม่มีราชการอันใดในวันนี้

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือนำร่างตอบมิสเตอร์บัลเครฟ ร. ๗๗๗

ร่างหนังสือตอบมิสเตอร์บัลเครฟ เรื่องความกะเหรี่ยงเมืองกาญจนบุรี ร. ๗๗๘ มากับ ๗๗๗

ร. ที่ ๑๖๗/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสรวงศ์ เรื่องร่างตอบมิสเตอร์บัลเครฟนั้นดีแล้วให้ตอบไปเถิด

---

(๑) พิมพ์ตามต้นฉะบับ

ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ถวายหนังสือสำเนาคำปรึกษาทหารวิวาทกัน ร. ๗๘๐

พระอินทรเทพขอรับพระราชทานเลขพระพี่เลี้ยงเอม ร. ๗๘๑ ร. ที่ ๑๖๘/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ถามเรื่องเตเลแกรฟและเรื่องคลอง

รับคำโทรเลขมาจากเมืองสมุทรปราการ ๓ ฉะบับ

๑ บอกเรืออกไปลำ ๑

๒ ได้ข่าวจากเรือโปสตโบต บอกว่าเรือยอชสมเด็จเจ้าพระยาและเรือนฤเบนทรบุตรีทอดอยู่นอกสันดอน บัดนี้เรือนฤเบนทร์ถึงปากน้ำเวลาเช้า ๔ โมงครึ่ง

๓ บอกเรือสมเด็จเจ้าพระยามาถึง ใช้จักรมากรุงเทพ ฯ

วันที่ ๔๓๒๖ วันอังคาร ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จออก พระนายเสมอใจ นำนายแจ้ง นายนุ่ม นายสุด นายชื่น หลานหลวงวรนารถ ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก นายพลพันเผ้าถวายกาถังนากกา ๑ พระราชทานเงิน $\frac{๕๘}{๕๖}$ ๙ (๑) พระนายไวยเผ้าถวายตัวอย่างตั๋วคุ้มสักทหาร พระอมร

---

(๑) พิมพ์ตามต้นฉะบับ

เผ้า กรมหมื่นภูธเรศเผ้าถวายดุมทองเม็ดเล็ก ๆ ทอดพระเนตร เวลาค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กรมหมื่นพิชิต พระยาภาส พระองค์เทวัญเผ้า ๒ ยามเสด็จขึ้น

(หนังสือ) พระยาอาหารบริรักษ์ เรื่องความนายเวรรอด หาว่านายพรลักจุดต้นเข้าที่นานายเวรรอด ร. ๗๙๓

พระนายไวยทูลเกล้า ฯ ถวายรายชื่อทหารสมัคร ร. ๗๙๒

ร. ๑๖๙/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาพลเทพ ถามเรื่องคลองที่ขุดตำบลลาดชะโด

พระยาอาหารบริรักษ์ถวายริโปตความกรมนา

วันนี้สมเด็จเจ้าพระยากลับมาถึง

วันที่ ๔๓๒๗ วันพุธ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเศษเสด็จออก สุ่นภรรยาพระยาโชฎึกกับหลวงนริศร์เผ้า บ่าย ๓ โมงเศษ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เผ้าที่ห้องน้ำเงิน เกือบย่ำค่ำจึงกราบถวายบังคมลากลับไป วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช

วันนี้สวดมนต์ที่โรงหล่อ ในการหล่อพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์

ที่วัดเทพศิรินทราวาส สวดมนต์ยกอกไก่พระอุโบสถ แต่ไม่ได้เสด็จทั้งสองแห่ง

(หนังสือ เจ้าพระยาพลเทพริโปตคลองที่โปรดเกล้า ฯ ให้ขุดแต่คลองบางคี่ถึงคลองตเข้าใหญ่ ร. ๗๘๔

เจ้าพระยามหินทร์ เรื่องขอรับพระราชทานให้จัดการเรื่องจะจับสัก เรื่องคนที่ไม่ได้สักหมายหมู่มีแต่บัญชีสำมะโนครัวไม่มีสิ่งใดเป็นสำคัญ ร. ๗๘๕

วันที่ ๔๓๒๘ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าโมงหนึ่งเสด็จโรงหล่อ ครั้นได้ฤกษ์ทรงเททอง แล้วเสด็จกลับเข้าที่ บ่าย ๕ โมงเสด็จออก พระยาสมบัติยาธิบาลเฝ้าแล้วกรมหมื่นเกษรเรศร์เฝ้า หลวงจักรยานานุพิจารณ์เฝ้าถวายตู้กระจก ๒ ตู้

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช หลวงสวัสดิ์นคเรศ คัดคำปรึกษาโทษอ้ายนิน ยิงอ้ายจีนอยู่ตายฉะบับ ๑ คัดคำให้การและคำชันสูตรบาดแผล ความผู้ร้ายลอบเอามีดเชือดคอนายตั้งหมอฝรั่งฉะบับ ๑ เรื่องอ้ายแดงง้างกำไลหนูไปฉะบับ ๑ พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวงเป็นวันยกครบ ๗ วัน ครั้นจบแล้วพระราชทานสัญญาบัตร ตั้งนายพลอยทหารมหาดเล็กเป็นสมิง

พัตเบิตปลัดกรมดั้งทองขวา ตั้งนายจิตรมหาดเล็กเป็นหลวง พิบูลย์สมบัติ เวลายาม ๑ เสด็จขึ้น

วันนี้ที่วัดเทพศิรินทราวาส ฤกษ์ยกอกไก่พระอุโบสถเช้า ๒ โมง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าพ้ากาณุรังษีสว่างวงศ์ เสด็จไปยก

(หนังสือ เจ้าพระยาสุรวงศ์ นำริโปตคลอง และริโปต โทรเลขทูลเกล้า ฯ ถวาย ร. ๗๘๖

ริโปตพระยาดำรงราชพลขันธ์ว่า ได้ขุดคลองแต่คลองพระโขนงไปถึงเมืองฉะเชิงเทรา ร. ๗๘๗

ริโปตพระโทรเลขว่าด้วยการโทรเลขที่ทำ ร. ๗๘๘

ริโปตหลวงจำนงพลภักดิ์ ขุนพิบูลย์สมบัติ เรื่องคลองขุดใหม่แต่คลองมหาสวัสดิ์ไปออกลำพระยา ร. ๗๘๙

พระยาราชรองเมืองถวายหนังสือ ว่าด้วยผู้ร้ายแทงคอนายตั้งหมอฝรั่ง ร. ๘๙๐

พระยาราชรองเมือง เรื่องอ้ายแดงจะง้างกำไลหนูไป ขุนเกศวินาศ นายอ่วม จับได้ ร. ๗๙๑

วันที่ ๔๓๒๙ วันศุกร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมง ๒๐ มินิตเสด็จออก ทรงร่างสปีช แล้วอาลบาส

เตอร์เผ้าเรื่องแต่งมิวเซียม นายพลพันเผ้าเรื่องปลูกไผ่ พระอมรวิสัยเผ้าถวายบัญชีภาษีเมืองตะวันตกที่พระยามนตรีให้จีนผูกทำไป กรมหมื่นภูธเรศร์ พระยานรรัตน์เผ้า กรมหมื่นพิชิตเผ้าถวายตุ๊กตากล พระนายไวยเผ้าถวายบัญชีของตั้งมิวเซียม กรมหมื่นนเรศร์เผ้าถวายบิลซื้อของต่าง ๆ แล้วทรงเรื่องจัดที่เฉลิมพระชนมพรรษา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหา..วัดราชบุรณะถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร์ ตั้งจีนเสงเป็นหลวงพิไชยวารี จีนฮีเป็นหลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์ จีนโป๊เป็นหลวงวารีราชายุตก์ นายทิมเป็นขุนวินิจฉัยชาญคดี ยาม ๑ เสด็จขึ้น

จมื่นสุรฤทธิ์ถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวงโจมจตุรงค์ ว่าเอากระสุนยิง ทรงเซ็นให้พระพิเรนทร์ชำระ ร. ๗๙๒

พระอมรวิสัยถวายบัญชีภาษีเมืองตะวันตก ที่พระยามนตรีให้จีนผูกทำไป ร. ๗๙๓

พระองค์เจ้าดิศวรกุมารถวายหนังสือ เรื่องหม่อมเจ้าต่อมเรื่องแตรวง เรื่องคนสมัคร เรื่องเฉลิมพระชนมพรรษา เรื่องซ่อมแซมปืน

รับโทรเลขฉะบับหนึ่ง บอกเรือเข้ามาลำ ๑ ออกไป ๒ ลำ

วันที่ ๔๓๓๐ วันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จลงพระที่นั่งไพศาลทักษิณ บ่าย ๓ โมงครึ่งเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้าถวายหีบเครื่องมือช่างไม้ว่าจะทำฉลากพระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

ยามหนึ่งเสด็จลงพระที่นั่งไพศาลทักษิณ สวดเสดาะ ๕ รูป พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ โหรพลีเทวดา เวลา ๘ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาราชรองเมือง พระเทพผลูจะแจกเงินคนชราในการเฉลิมพระชนมพรรษา ร. ๑๗๐/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระองค์เจ้าดิศวรกมาร ตอบเรื่องหม่อมเจ้าต่อม เรื่องแตรวง เรื่องคนสมัคร เรื่องเฉลิมพระชนมพรรษา เรื่องซ่อมแซมบ้าน ท. ๒/๔๒

หนังสือแฟร์แบงก์ถวายเรื่องได้รับตราบุษปมาลา ขอบพระเดชพระคุณ ร. ๗๙๔

พระยาอัษฎงคตทิศรักษา เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาไปเมืองปัตเตเวีย และเรื่องหนังสือสัญญา ร. ๗๙๕

มิสซิสบราซีได้รับของพระราชทาน ร. ๗๙๖

พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร ขอพระบรมราชานุญาตให้ทหารจับคนเกะกะในวัง

โทรเลขบอกเรื่อมาตบันเข้ามา

วันที่ ๔๓๓๑ วันอาทิตย์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกเลี้ยงพระ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ๕ รูป เลี้ยงพระแล้วตั้งเครื่องสังเวยเทวดา พระศรีสุนทรโวหารอ่านคำสังเวย ย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่าย ๔ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมเด็จพระวันรัตถวายเทศน์รัตนสูตรแล้วเสด็จขึ้น

ย่ำค่ำเสด็จออกวัดพระแก้ว ทรงจุดเทียนสวดมนต์ ๕ รูป เสด็จกลับประทับเก๋งวรสภาภิรมย์ ขุนนางเฝ้า ครู่หนึ่งเสด็จเข้าในพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์คณะธรรมยุติกา ๖๐ รูปสวดมนต์ มีกรมพระปวเรศเป็นต้น ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น ในการเฉลิมพระชนมพรรษาคราวนี้ตามโดม ๓ วัน นับวันนี้เป็นต้นไป

วันที่ ๔๓๓๒ วันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เลี้ยงพระ ๖๐ รูป แล้วพระศรีสุนทรโวหารอ่านคำสังเวย เวลาย่ำเที่ยง ๓๐ นาทีเสด็จขึ้นส่ที่สรงมุรธาภิเษก บ่ายพระพักตร์ทิศหรดี สรงแล้วทรงฉลองพระองค์ครุยยศดำ ทรงตราช้างเผือก พระยาพิทักษ์ภูบาล หลวงกันภยุบาทว์ นำนายเพิ่มไพร่หลวงรักษาพระองค์ ถวายพระแก้วองค์หนึ่งสีขาว พระองค์นี้ว่าเป็นของอาจารย์ให้ไว้

อาจารย์นั้นอยู่ที่วัดโคกไผ่แขวงกรุงเก่า เนื้อแก้วขาวกว่าพระเชียงแสน เสมอพระพุทธบุษยรัตน์น้อย แล้วเสด็จถวายของพระแล้วมีเทศน์กัณฑ์หนึ่ง พระพิมลธรรมถวายเทศน์มงคลสูตรบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้นแจกทานคนชราที่ข้างในคนละ ๑ สลึง ๒๐๐ คน เป็นเงิน ๑๒ ตำลึง ๒ บาท เจ้านายออกไปแจกที่ศาลาลูกขุนและที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ ๒๘๙๑ คนๆละ เงิน

บ่าย ๔ โมงทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เสด็จออกทางประตูพรหมประทับมิวเซียม คนต่างประเทศมาประชุม แล้วตรัสพระราชปฏิสันถารแก่คนต่างประเทศแล้ว เสด็จทอดพระเนตรของต่างๆ ครั้นถึงที่โธรนมิสเตอร์อาลบาสเตวร์ชักม่านเปิดออกในนั้นมีพระรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิสเตอร์แกรซีทูลเกล้าฯถวาย เวลาจวนย่ำค่ำเสด็จกลับจากมิวเซียม ประทับเก๋งวรสภาภิรมย์แจกทานคนชราคนละ ๑ สลึง ๒๐๐ คน เงิน ๑๒ ตำลึง ๒ บาท แล้วพระราชทานเงินแก่นายช่วงซึ่งทูลเกล้าฯถวายพระแก้ว เป็นเงิน ๓ ชั่ง เสด็จขึ้น

๒ ทุ่มเสด็จวัดพระแก้ว ทรงจุดเทียนนมัสการพระราชาคณะ ๑ เปรียญ ๔ รวม ๕ รูปสวดมนต์ เสด็จกลับจากวัดพระแก้วประทับเก๋งวรสภาภิรมย์ ขุนนางข้าราชการเฝ้าพร้อมกันแล้วเสด็จเข้าในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเครื่องนมัสการแล้วทรงจุดที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เสด็จออกพระสงฆ์วัดราช

บพิธ ๒๘ รูป หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากรนำ ถวายธรรมจักร และสัตตปริตร ในการฉลองพระพุทธรูปพระชนมพรรษา มีดอกไม้เพลิงด้วย (ทรงจัดเมื่อเสด็จกลับจากวัดพระแก้ว) ๕ ท่ม เสด็จขึ้น วันนี้วังหน้ามาเฝ้าในพระที่นั่งอมรินทร์

เมื่อเสด็จออกเลี้ยงพระ เช้าวันนี้รับสั่งกับเจ้านายถึงพระมีโทษ ๔ ประการ ไม่ควรเทศน์ในการมงคล คือ ๑ ไม่เชื่อความรู้ ดูถูกวิชาของตัวและดูถูกผู้ฟังด้วย ๒ ไม่พอใจจะอ่านหนังสือที่เขียนมา มักว่าเหลิงเจิ้งไปไม่มีสติ ๓ ล้นเป็นฟืนเป็นธรรมดา มักอวดดี ๔ ขี้เกียจเทศน์ ไม่ตั้งใจตามความที่ตัวเทศน์

(หนังสือ) ดมลูอิศสังฆราชเยราเซน และบาดหลวงทั้งปวง ถวายพระพุรในการเฉลิมพระชนมพรรษา ร. ๗๙๗

มิสเตอร์ซิกเกลส์ถวายพรเป็นคำโคลง ร. ๗๙๘

วันที่ ๔๓๓๓ วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เวลา ๕ โมงเช้าเลี้ยงพระสงฆ์ ๒๘ รูป สังเวยเทวดา เวลาย่ำเที่ยงเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม กรมหลวงวรศักดาพิศาลถวายพระพรแทนพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ถวายพระพรแทนข้าราชการทั้งปวง มิสเตอร์บัลเครฟ ถวายพระพรแทนผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่าง

ประเทศ แล้วทรงสปีชตอบ เสด็จขึ้นจากพระที่นั่งอนันตสมาคม
แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินแก่ข้าราชการ
ฝ่ายในที่สูงอายุ ๑๔ คน ๆ ละ ๑๐ ตำลึง ผ้านุ่งห่ม ๒ สำรับ แล้ว
เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจัย แจกเงินข้าราชการฝ่ายหน้าที่
สูงอายุ ๑๔ คน ผ้านุ่งห่ม ๒ สำรับ แล้วทรงฟังธรรม พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ถวายเทศน์เทวตาอุทิศ
บ่ายเสด็จขึ้น เจ้านายเข้าไปถวายของต่าง ๆ ในพระที่นั่งบรมราช
สถิตมโหฬาร ที่ศาลาลูกขุนและหอรัษฎาแจกทานคนชรา เจ้านาย
ไปแจกรวมคนชรา ๒๘๙๑ คน ๆ ละ ๑ สลึง เงิน เวลาบ่าย ๕ โมง
เสด็จออกแจกทานที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ๒๐๐ คน ๆ ละ เงิน
ที่ข้างใน ๒๐๐ คน ๆ ละ เงิน เสด็จขึ้น

๒ ทุ่มเสด็จวัดพระแก้ว สวดมนต์ ๕ รูป แล้วเสด็จเข้า
ในพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์มหานิกาย หม่อมเจ้าพระสังวรวร
ประสาทนำ เวลายามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ยิงสลุต ๓ คราว เช้าคราวหนึ่ง กลางวันคราวหนึ่ง ค่ำ
คราวหนึ่ง

ที่วังสราญรมย์มีการเต้นรำ เชิญพระบรมวงศานุวงศ์และ
ข้าราชการและคนต่างประเทศมาประชุมเป็นอันมาก

คำสปีชกรมหลวงวรศักดาพิศาล ถวายพระพรแทนพระบรม
วงศานุวงศ์ทั้งปวง

คำสบีชเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ ถวายพระพรแทนข้าราชการทั้งปวง ร. ๘๐๐

คำสบีชกงสุลเยเนอราลอังกฤษ ถวายพระพรแทนผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่างประเทศทั้งปวง ร. ๘๐๑

ทรงสบีชตอบพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ และผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่างประเทศ

มีพระราชหัตถเลขาตอบดมลูอิศสังฆราช ร. ๑๗๑/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาตอบมิสเตอร์ซิกเกลส์ ร. ๑๗๒/๔๒

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายพระพร

มีพระราชหัตถเลขาตอบทูลกระหม่อมใหญ่ ร. ๑๗๓/๔๒

พระองค์เจ้าเทวัญอุทัยวงศ์ ถวายพระพร

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ถวายพระพร

หลวงอังกนิศร ริโปตคนเข้ามิวเซียม

มิสเตอร์ซิกเกลส์ถวายหนังสือพิมพ์อเมริกัน

สำเนาหนังสือพิมพ์อเมริกัน

โทรเลขบอกเรือกลไฟฮอลันดาชื่ออีกรอนเข้ามา

เรือกลไฟอังกฤษชื่อมาตบันออกไป

วันที่ ๕๓๓๕ วันอาทิตย์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เลี้ยงพระที่สวดมนต์ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ๓๐ รูป ที่สวดมนต์ในวัดพระแก้ว ๓ วันมารวมฉัน ๑๕ รูป ฉันแล้วหม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากรถวายเทศนาเมตตสูตร์ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เจ้านายไปแจกทานที่ศาลาลูกขุน ๒๙๒ คน ๆ ละสลึงเงิน ที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ไม่เสด็จออก โปรดให้เจ้านายแจกทานคนชรา ๒๐๐ คน ๆ ละสลึงเงิน ที่ข้างใน โปรดให้พระเจ้าลูกเธอแจก๒๐๐ คน ๆ ละสลึงเงิน ๕๐ บาท แจกในเวลาบ่ายทั้งนั้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์มงคลวิเศษ จบเวลายามเศษ เสด็จขึ้น

การพระราชกุศลในการเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา

เสดาะพระเคราะห์	๕		
สวดธรรมยุติกาเฉลิมพระชนมพรรษา	๖๐		
สวดฉลองพระชนมพรรษา	๒๘		
สวดมหานิกายสวดเฉลิมพระชนมพรรษา	๓๐		๑๒๓
พระสงฆ์สวดมนต์วัดพระแก้ว ๓ วัน ๆ ๕ รูป	๑๕		๑๓๘
เทศนา ๕ กัณฑ์	๕ ส่วน		๑๔๓

แจกทานข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตามปีพระชนมพรรษา ๒๘

แจกทานคนชราเท่าวันพระชนมพรรษา ที่ศาลาลูกขุนและหอรัษฎากรพิพัฒน์ ๓ วัน ๘๖๗๔ ที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ๓ วัน ๖๐๐

ข้างใน ๓ วัน ๖๐๐ รวม ๕๘๗๔

วันที่ ๔๓๕ วันพฤหัสบดี แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง กรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้า พระไพรัช เฝ้าถวายหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ แล้วพระยาภาสเฝ้า ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

สมเด็จเจ้าพระยาถวายหนังสือขอชำระความผู้ร้ายเมืองราชบุรี

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสรวงศ์ เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรี รับชำระผู้ร้ายนั้นเป็นการดีแล้ว ร. ที่ ๑๗๔/๔๒

พระยาพิพัฒน์โกษาทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือพระยาอัยฎงคตนำเตเลแกรม เจ้าพระยาภาณุวงศ์

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์ว่ามาถึงเอเดน ถามสมเด็จเจ้าพระยากลับหรือยัง

สำเนาหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงพระยาพิพัฒน์เรื่องสัญญาตกลงแล้ว แต่ยังไม่ได้ลงชื่อ

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย เรื่องสัญญาตกลงกันและจะไปฝรั่งเศส

ร่างสัญญาที่ตกลงกันทั้งภาษาอังกฤษภาษาไทย

สำเนาหนังสือหลอดแกรนวิล ทำให้ราชทูตในการสัญญาตกลงกันมีแปล

สำเนาหนังสือราชทูตทำให้หลอดแกรนวิลในการสัญญาตกลงกันมีแปลด้วย

สำเนาหนังสือหลอดแกรนวิล ทำให้ราชทูตอังกฤษที่อยู่ทุกประเทศส่งร่างสัญญาไป

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องสำเนาเมืองเชียงแสนยังไม่ได้รับ ตราช้างเผือกได้ให้ปรินส์ชาลปรินส์วิลเลียมแล้ว คอเวอนแมนต์อังกฤษทำสัญญาด้วยเตอรกี กวินเสียจริต

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายบอกอาการเจ็บของท่านและพระยารัตนโกษา และจะกลับ

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องไปฝรั่งเศส เปรสิเดนต์ยังไม่อยู่

เจ้าพระยาสุรวงศ์นำหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ถวาย

สำเนาหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องทำสัญญา ๒๐ ข้อ ตกลงกัน

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสรวงศ์ ได้รับหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์แล้ว และบัลเครฟยืมเรือสุริยมณฑล ร. ๑๗๕/๔๒

พระนายไวยถวายริโปตหลวงบริคุตเรื่องครัวทหารหน้า

พระนายไวยถวายริโปตกงสีวัดพระแก้ว ซึ่งเจ้านาย นาย

ด้านตั้งแซงชั่นเบิกเงินไปทำการ

พระสยามธุรานุรักษ์ส่งคำแปลหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส โทรเลข ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ บอกกรมพระราชวังเสด็จลงไปเมืองสมุทร ฉะบับ ๑ บอกเรือปากน้ำ เรือโกไลยอา เรือแวนโนราเข้ามา เรือดีวันนา เรือแลบิตออกไป

วันที่ ๔๓๓๖ วันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้า ค่ำไม่เสด็จออก หอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

พระเทพผลูถวายหนังสือเรื่องอ้ายจีนสงตีเมียตาย

พระยาราชรองเมืองทูลอาการป่วย

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องจับผู้ร้ายได้และไปถึงราชบุรีแล้ว

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์ปัลเครฟ ถึงพระยาพิพัฒน์ส่งสำเนาหนังสือสิเกรตารีอินเดีย

สำเนาหนังสือสิเกรตารีคอเวอนเมนต์อินเดีย ถึงกงสุลอังกฤษว่าด้วยจะทำทางโทรเลขทางบ้านคำยะ

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องโทรเลข และเรื่องสมเด็จเจ้าพระยาจับผู้ร้ายได้ทรงทราบแล้ว ร. ๑๗๖/๔๒

พระยาอัษฎงค์ถวายหนังสือถวายพระพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาอัษฎงค์ ทรงตอบขอบใจที่ถวายพระพร ร. ๑๓๗/๔๒

เจ้าพระยามหินทร์เรื่องนายทิมเล่ห์อาวุธถวายเลขเป็นทหารหน้า

เจ้าพรหมเทวาเรื่องที่บ้านบางยี่ขัน

มีพระราชหัตถเลขา ถึงเจ้าพระยามหินทร์ตอบได้ทรงรับหนังสือที่มีมาทุกฉะบับ ร. ๑๓๘/๔๒

โทรเลขบอกเรือบันยงเส็ง เรือกอนโซเลชันเข้ามา

วันที่ ๔๓๓๗ วันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่ายโมงเศษ พระองค์สายเผ้าเรื่องที่สวนที่นาประทุมวัน กรมหมื่นพิชิตเผ้า พระยานรรัตน์เผ้า พระยาภาณุวงศ์เผ้า ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเซ็นเรื่องราวพระยาราชร่องเมือง ๒ ฉะบับ เรื่องราวเจ้าพรหมเทวานเคราะห์วงศ์ฉะบับ ๑ หนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ขอรับพระราชทานชื่อคลอง

มีพระราชหัตถเลขาตอบเจ้าพระยาสุรวงศ์ พระราชทานชื่อคลองราชาภิรม ซึ่งขุดใหม่ตั้งแต่คลองมหาสวัสดิ์ไปออกลำ

พระยา ร. ๑๗๙/๔๒

เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ เรื่องโทรเลขจะเซอร์เวย์ทางใหม่
และนำริโปตกัปตันลอฟตัสและเดวิซันถวาย
สำเนาริโปตกัปตันลอฟตัส เรื่องโทรเลข
สำเนาริโปตเดวิซัน เรื่องโทรเลข
มีพระราชหัตถเลขา ตอบเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องโทรเลข

ร. ๑๘๐/๔๒

พระยาภาสถวายหนังสือ ยอชออร์ตอน
สำเนาหนังสือ โรดิ ซต. ก. ช์ย. เดวิซอน
พระเสมอใจถวายเรื่องโปสต์ออฟฟิศ
มีพระราชหัตถ์ถึงสุ่นเมียพระยาโชฎึกเรื่องของสั่งหลวงนาย
สิทธิ์ ป. ๑๐/๔๒
รับโทรเลขบอกเรือเข้าออกฉะบับ ๑

วันที่ ๕๓๓๘ วันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จพระตักบาตรน้ำผึ้งที่พระพุทธรัตนสถาน ไม่ได้เสด็จออก
บ่าย ๒ โมงเสด็จออก มหาดเล็กถวายตัว ๓ คน หม่อมราชวงศ์
เจริญมหาดเล็กถวายชามอย่างเก่า ๓ ชาม พระยานรรัตน์พระนาย
ไวย ถวายเสื้อหมวกทหารหน้าเป็นตัวอย่างที่จะใช้ราชการต่อไป

พระอมรวิสัยเผ้า พระไพรัชเผ้าถวายหนังสือ หลวงวิทยาธิกรณ ศักดิ์ถวายเรื่องราว หม่อมเจ้าจรถวายตู้เป็นเขาป่าไม้ ๒ ตู้ พระองค์สายเผ้าทูลลาไปสิงคโปร์ หม่อมนราเผ้าถวายหนังสือ ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเผ้าถวายกล่องหนังฝรั่ง พระราชทานเงิน ๓๐๐ บาท

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ขรัวหยาเผ้าเศกถวายพระพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนาริโปต ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายที่แขวงเมืองตาก

มีพระราชหัตถ์เลขาถึงสมเด็จกรมพระให้มีตราถึงพระยาสุจริต ให้จับผู้ร้ายให้ได้ ถ้าไม่ได้ตัวให้สืบว่าผู้ร้ายอยู่แห่งใด ถ้าความนี้ไม่จริงให้ชี้แจงลงมา ถ้าไม่สืบสวนจะมีผิด ร. ๑๘๑/๔๒

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือ ว่าตั้งฎีกาเบิกเงินโรงกระสาปน์ เจ้าพนักงานไม่รับฎีกา

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพนักงานคลังมหาสมบัติให้จ่ายเงินให้แก่พระยานรรัตน์ ร. ๑๘๒/๔๒

เจ้าพระยาสรวงศ์ถวายหนังสือตอบพระราชหัตถเลขาเรื่องเซอร์เวย์ทางโทรเลข ได้ร่างคำตอบให้พระยาพิพัฒน์

พระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวายร่างเจ้าพระยาสุรวงศ์ ร่างให้ตอบมิสเตอร์บัลเครฟเรื่องจะเซอร์เวย์ทางโทรเลขใหม่

หลวงวิทยาธิกรณศักดิ์ ถวายเรื่องราวกล่าวโทษอ้ายโสชาย
ช้าว่าลักพาภรรยาไป

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ถวายหนังสือขัดข้องเรื่อง
อ้ายอินเป็นเลขส่วยทองเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเลขเมืองชั้น
นอก จะสักกลัวจะผิดพระราชกำหนด

หม่อมนราธิราช ขอรับพระราชทานที่ตำบลบ้านญวน

หลวงอังกนิสรถวายริโปตพระสงฆ์สามเณรดูมิวเซียม

โทรเลขบอกเรือบันยงเส็ง เรืออีเกริน เรือบางกอกออกไป
ฉะบับ ๑ บอกเรือริเยนต์เข้ามา

วันที่ ๔๓๓๙ วันจันทร์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง พระยานรรัตน์เฝ้าถวายกล่องจันทน์
กะโถน เขียนเรื่องรามเกียรติ์ ดุมกระ สายนาฬิกากระ ของ
วังหน้าทำทูลเกล้า ฯ ถวาย กรมหมื่นพิชิตกับพระเสมอใจเฝ้า
ทรงเรื่องโปสต์ออฟฟิศ พระนายไวยเฝ้าถวายหนังสือ พระยา
มหามนตรีเฝ้า เรื่องความข้าในทลกระหม่อมปราสาทและผีพาย
เหลือจ่าย กรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้ากับเจ้าต่ง

เสด็จออกหอธรรมสังเวช ๒ ทุ่ม หลวงพิพิธภักดีอ่านบอก
เมืองศรีสวัสดิ์ส่งไม้ทำพระเมรุ เมืองนครเขื่อนขันธ์บอกทำบุญ

ในการเฉลิมพระชนมพรรษา ขอถวายพระราชกุศล พระสาธุศีล
สังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาจุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ
ยามเศษเสด็จขึ้น
(หนังสือ) สุ่นถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวงศรีมโหสถ
หลวงรัตนสมบัติว่ากดความให้เนิ่นช้า เรื่องอ้ายเต่าทาส
มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาพลเทพ ให้ปล่อยบุตร
ภรรยา อ้ายจีนเล็กขุนสมุทรวนิชากรพ้นจากโรงสี ร. ๑๙๓/๔๒
เจ้าพระยาพลเทพถวายหนังสือ เรื่องกรุงเก่าบอกลงมาว่า
ได้ทำบุญในการเฉลิมพระชนมพรรษาที่พระราชวังบางปอิน ขอ
ถวายพระราชกุศล
โทรเลข เรือโกลรี เรือกงสีออกไป
เรือชื่อปีนีเข้ามา เจ้าพระยาสงขลา ให้ขุนศรีวังษานำมะหะ
หมัดยูเสาะกับเจะมะหะหมัดสลา เมืองตรังกานู คุมสิ่งของเครื่อง
สดับปกรณ์เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย

วันที่ ๔๓๔๐ วันอังคาร แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒
บ่ายโมงครึ่งเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้าถวายหนังสือ
พระยามหาเทพเฝ้าเรื่องความผู้ร้าย พระไพรัชเฝ้ากับจมื่นไชยา
ภรณ์ ถวายความหลวงนริศร์ กรมหมื่นพิชิตเฝ้า

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านใบบอก เมืองนครเสียมราษฎร์ ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ ว่าได้จารึกพระนาม สมเดจพระนางเจาสุนันทากุมารีรัตนและสมเดจพระเจาลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์สดับปกรณ์ ขอถวายพระราชกุศล ฉะบับ ๑ ว่าเลอเรเปรยันตัง ให้คนมาขอลอกหนังสือที่เสาศิลาพระนครวัด ได้ลอกไปแล้ว กรุงเก่าบอกน้ำฝนต้นเข้า หลวงพิพิธภักดีอ่าน บอกเมืองเพ็ชรบุรีเมืองราชบุรีส่งเครื่องพระเมรุ พระสุริยภักดี ถวายเรื่องราวเรื่องแขกผู้ร้าย พระราชทานพระยาพิพัฒน์ไป พระ สาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาจุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์ เจาภาพ เวลายามเศษเสดจขึ้น พระองค์เจาเทวัญถวายบานแผนก ตั้งอากรรังนก กับเรื่องราวจีนว่าประมูลเงินกัน ๔ ฉะบับ ทรง เซ็นให้ตั้งจีนเหมือนตัวอากร พระสวัสดิ์วามดิษฐ์ประกันทำไป

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องที่บ้านพระ พหลพลพยุหเสนา ร. ๑๘๔/๔๒

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือเรื่องผู้หญิงวิ่งราว ทรงเซ็นให้ ลงโทษ

พระเทพผลเรื่องอ้ายกรดเมาสราเรือล่มตาย

ทรัพย์ภรรยานายจัน กับต้นสตาฟกรมทหารหน้า เรื่อง หลวงราชมุนีจะเอาตัวทาสว่าเป็นไพร่หลวง

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ เรื่องแขกสั่งของพระสุริยภักดี

มีพระราชหัตถเลขาตอบทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ ให้ส่งตัวแขกไปยังพระยาพิพัฒน์ ร. ๑๘๕/๔๒

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายหนังสือ เรื่องจัดการโปลิศผังตะวันตก

ทรงตัดสินความนายพ้าห้วนกับเจ้านครลำปาง ร. ๑๘๖/๔๒

วันที่ ๔๓๔๑ วันพุธ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๐ บีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงเสด็จออก พระยาเวียงในนฤบาล พระพิเดชสงครามเฝ้าถวายแผนที่ นายพลพันเฝ้า พระองค์เจ้าสิงหนาท พระนายสรรเพ็ธเฝ้า เรื่องซ้อม้า ค่ำวันนี้ฝนตกมากไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา ส่งเรื่องราวขัดข้องเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเรื่องสักเลข ๒ ฉะบับ ร. ๑๘๗/๔๒

พระยาพิพัฒน์โกษา ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันถึงพระยาพิพัฒน์นำหนังสือถวาย

หนังสือกงสุลอเมริกันนำหนังสือคนอเมริกัน ซึ่งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ถวายพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

หนังสือกงสุลอเมริกันซึ่งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ถวายพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

มีพระราชหัตถเลขา ถึงเยเนอราลฮอลเดอแมน กงสุลอเมริกันนำหนังสือพระราชหัตถ์ตอบคนอเมริกัน ร. ๑๘๘/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงชาวอเมริกันซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ตอบคำถวายพร ร. ๑๘๙/๔๒

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ พระยาอัษฎงค์ส่งบิลเงินค่าเตเลแกรม

พระยาพิพัฒนโกษาถวายหนังสือ พระยาสยามธุรพาหะถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ไปพบหลอดแกรนวิลและไปรม์มินิสเตอร์เจ็บ

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนาหนังสือหลวงสยามานเคราะห์ ถึงพระยาพิพัฒน์ตอบเรื่องสืบข่าวเมืองพะม่า

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธุรานุรักษ์ ถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ถึงกรุงปารีส

วันที่ ๔๓๔๒ วันพฤหัสบดี แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยาโชฎึกเผ้า ถวายหนังสือหลวงนายสิทธิ์และของฉลากต่าง ๆ ที่หลวงนายสิทธิ์ส่งเข้ามาเป็นตัวอย่าง กรมหมื่นภูธเรศร์ พระรจนารังสรรค์เผ้าถวายพระแก้วทอดพระเนตร พระแก้วองค์นี้มีผู้ถวายเมื่อวันจันทร์แรม ๒ ค่ำเดือน ๑๐ โปรดเกล้าฯ

ให้กรมหมื่นภูธเรศร์กับพระรจนาทำแก้พระพักตร์ให้งดงามขึ้น แต่ยังไม่แล้วเอามาถวายทอดพระเนตร แล้วเอากลับออกไปทำต่อไป

๒ ทุ่มเศษเสด็จออกวัดพระแก้ว ขนมหาสิทธิ์อ่านประกาศแล้วพระสงฆ์สวดทวาทสปริตร ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น พราหมณ์อ่านคำดุษดีสังเวยต่อไป

(หนังสือ) ทรงตัดสินความหลวงนริศรราชกิจ กับจีนฮี้หลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์เรื่องเงินภาษีเกลือ ร. ๑๔๐/๔๒

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือเรื่องผู้ร้ายราชบุรี

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องผู้ร้ายราชบุรีได้ทรงทราบแล้ว เรื่องคนเข้ารีตต่อสู้กรมการนั้นไม่ต้องแจ้งความต่อบาดหลวง ความผู้ร้ายลักเงินแดง พระยาราชรองเมืองยังเจ็บอยู่ ร. ๑๔๑/๔๒

หลวงนายสิทธิ์ส่งฝาบาตรเชิงบาตรและของฉลาก

หลวงนายสิทธิ์ส่งดุมและมุ้งประทุน

จำนวนราคาของฉลากทุกสิ่ง

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนาหนังสือกงสุลอังกฤษนัดให้พระสุริยภักดีไปว่าความ

วันที่ ๔๓๔๓ วันศุกร์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเที่ยงเศษเสด็จออกวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พราหมณ์

และอาลักณ์แช่งน้ำ เจ้าพนักงานกรมแสงเชิญพระแสงให้
พราหมณ์แทงน้ำ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการรับพระราช
ทานน้ำพระพิพัฒน์ และกงสุลฝรั่งเศส (บลันเซตอง) กงสุล
อเมริกัน (ฮอลเดอแมน) ๒ คนขึ้นไปเฝ้าด้วย ครั้นถือน้ำกันแล้ว
เสด็จลงทางหลังพระอุโบสถ เลียบพระระเบียงมาออกประตูด้าน
ตะวันตกเสด็จมาประทับสนามจันทร์ ทรงนมัสการพระบรมอัฐิ
แล้ว ทรงผลัดพระภูษาที่พระที่นั่งอมรินทร์ แล้วเสด็จขึ้นพระที่
นั่งไพศาลทักษิณพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายใน รับพระ
ราชทานน้ำพระพิพัฒน์แล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระ
วันรัตนำพระสงฆ์ ๓๐ รูป สวดสัตตปริตร เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบพระราชหัตถเลขา เรื่อง
ผู้ร้ายทำเงินแดง และส่งรายชื่ออ้ายผู้ร้ายเมืองราชบุรีซึ่งหนีมา
อยู่ในกรุงเทพ ฯ

ร่างหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ถึงกงสุลฝรั่งเศส เรื่องผู้ร้าย
เกิดขึ้นที่เมืองราชบุรี พวกจีนสับเยกต์เข้าช่วย

บัญชีผู้ร้ายเมืองราชบุรีหนีมาอยู่กรุงเทพ ฯ

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องร่างหนังสือ
ตอบกงสุลฝรั่งเศสนั้นดีแล้ว รายชื่ออ้ายผู้ร้ายนั้นขอให้ได้สังกัด
มูลนายจะได้เอาตัวง่าย ได้โปรดให้ตำรวจกองตระเวนเที่ยวจับ

ร.๑๙๒/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาสั่ง พระยามหาเทพ พระยาอินทราธิบดี สีหราชรองเมือง พระอินทรเทพ พระพิเรนทรเทพ พระเทพผลู ให้จัดคนออกเที่ยวจับอ้ายผู้ร้ายซึ่งมีชื่อจดไป ร.๑๙๓/๔๒

พระเทพผลูเรื่องจีนเตงกินยาฆ่าตาย

พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ ขอรับพระราชทานตั้งจีนเจ้าภาษีนายห้างมาแลบยุเลียนเรื่องค้างเงินอ้ายสำอาง

บัญชีของค้างเงินอ้ายสำอาง

เจ้าคุณเบ้าถวายที่สวนที่นาริมสระประทุมวัน

วันที่ ๔๓๔๔ วันเสาร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ข้าราชการฝ่ายหน้าจัดโถเข้ายาคูมาถวายพระ เสี้ยงพระแล้วย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายโมงหนึ่งทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเผ้า ถวายตัวอย่างมอนิแมนต์เป็นรูปพระปรางค์ห้ายอด และทรงเรื่องของฉลากพระยาโชฎึก จีนแพถวายมุ้งประทุนและเครื่องกระ เป็นของหลวงนายสิทธิ์ส่งเข้ามาถวายเป็นตัวอย่าง พระยานรรัตน์เผ้า พระยาภาสเผ้า พระไพรัชถวายหนังสือ กรมหมื่นภูธเรศร์ถวายลายตัวอย่างพระฉาย พระยาประภาเผ้า กรมหมื่นนเรศร์ถวายบัญชีช่าง

เขียนตั้งพระเมรุ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์นำพระสงฆ์ .. รูปสวดทวาทสปริตร เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงหลวงนายสิทธิ์ สั่งของฉลากกำหนดสิ่งละเท่านั้น ร.๑๙๔/๔๒

พระไพรัชนำหนังสือขัดข้องหมื่นรักษาพานิชถวาย

คำขัดข้องหมื่นรักษาพานิช เรื่องนายห้างมาแลบยุเลียนบรรทุกเข้าออกไป

เรื่องราวทหารรักษาพระองค์ปืนทองปรายขวา กล่าวโทษหลวงกันภยุบาทว์ว่าคุมเหงต่าง ๆ

วันที่ ๔๓๔๕ วันอาทิตย์ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกเลี้ยงพระที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าทำโถปักทองมาตั้ง ในการพระราชพิธีสารทเลี้ยงพระแล้วเที่ยงเศษเสด็จขึ้น บ่ายพระยาโชฎึกเผ้ารับของและพระราชหัตถเลขาไปให้หลวงนายสิทธิ์ที่เมืองจีน พระศรีสุนทรเผ้าทรงเรื่องชื่อจีนเจ้าภาษี กรมหมื่นนเรศร์เผ้าเรื่องเพ็ชร กรมหมื่นภูธเรศร์เผ้าถวายพระแก้วเชียงแสน ทอดพระเนตรเป็นตัวอย่างที่จะทำใหม่ ค่ำวันนี้พระศรีสุนทรเอาผ้าคลุมพระราชยาน

เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่ามีผู้เอาไปจำนำภรรยาพระศรีสุนทรเป็นเงิน ๒๐ บาท รับสั่งให้เอาไปถวายสมเด็จกรมพระ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระมหาปราสาท กรมพระปวเรศนำพระสงฆ์..รูปสวดธรรมจักรและมหาสมัยสูตร ครั้นสวดมนต์จบแล้ว เสด็จที่โรงพระราชยานหน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ซึ่งจัดไว้เป็นโรงกวนเข้าทิพย์ ทรงเจิมพายและทรงรดน้ำพระพุทธมนต์ แล้วเสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่มเศษ

(หนังสือ) พระยาอัษฎงค์ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม

สำเนาเตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ กำหนดจะมาถึงสิงคโปร์วันศุกร์

วันที่ ๔๓๔๖ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกพระมหาปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในจัดโถเข้ายาคูมาตั้งถวายพระสงฆ์ พระฉันแล้วเสด็จออกขุนนางพระยาศรีอ่านบอกอุปฮาด เมืองอุบลราชธานีบอกลงมา ๔ ฉะบับ (๑) ฉะบับหนึ่งกล่าวโทษท้าวพิมพิสารว่า ตั้งศาลาบังคับความราษฎรเอาเอง ไม่มารวมชำระที่ศาลากลาง (๒) ฉะบับหนึ่งว่าพวกลาวต้อนพวกเมืองพวนไปขายเมืองเขมร (๓) ฉะบับหนึ่งว่าเรื่องความนายร้อยคุณะตองสู้ (๔) ฉะบับหนึ่งว่ามีผู้ร้ายทิ้งไฟจับ

ได้แล้ว รับสั่งจะให้เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์กลับขึ้นไป แล้ว
สดับปกรณ์กาลานุการ แต่พระที่สดับปกรณ์นั้นมิใช่พระที่ฉัน
พระราชทานเข้ากะทง สดับปกรณ์แล้วเสด็จขึ้น แล้วสดับ
ปกรณ์อีก ๕๐๐

บ่าย ๔ โมงกรมหมื่นภูธเรศร์ถวายแหวนศิรัษะเป็นลูกจักร
นารายน์ ๕๐ วง พระนายไวยเผ้าถวายตั๋วคุ้มสักสำหรับทหารหน้า
ทรงประทับพระราชลัญจกร กรมพิชิตเผ้า ทุ่มเศษเสด็จออกหอ
ธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหา
จุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธรานรักษ์ได้รับเงินปี
จากสังฆราชไว้แล้ว ราชทูตจะกลับวันที่ ๕ เสปต์ ร. ๘๔๕

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธุรานุรักษ์ เรื่อง
ราชทูตให้ตราแก่แอดมิราลเยาเรดิเบิกรับแทนเปรสิเดนต์ฝรั่งเศส
กับส่งหนังสือที่ได้รับจากฟอเรนออฟฟีศมา ร. ๘๔๖

หนังสือฟอเรนออฟฟีศถึงพระสยามธุรานุรักษ์ว่าคอเวอน
เมนต์อินเดียแจ้งความแก่ฟอเรนออฟฟีศว่า คอเวอนเมนต์สยาม
ได้รับมิสเตอร์เอมิดิบาเดเลียเป็นกงสุลที่ร่างกุ้ง ถ้าคอเวอนเมนต์
สยามรับเป็นกงสุลแล้วขอให้หลอดแกรนวิลทราบ

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยาพิพัฒน์ ให้ตอบพระยาสยามธุรพาหะ
ว่า มิสเตอร์เอมิดิบาเดเลียได้รับที่กงสุลตั้งแต่ปีนั้น ๆ ร. ๑๔๕/๔๒

มิสเตอร์ปัลเครฟ นำหนังสือกงสุลอังกฤษเมืองญวนถวาย ร. ๘๙๗ (ข)

หนังสือกงสุลเมืองญวนมีมาถึงปัลเครฟ เรื่องแขกที่ทำตราเงินปลอม ร. ๘๙๗ (ค)

วันที่ ๔๓๔๗ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ป่ายพระยาราชภักดีเผ้า พระองค์เทวัญเผ้า ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเผ้า พระยาภาสเผ้า

ป่าย ๕ โมง เสด็จบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำเสด็จกลับ ไม่ได้เสด็จขึ้น แวะประทับหอธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์ วันนี้เป็นวันยกครบ ๕ วัน เทศน์จบแล้วเสด็จขึ้นเวลาเกือบ ๒ ทุ่ม มหาจุ้ยเทศน์ต่อไป

สมเด็จเจ้าพระยาถวายหนังสือตอบพระราชหัตถเลขา เรื่องขัดข้องเจ้าพระยามหินทร์ ฉะบับ ๑ ว่าคนที่ทำบัญชีสำมะโนครัว

วันที่ ๔๓๔๘ วันพุธ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ป่ายพระยานรรัตน์เผ้า เจ้าพระยามหินทร์เผ้า เรื่องสักเลขกรมหมื่นพิชิตกับพระนายไวยเผ้าเรื่องทหาร กรมหมื่นภูธเรศ

ถวายขันทองลงยา

ทุ่มเศษเสด็จฮอกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมือง เชียงใหม่ เมืองแพร่ เมืองน่าน ส่งกระดาษเพลาในการพระเมรุ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรี เมืองนนท์บอกผู้ร้ายทั้งสองเมือง พระศรีสยามผู้ช่วยเมืองเสียมราฐกราบถวายบังคมลากลับไป จมื่นทิพเสนาถวายคำพระยาราชภักดีเรื่องฎีกา หลวงสวัสดิ์นคเรศถวายหนังสือพระยาราชรองเมือง พระมหาแฟงกิตติสาโร เปรียญ ๗ ประโยควัดพระนามบัญญัติ ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแก้ววัดพระยาทำ เปรียญ ๓ ประโยค ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เทศน์จบแล้วรับสั่งกับพระนายไวย ว่าจีนจะมีการแห่ให้ทหารไปกำกับตามเคย ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้เป็นวันทหารถือน้ำเดือน

วันที่ ๔๓๔๙ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมง ๔๐ มินิตเสด็จออก พระยาพิพัฒน์โกษา ทูลเบิกเจ้าพระยาภาณุวงศ์ พระยารัตนโกษา พระศรีธรรมสาสน์ หลวงโกษานุการสวัสดิ์ จมื่นวิชิตไชยศักดาวุธ นายสรรพวิไชย มิสเตอร์ซาล่าม ซึ่งไปราชการเมืองลอนดอนกลับเข้ามา จะเข้าเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท โปรดเกล้า ฯ ให้เข้ามาเผ้าในพระที่นั่ง

บรมราชสถิตมโหฬาร ตรัสกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์อยู่ชั่วโมงกว่า จึงกราบถวายบังคมลา ครั้นเจ้าพระยาภาณุวงศ์กลับไปแล้ว พระยารัตนโกษาเผ้าอยู่อีก แล้วกรมหมื่นพิชิตเผ้าทรงเรื่องฎีกา และความมรดกทรงเซ็น แล้วเสด็จขึ้น

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านท้องตราถึงพระยาตาก เรื่องความหนานคันธมองกะเล พระนรินทร์อ่านบอกเมืองนครศรีธรรมราช เมืองกลันตัน จมื่นไชยาภรณ์ถวายคำสอบถาม เรื่องความหลวงนริศร์กับหลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์ซึ่งทรงตัดสินไปให้สอบถามนั้น พระมหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้สวดมนต์พระราชพิธีคเชนทรัศวสนาน พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปจุดเทียน ขุนทิพกระวีอ่านคำประกาศ พระมงคลเทพ พระครูพระปริตรไทยรวม ๕ รูป พระอุดมญาณ พระครูพระปริตรรามัญรวม ๕ รูป สวดมนต์ที่พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์

วันที่ ๔๓๕๐ วันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสี้ยงพระที่พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์ ในการพระราชพิธีคเชนทรัศวสนาน ยืนช้างยืนม้าและเดินตามธรรมเนียม

บ่ายโมงเศษเสด็จออก พระยารัตนโกษาเผ้า ถวายเข็มกลัด

แหวนเพ็ชรและอื่นๆ กรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าวัญเผ้า เรื่อง ลาวเมืองเพ็ชรบุรีร้องทุกข์กล่าวโทษเจ้าเมืองกรมการว่าคุมเหง บ่ายวันนี้แห่คเชนทรัศวสนานตามธรรมเนียม แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ตั้งขุนนางจีนเจ้าภาษี ๙ คน เลื่อนพระภาษีสมบัติบริบูรณ์เป็นพระยาพิสณฑ์สมบัติบูรณ์ จีนพุ่งเป็นหลวงบานเบิกบุรีรัตน์ จีนแพเป็นหลวงศรีทรงยศ จีนจุ้ยเป็นหลวงชลภูมิพานิช จีนสุ่มเป็นหลวงราชโภคานุกูล จีนเท่งเป็นหลวงเจริญราชธน จีนเขียวเป็นหลวงบำรุงราชากร จีนฉายเป็นหลวงอุดรภัณฑพานิช

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาขอตัวอ้ายปั้นเปลี่ยน ซึ่งสมเด็จกรมพระจำฝากคุกไว้ไปสอบถาม ร. ๙๑๔

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ว่าการสักเลขเมืองราชบุรียังไม่มีแม่กองสัก ร. ๙๑๕

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสรวงศ์ ให้จัดขนนางกลาโหมเตรียมไว้ เมื่อประกาศออกจะได้ไปสัก ร. ๒๐๒/๔๒

มีพระราชหัตถ์สั่งให้พระยาราชรองเมือง ให้ซื้อที่ทำวังพระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ ร. ๒๐๓/๔๒

พระยาไชยสุรินทร์ขอรับพระราชทานตั้งปลัดกรมสรรพากร
และพนักงานพระคลังข้างที่ ร. ๘๑๓
สำเนาใบบอกพระยาคทาธร เรื่องได้รับท้องตราถามเรื่องสั่ง
ตรานั้น เพราะคนทำเงินแปปลอมมาก จึ่งสั่งตรามาให้ทำด้วยเครื่อง
จักรเป็นตราเงินเขมร และส่งเงินต่าง ๆ มาเป็นตัวอย่าง ร. ๘๑๖
พระนายไวยริโปตศิลาต่าง ๆ ร. ๘๑๗
มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์พระราชทานตั๋วเจ้านาย
ร. ๒๐๔/๔๒
วันที่ ๔๓๕๑ วันเสาร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒
เวลาย่ำเที่ยงกับ ๕๐ มินิตเสด็จออก พระยาอนุชิต พระ
เทพผลู กัปตันลอฟตัสเผ้า เสด็จขึ้นบ่าย ๕ โมงเศษ
ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอก
เมืองพนมศก ผู้ร้ายลักกระบือ เมืองเสียมราฐบอกเรื่องรับขุน
นางฝรั่งเศส พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนนทบุรี เรื่องผู้ร้ายฆ่า
นายจันตาย เมืองสมุทรสงครามบอกเรื่องนายจันฆ่านายช่วยตาย
พระยาจ่าแสนถวายคัดความเจ้าพรหมเทวานเคราะห์วงศ์ มหา
แฟงถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ
ยามเศษเสด็จขึ้น พระยาภาสเผ้า
ทรงประทับพระราชลัญจกรตั๋วคุ้มสักทหาร ไทย ๕๑ ลาว ๖

มอญ ๑๒ รวม ๖๙ รวมเก่าใหม่ ๑๕๓ ฉะบับ

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องพระยาคทาธร สั่งตราทำเงิน ร. ๒๐๕/๔๒

วันที่ ๔๓๕๒ วันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จออก เจ้าพระยามหินทร์เผ้า แล้วกรมหมื่นพิชิต พระนายไวย กรมหมื่นภูธเรศเผ้า

ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระนรินทร์อ่านบอกเมืองราชบุรีส่งเสาพระเมรุ กับร่างตราถึงเมืองตรังกานูตอบเรื่องที่ได้ส่งสิงของเข้ามาสดับปกรณ์ พระยามหามนตรีถวายคำให้การผู้ร้ายใช้เงินแดง มหาแฟง มหาแก้ว ถวายเทศน์องค์ละกัณฑ์ ยามเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ให้จัดเลือกเจ้าพนักงานออกไปตั้งสักเลขในหัวเมืองมหาดไทย ร. ๒๐๖/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ให้จัดเลือกเจ้าพนักงานออกไปสักเลขเมืองขึ้นกรมท่า ร. ๒๐๗/๔๒

สมเด็จเจ้าพระยาตอบพระราชหัตถเลขาเรื่องพระยาคทาธร สั่งตราเงิน และเห็นว่าเมืองพระราชอาณาเขตต์สยามไม่ควรจะทำเงินใช้ต่าง ๆ ควรแต่คอเวอนเมนต์ใหญ่แห่งเดียว แต่การเป็นมา

นานแล้ว เมืองลาวเมืองเขมรเมืองตะวันตกก็ทำใช้มาก จะเปลี่ยนแปลงก็ลำบาก ขอรับพระราชทานตริตรองก่อน ร. ๙๑๙

เจ้าพระยามหินทร์ถวายหนังสือว่าด้วยการที่สมเด็จเจ้าพระยา ท่านจะให้หมายแต่งกองสักออกสักเลขตามหัวเมือง เป็นคนเห็นแก่แผ่นดินอยู่จะจัดการตามท่านก็ได้

มิสเตอร์เดอซาทูลด้วยจะแต่งงาน ร. ๙๒๐

พระราชทานเงิน ๓ ชั่งช่วยในการแต่งงาน

หนังสือพระยาสยามธุรพาหะทูลเกล้าฯ ถวาย ร. ๙๒๑

หนังสือเดวิสบีซิกเกลส์ถวาย นำเรื่องราวมิสเตอร์เยมส์มากล่าวโทษพระยาอนุรักษ์ ร. ๙๒๒

เรื่องราวมิสเตอร์เยมส์มากล่าวโทษพระยาอนุรักษ์ ว่าอำแดงศรีผู้ที่ส่งของพระยาอนุรักษ์ ๆ ไม่ให้เงินเต็ม ร. ๙๒๓

พระราชหัตถ์เซ็นเรื่องราวให้พระยาอนุรักษ์ใช้เงินเสีย ร. ๙๒๔

วันที่ ๙๓๕๓ วันจันทร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จวัดพระแก้ว เสด็จประทับโรงพระเบญจาหน้าวัด สมเด็จกรมพระเผ่า แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวัด เสด็จทรงรถประพาสสวนสราญรมย์ แล้วเสด็จวังสราญรมย์ แต่ไม่ได้ประทับ แล้วเสด็จกลับ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระคุณวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระอุดมญาณถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ วันนี้เป็นเทศน์พิเศษทั้ง ๒ กัณฑ์ ยามเศษเสด็จขึ้น กรมหมื่นพิชิต พระยาภาส หม่อมเจ้าตั๋งเผ้า

วันที่ ๔๓๕๔ วันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายเสด็จออก พระไพรัชเผ้า พระยารัตนโกษากับเจ้าตั๋งเผ้า โปรดให้ทำหีบและอื่น ๆ ทรงเรื่องความกับกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเผ้า หลวงนริศร์ถวายหนังสือ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ถวายหนังสือ

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีทูลเบิก พระยาภักดีสุริยเดช พระยาวิชิตรักษา กราบถวายบังคมลาขึ้นไปรักษาเมืองตาก พระนรินทร์อ่านบอกพระยาพิไชยบุรินทรา พระอมรวิไสยสรเดช หลวงเสนางควิจารณ์ข้าหลวง พระยาอมรินทรฤาไชย ผู้ว่าราชการเมืองราชบุรี พระยาราชพงศานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทสงคราม บอกเรื่องชำระผู้ร้ายที่เมืองราชบุรี กับบอกเมืองกำเนิดนพคุณ เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองชุมพร เมืองประทุมธานี เมืองนครเขื่อนขันธ์ ๖ หัวเมืองส่งเครื่องพระเมรุ พระมหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแก้วถวาย

เทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยกครบ ๖ วัน ยามเศษเสด็จขึ้น
พระยาภาสเผ้า

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถวายรายชื่อคนฝรั่งที่จะพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยยศ ร. ๘๒๕

พระเทพผลูถวายหนังสือว่านายแสงเชือดคอตาย ร. ๘๒๖

หนังสือหมอดีนทูลเกล้า ฯ ถวาย ร. ๘๒๗

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ ถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวง
พิไชยเสนา ว่าพูดจาหยาบช้าต่าง ๆ ร. ๘๒๘

หลวงไกรกรีธาถวายเรื่องราวพ้องมรดกสมเด็จพระพุทธโฆษา
จารย์ (จี่) ร. ๘๒๙

นายเปี่ยมหาดเล็กถวายเรื่องราวยกความชอบตัวว่าจับผู้ร้าย
ได้ ขอรับพระราชทานเงินรางวัล ร. ๘๓๐

หนังสือผู้ว่าการต่างประเทศกรุงนิเทอแลนด์ ถึงผู้ว่าการต่าง
ประเทศสยาม ตั้งให้บีเอสฮาเมลเป็นผู้ว่าการกงสุล ร. ๘๓๑

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องลาวทรงดำร้องทุกข์
สมัครเป็นทหาร ร. ๒๐๘/๔๒

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์เรื่องเงินแดง ร. ๒๐๙/๔๒

วันที่ ๔๓๕๕ วันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก
จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง พระองค์เจ้ากมลาศน์เผ้าถวายกล่อง

กระสลักใบหนึ่ง ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้า พระนายไวย กรมหมื่นพิชิตเฝ้า บ่าย ๔ โมงเจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่าเบ็น ต้นนำมิสเตอร์ตอเรเฝ้า

บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เจ้าพรหมาภิพงศธาดาเจ้านครลำปาง ราชวงศ์ราชบุตรท้าวเพี้ยกราบถวายบังคมลากลับขึ้นไปรักษาเมือง

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเรื่องลาวทรงดำกับกรมหมื่นพิชิต พระองค์เทวัญ

วันที่ ๔๓๕๖ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมง นายพลพันเฝ้าถวายกระโถนนากปากแกร ๒ ใบ พระราชทานเงิน หลวงสวัสดิโกษาเฝ้าถวายบานแผนกและริโปตภาษีคลังสินค้า พระยาเวียงในเฝ้า กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า มิสเตอร์ปีเอสฮาเมลกงสุลนิเทอแลนด์คนใหม่เฝ้าที่ห้องน้ำเงิน

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปลัดตาบธมฺมทินฺโน ๓ ประโยควัดราชบพิธถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระอมรเมธาจารย์วัดระฆังถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามเศษเสด็จขึ้น พระนายไวยเฝ้า

วันที่ ๔๓๕๗ วันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออก หลวงนริศร์ถวายหนังสือทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ นายจ่ายงถวายกระโถนเขียนเรื่องรามเกียรติ์ และกล่องจันทน์และสายนาฬิกา ดุมกระ พระไพรัสถวายหนังสือ

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช รับสั่งให้พระสุริยภักดีไปเกาะลูกขุน เรื่องปรึกษาโทษอ้ายสมิทรัพย์และอะเทวะ แล้วให้มีกะท้ถาม พระปลัดตาบถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระอมรเมธาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งจันเกียฮีน เป็นหลวงสวามิภักดิ์ภูวนารถ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๕๘ วันเสาร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ทรงเครื่องใหญ่บ่าย ๒ โมงเศษ บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จออกนายไชยขรรค์ทูลลาไปเมืองราชบุรี

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาราชเสนา ขุนแผลงสท้านข้าหลวงบอกลงมาว่า ได้ไปถึงเมืองตาก พอระดูสารทได้รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ที่เมืองตาก แล้วออกจากเมืองตากไปเชียงใหม่ พระยาสุจริตบอกลงมา ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ ว่าเกิดผู้ร้ายขึ้นที่เมืองตาก ฉะบับ ๑ ได้รับหนังสือเมืองมรแมนว่าผู้ร้ายหนีเข้ามาอยู่ในเขตต์แดนเมืองตาก ให้พระยาสุจริตจับส่ง พระสุริยภักดีถวายคำลูกขุนแก้พระกะทู้และปรึกษาโทษตัวเองให้ปรับและถอดจากยศ ทรงเซ็นให้ยก

โทษปรับเสี่ย ให้สมโภชเศวตฉัตร พระปลัดตาบ และพระอมร เมธาจารย์ถวายเทศน์ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๓๕๙ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เวลาเช้า ๔ โมงเศษ สดับปกรณ์ผ้าไตรก่อนแล้วจึงฉัน แล้ว สดับปกรณ์อีก ๑๐๐ รูป ย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศ พระนายไวย กรมหมื่นนเรศร์เผ้า

ยามเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระสงฆ์ ๒๐ รูปสวดมนต์ แล้วพระอมรโมลีถวายเทศน์ทานมัย จบแล้วเสด็จลงลอยพระประทีป เวลา ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๕๓๖๐ วันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษ ทรงบาตรแล้ว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สดับปกรณ์ผ้าไตรแล้วเลี้ยงพระ วันนี้เลี้ยง ๗๖ รูป ด้วยเป็นวันนับแต่วันมหาประสูติในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ๑๑๖๖

ตรงกับวันที่ ๑๘ ออกโตเบอร์ จนถึงวันนี้พระชนม์ได้ ๗๖ พรรษา ตามสุริยโคจร องษาพระอาทิตย์และฤกษ์ดิถีจันทรมาส ตรงต้องวันมหาประสติ เดิมตามกำหนด ๑๙ ปีนี้ อาทิตย์จันทร์ต้องกันครั้งหนึ่งทั้ง ๓ รอบ รอบที่ ๔ ครบ ๗๖ ปีนี้คลาดออกเต็ม ๒๔ ชั่วโมง คือวันหนึ่ง ก็พอตรงวันเสด็จสวรรคตด้วย อนึ่งนับแต่วันเสด็จสวรรคตมา ก็พอบรรจบรอบ ๑๒ ปี จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เพิ่มพระสงฆ์ขึ้นเป็น ๗๖ เท่าพระชนม์พรรษา ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว สดับปกรณ์เพิ่มขึ้นเป็น ๓๐๐ แล้วทรงแจกเงินพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ ตามห่างและชิดเป็นชั้นๆ (เหมือนแจกที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อณวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก) อนึ่งวันนี้เป็นวันครบกำหนดแจกเงินค่าเช่าตึกหน้าวัดประยูรวงศ์ พระยาไชยสุรินทร์นำเงินมาทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรงแจกส่วนละ ๙ ตำลึง ๓ บาท ๑ สลึง เวลาย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นภูธเรศเผ้า แล้วนายพลพันถวายถังนาก ถ้วยน้ำร้อน ๒ ถัง

ยามเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์ ๗๖ รูปสวดมนต์จบแล้ว หม่อมเจ้าพระประภากรถวายเทศน์ศิลมัยจบแล้วเสด็จลงลอยพระประทีป ๗ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๑ วันอังคาร แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกสดับปกรณ์กาลานุการที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ยาเทียงเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นภูธเรศเฝ้า รับสั่งให้ทำดอกไม้ไหวประดับพระโกศพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนของเก่า กรมหมื่นพิชิตเฝ้า พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

ค่ำไม่เสด็จออกทรงธรรม โปรดให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณมีเทศน์ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์ภาวนามัย เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จลอยพระประทีป ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๒ วันพุธ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงครึ่ง เจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้าเรื่องลาวทรงดำ แล้วพระนายไวย หลวงพิไชยเสนา ถวายตั๋วคุ้มสักทหารทรงประทับพระราชลัญจกร เดิมประทับไปแล้ว..ฉะบับ ทรงประทับในวันนี้..ฉะบับ รวม..ฉะบับ กรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

วันที่ ๔๓๖๓ วันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระองค์เจ้าสายกลับมาจากสิงคโปร์เฝ้า แล้วพระอมรวิไสยเฝ้า พระยาโชฎึกเฝ้า พระนายไวยเฝ้า ทูลอาการพระยานรรัตน์

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาอุตรการโกศล เมืองพิไชยบอกส่งหนังสือเมืองน่าน หนังสือเจ้าอนันตฤทธิเดชเมืองน่านมีมาถึงพระยาพิไชย นำหนังสือเมืองเชียงแข็ง เมืองเชียงรายบอกเรื่องการสงครามเมืองเชียงแสน พระนรินทร์อ่านบอกเมืองนครศรีธรรมราช ๓ ฉะบับ ฉะบับ ๑ บอกส่งเงินปีจีนจำนวนปีเถาะเอกศก ๑๒๔๒ ฉะบับ ๑ บอกส่งเงินค่านาจำนวนปีขาลสัมฤทธิศก ๑๒๔๒ ฉะบับ ๑ บอกส่งของเครื่องพระเมรุ โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งพระสุริยภักดี เป็นพระยาราชวรานุกูล พระสุรินทรามาตย์ เป็นพระยาพิพิธโภคัยสวรรย์ จมื่นไชยาภรณ์ เป็นพระสุริยภักดี หลวงพิพิธภักดี เป็นพระสุรินทรามาตย์ รวม ๔ คน พระปลัดตาบและพระอมรเมธาจารย์ถวายเทศน์คนละกัณฑ์ วันนี้เป็นวันยกทั้งสองกัณฑ์ ครบ ๕ วัน เวลายามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๒๔ วันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายนายเสนอถวายกระเช้าสำหรับปลูกกล้วยไม้ และต้นไม้

ต่าง ๆ แขวน ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเผ้าเรื่องไล่บาลี พระองค์สายเผ้าเรื่องที่สวนที่นาและถวายน้ำมันตะไคร้ พระยาพิทักษ์ภูบาล ถวายรายงานไพร่หลวงรักษาพระองค์

๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาจ่าแสนเผ้าเรื่องจะไปสักเลขเมืองตาก พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิศณุโลก ๓ ฉะบับ เรื่องผู้ร้ายปล้น ๒ ฉะบับ กล่าวโทษหลวงวาสุเทพว่าลงเอาเงินแก่ราษฎร พระมหายังเปรียญ ๕ ประโยค วัดโสมนัสวิหารถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาครุธเปรียญ ๓ ประโยค วัดสามพระยาถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น พระยาภาสเผ้า

วันที่ ๔๓๒๕ วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ตทรงรถพระที่นั่ง ประทับวัดราชประดิษฐ์ที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จจากวัดราชประดิษฐ์ลงถนนข้างครองขึ้นตะพานช้างโรงสี เลี้ยวสี่กั๊กทางถนนเฟื่องนคร ประทับวัดบวรนิเวศที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้กรมหมื่นนเรศร์ถวายของ แล้วเสด็จจากวัดบวรนิเวศกลับมาประทับวัดมหรรณพารามที่ ๓ พระราชทานผ้าพระ

กฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเสด็จจากวัดมหรรณพารามกลับทางเดิมอ้อมท้องสนามหลวง ประทับวัดมหาธาตุที่ ๔ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วเสด็จออกจากพระอุโบสถประทับที่พลับพลาหน้าวัด ทอดพระเนตรตวอย่างพระเมรและการพระเมรุต่าง ๆ โปรดให้สมเด็จกรมพระ เจ้าพระยาสุรวงศ์ ขึ้นไปเผ้าบนพลับพลาด้วย ประทับอยู่ประมาณครึ่งชั่วโมงเสด็จกลับจากวัดมหาธาตุตรงเข้าในพระบรมมหาราชวัง

วันนี้เจ้านายขุนนางแต่งอิวนิงเดรส สวมเครื่องราชอิสสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๒๒ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง ทรงพระราชยานถมตะทองพร้อมด้วยกระบวนนำตามออกประตูวิเศษไชยศรี เลี้ยวป้อมเผด็จดัษกรลงถนนเจริญกรุง เลี้ยวตามถนนริมกำแพงพระนคร ออกประตูตะพานหัน ประทับวัดจักรวรรดิราชาวาสที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้กรมหมื่นพิชิตถวายของ แล้วเสด็จจากวัดจักรวรรดิตรงไปประทับวัดสัมพันธวงศารามที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้กรมหมื่นภูธเรศถวายของ แล้วเสด็จออกจากวัดสัมพันธวงศ์ ประทับวัดประทุมคงคาที่ ๓ พระราชทาน

ผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้กรมหลวงวรศักดาถวายของ แล้วเสด็จกลับทางเดิม เวลาเสด็จกลับนั้นฝนตกมากในถนนสำเพ็ง แต่ที่ในพระบรมมหาราชวังฝนไม่ตก วันนี้ในหลวงทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหารมหาดเล็ก ทรงดวงตรานพรัตน์ และดวงตราจุลจอมเกล้า ทรงสายตะพายจุลจอมเกล้า เจ้านายข้าราชการสวมเสื้อเยียระบับ สวมเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๕๓๖๗ วันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำรุ่งแล้ว ทรงรถพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปประทับประทุมวัน ทอดพระเนตรที่สวนที่นา แล้วเสวยเช้าที่ประทุมวัน เช้า ๔ โมงเศษเสด็จกลับ

บ่าย ๕ โมง เจ้าพระยามหินทร์เฝ้าเรื่องลาวทรงดำ แล้วพระราชทานให้ดูคอเรสปอนเดน แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เทวัญเฝ้า ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงประทับพระราชลัญจกรตั๋วทหาร ๑๐๐ ฉะบับ รวมของเก่า ไทย ๑๘๗ ลาว ๒๒ มอญ...

วันที่ ๕๓๖๘ วันอังคาร แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงครึ่ง ทรงพระราชยานลงยาราชาวดี เสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารค เลี้ยวบ้อมเผด็จดัษกรตรงไปประทับวัดพระเชตุพนที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ พระปลัดชุ่มวัดนั้น ถวายกล้องกัลปังหา ๒ คัน แล้วเสด็จออกจากวัดพระเชตุพนตรงไปเลี้ยวข้ามตะพานช้างคลองตลาด ไปตามถนนริมกำแพง ประทับวัดราชบุรณที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนภูวนัยถวายของ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากวัดราชบุรณ เลี้ยวลงถนนบ้านหม้อตรงมาประทับวัดราชบพิธที่ ๓ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากวัดราชบพิธ เลี้ยวลงสี่กั๊กถนนบำรุงเมืองประทับวัดสุทัศน์ที่ ๔ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนบดินทรถวายของ อนึ่งโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ไปเผ้าในพระอุโบสถ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จออกจากวัดสุทัศน์ตรงขึ้นทางถนนบำรุงเมือง เข้าในพระบรมมหาราชวัง

วันนี้ทรงพระภูษาดำ (มอนนิง) ทรงฉลองพระองค์เยียระบับขาว ทรงสายตะพายนพรัตน์ และดวงตรา ๔ ดวง คือ นพรัตน จุลจอมเกลา ช้างเผือก มงกุฎสยาม พระบรมวงศานุวงศ ทรงเสื้อเยียระบับขาว ทรงผ้าม่วงแดง ติดเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน ข้าราชการแต่งเต็มยศเหมือนวันอาทิตย์

แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๕๓๖๙ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงทรงเรือพระที่นั่ง เทวาธิวัดถ์ เรือพระที่นั่งรองชื่อเพ็ชรรัตนดาราราย เรือศรีสุนทรไชย เป็นเรือผ้าไตร เสด็จประทับวัดอรุณที่ ๑ สมเด็จกรมหลวงถวายของ แล้วประทับวัดโมลีโลกที่ ๒ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ถวายของ แล้วประทับวัดหงษารามที่ ๓ พระองค์เจ้าวรรัตน์ถวายของ แล้วประทับวัดราชสิทธิ์ที่ ๔ พระองค์เจ้ากมลาศน์ถวายของ บ่าย ๓ โมงเสด็จกลับวันนทรงฉลองพระองค์เยียระบับ ทรงสายตะพายตราช้างเผือก ทรงติดตรา ๔ ดวง คือ น.ร, ป.จ, ม.ช, ม.ส.ม, เจ้านายขุนนางแต่งเหมือนวันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๕๓๗๐ วันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยง ทรงเรือพระที่นั่งรัตนดิลก เรือพระที่นั่งรองบุษบกพิศาล เรือศรีประภัศรไชยเป็นเรือผ้าไตร เสด็จประทับวัดประยูรวงศาวาสที่ ๑ ทรงทอดพระกฐิน เจ้าพระยาสุรวงศ์เข้าไปเผ้า โปรดให้ถวายของ แล้วทรงพระราชยานลงยาราชาวดี ประทับ

วัดบุบผารามที่ ๒ พระองค์เจ้าเทวัญถวายของ แล้วทรงพระราชยานไปประทับวัดพิไชยญาติที่ ๓ โปรดให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ถวายของ แล้วทรงพระราชยานไปประทับวัดอนงคารามที่ ๔ โปรดให้พระองค์เจ้าเกษมศรีถวายของ แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งเสด็จกลับ

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ครุยยศทหาร ทรงสายตะพายมงกุฎสยาม ทรงติดตรา ๒ ดวง คือ น.ร, ม.ส.ม, เจ้านายขุนนางแต่งเหมือนวันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๕๓๗๓ วันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงเศษ ทรงเรือพระที่นั่งเพ็ชรรัตนดารารายเรือพระที่นั่งรองรัตนดิลก เรือศรีสุนทรไชยเป็นเรือองค์กฐิน เสด็จประทับวัดดุสิดารามที่ ๑ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์เข้าไปเผ้าในพระอุโบสถ พระองค์เจ้าศรีสิทธิธงไชยถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดระฆังที่ ๒ ทรงทอดพระกฐินแล้ว โปรดให้พระองค์เจ้าชุมพลสมโภชถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดกัลยาณมิตร์ที่ ๓ โปรดให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติถวายของ แล้วเสด็จนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในวิหาร แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งประทับวัดบพิตรพิมุขที่ ๔ ทรงสรรเสริญพระอมรโมลี ว่าอุส่าห์ดูแล

ปฏิสังขรณ์พระอารามหมดจดงดงามดี แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าไชยานุชิตถวายของ แล้วเสด็จกลับ

วันนี้ในหลวงทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายข้าราชการแต่งอีวนิงเดรส ติดตราเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๗๒ วันเสาร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงเศษ ทรงเรือพระที่นั่งทวยเทพถวายพร เรือพระที่นั่งรองจักรพรรดิภิรมย์ เรือศรีสมรรถไชยเป็นเรือองค์กฐิน เสด็จจากท่าราชวรดิษฐ์ ขึ้นตามลำน้ำเข้าคลองผดุง ประทับวัดพระนามบัญญัติที่ ๑ โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดโสมนัสวิหารที่ ๒ โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดบรมนิวาสที่ ๓ โปรดให้พระองค์เจ้าวรวรรณากรถวายของ แล้วเสด็จนมัสการพระเจดีย์ แล้วเสด็จมาประทับวัดสระเกษที่ ๔ โปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเสด็จกลับทางคลองบางลำภู

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายขนนางแต่งเหมือนวันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑

เวลาค่ำพระองค์เทวัญ พระองค์สาย พระยาอนุชิต พระยา

รัตนโกษา กัปตันลอฟตัส พระนายไวย เผ้าเรื่องจะทำสวน ตำบลประทุมวัน

วันที่ ๔๓๗๓ วันอาทิตย์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยง ทรงเรือพระที่นั่งประจำทวีป เรือพระที่นั่งรองประภาสแสงจันทร์ เรือศรีประภัศรไชยเป็นเรือผ้าไตร เสด็จพระราชดำเนินขึ้นตามลำน้ำ ประทับวัดราชาธิวาสที่ ๑ โปรดให้เจ้าพระยามหินทร์เข้าไปเผ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดเขมาภิรตาราม ที่ ๒ โปรดให้เจ้าพระยาสุรวงศ์เข้าไปเผ้าในพระอุโบสถ โปรดให้พระองค์เจ้าจริตเจริญถวายของ รับสั่งให้พระองค์เจ้าวรวรรณากรไปบูชาพระเจดีย์ แล้วเสด็จประทับวัดเฉลิมพระเกียรติที่ ๓ โปรดให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์เข้าไปเผ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้กรมขุนภูวนัยถวายของ แล้วเสด็จกลับมาประทับท่าราชวรดิษฐ์ พระราชทานสัญญาบัตร์ตั้งพระวิเศษสงคราม เป็นพระยาวิเศษสงคราม เวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต แต่เจ้านายข้าราชการแต่งเต็มยศ คาดราตคดติดตราตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๗๔ วันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมง ทรงเรือพระที่นั่งนารายน์ทรงสบรรณ์ เรือสุวรรณเหราเป็นพระที่นั่งรอง เรือไชยสุวรรณหงส์เป็นเรือผ้าไตร เสด็จพระราชดำเนินเข้าคลองบางกอกใหญ่ เลี้ยวด่านประทับวัดนางชีที่ ๑ โปรดให้พระองค์เจ้าวัฒนานุวงศ์ถวายของ แล้วพระราชทานผ้าไตรพระกฐิน ให้ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ไปทอดกฐินวัดหนัง โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ไปทอดกฐินวัดนางนอง แล้วเสด็จวัดราชโอรส โปรดให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญเอาไตรปีไปถวายพระสังวรวิมล ซึ่งอาพาธอยู่ลงไม่ได้ โปรดให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเพด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธไสยาศน์ แล้วเสด็จกลับเวลาบ่าย ๓ โมง

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายและข้าราชการแต่งอีวนิงเดรส ติดตราตามที่ได้รับพระราชทาน

เจ้าพระยามหินทร์ถวายหนังสือเรื่องเลขเขยสู่ เรื่องบ่อทองนั้นขอรับพระราชทานให้กรมมหาดไทยทำ ร. ๑๐๑๒

มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมพระ ส่งหนังสือเจ้าพระยามหินทร์และเตือนให้จัดการเสีย และเตือนคำตอบเรื่องเลขเจ้าพระยาภูธราภัย ร. ๒๓๓/๔๒

หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์ เรื่องประกาศขุนหมื่นยังไม่ทรงเข้าพระทัย เรื่องตั๋วคุมสักขุนหมื่นมีกำหนดอย่างไร เรื่องเขยสู่ถ้าไม่ได้ร้องรอยให้สักไป ร. ๒๓๔/๔๒

สมเด็จกรมพระ ถวายหนังสือ นำเรื่องราวนายด้านวัดพระเชตุพนถวาย และจำนวนเดือน ๑๒ จะจ่ายเลขวัดพระเชตุพน ๕๐ ทำพระเมรุ ๕๐ ร. ๑๐๑๓

เรื่องราวนายด้านวัดพระเชตุพน ว่าเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ไม่จ่ายเลขให้ ร. ๑๐๑๔ มากับ ๑๐๑๓

ห้องสมุดพุทธสมาคม
จังหวัดนครราชสีมา

สมุดประชาชน
๑๐ มิ.ย.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร
นายกิม หงศ์ลดารมภ์ ผู้จัดการ การเงิน
นายสนั่น ต้นบุญยืน ผู้พิมพ์โฆษณา
วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘